

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Mgr. et Mgr. Miroslav Jindřich Hanuš

ThDr. František Vaňák
a jeho doba

Rigorózní práce

OLMOUC 2019

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Jamarticích dne 16. září 2019

Miroslav Jindřich Hanuš

Obsah

Úvod.....	4
1 Místopis rodiště, původ rodiny, dětství.....	7
2 Studia.....	11
3 Působíště	15
3.1 FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM, RYCHVALTICE – první působíště.....	15
3.2 OLOMOUC – farnost u sv. Michala	16
3.3 RÝMAŘOV.....	19
3.3.1 Politická situace na Rýmařovsku.....	19
3.3.2 Rýmařovské působení Františka Vaňáka	26
3.3.3 Kněžské poslání.....	40
4 Proticírkevní taktika státu a církevních tajemníků.....	42
5 Očima komunistického režimu	56
5.1 Archiv bezpečnostních složek (dochovaná evidence StB).....	56
5.2 Osobní kádrová složka	56
6 Jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců.....	68
6.1 Roky 1963–1969	70
6.2 Roky 1970–1984	73
6.3 Roky 1985–1989	76
7 Arcibiskupem	87
8 Nemoc a smrt.....	96
8.1 Informace k onemocnění ThDr. Františka Vaňáka	99
8.1.1 Obecné informace o nádoru.....	99
8.1.2 Z pacientovy anamnézy.....	101
Závěr	102
Anotace – resumé.....	105
Abstract – resumé.....	107
Bibliografie	109
Seznam zkratk.....	113
Seznam příloh	114

Úvod

Naše republika existuje pouze 100 let, což je v porovnání s dějinami člověka i dějinami Evropy pouhá epizoda. Přesto během těchto let zažily generace vznik první republiky, obsazení hitlerovským Německem, komunistický převrat, následně další obsazení, tentokrát „spřátelenými“ vojsky. Relativně svobodná léta přišla až v roce 1989. Katolická církev během těchto sta let prodělala jisté změny a musela čelit zdrcujícím nátlakům, vždy však v těchto časech byla oporou nejen věřícím lidem. Všechny zmíněné události byly součástí života ThDr. Františka Vaňáka, kterému se budeme v této práci důkladněji věnovat. Cílem práce bude sestavit faktickou a možná až alarmující mozaiku jeho života zasazeného do těchto politických událostí. Výraz alarmující uvádíme kvůli současným a nadcházejícím mladým generacím, neboť ty popisovanou dobou přímo neprožily. Proto je třeba události co nejpřesněji vyšetřit, popsat a tím i varovat před jejich možným opakováním, abychom se už v budoucnu nemuseli nikdy bezmocně dívat na to, jak se naše země negativně proměňuje pod vlivem ničivých, bezbožných totalitních ideologií a jsou perzekuováni ti, kdo jsou prohlášeni za jejich nepřátele, bez ohledu na skutečnost.¹ V letošním roce 2019 slavíme třicetileté výročí od sametové revoluce a rok 1989 je přelomovým pro církev v té dané době i pro ThDr. Františka Vaňáka. Celkově nám jde o to zdůraznit hlavně ty události, které měly dopad na jeho život.

Na úvod je také třeba nutno zmínit důvody, proč se v naší práci osobnosti, životu a dílu ThDr. Františka Vaňáka věnujeme. „Pan doktor“, jak se mu na Rýmařovsku s oblibou říkalo, je s tímto místem nerasaditelně spjat. Strávil na rýmařovské faře třicet osm let svého života. Generacím, které jej v těchto letech zažily, se vryl pod kůži i navzdory politické situaci a státem vynucovanému ateismu. Jeho inteligence, vzdělanost, pokora, noblesa, pracovitost, ale i přísnost a kázeň nastavily laťku kněžského poslání a člověčenství nadmíru vysoko.² V červenci roku 2016 jsme si připomenuli v Rýmařově 100 let od narození ThDr. Františka Vaňáka výroční výstavou v místním muzeu a v listopadu roku 2017 jsme veřejnosti představili unikátní fotografie farní zahrady, o kterou se Dr. Vaňák ve svém volném čase staral a která již dnes neexistuje.

¹ Stejně varovně smýšlí i P. Tomáš Halík: „V době nebezpečné infekce populismu, demagogie a kolapsu politické kultury musí být církev, univerzity a veřejnoprávní média pevnou součástí imunitního systému společnosti.“ *Stanovisko k mandátu kardinála Duky*. Dostupné na <http://halik.cz/cs/aktuality/novinky/clanek/428/> [citováno 16. 9. 2018]

² HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. s. 3.

Tato putovní výstava směřovala z Rýmařova na Velehrad, kde ThDr. František Vaňák už jako arcibiskup mimo jiné přivítal papeže Jana Pavla II., a poté do Arcibiskupského paláce v Olomouci, kde působil a spravoval arcidiecézi. Další zastávkou by měl být v budoucnu svatý Hostýn, který miloval a kde je také Dr. Vaňák pochován. Tato zmiňovaná čtyři místa vždy intenzivně patřila do jeho života.

Rigorózní práce navazuje na diplomovou práci „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“, zpočátku vedenou profesorem Miloslavem Pojslem, po jeho smrti Mgr. Vítem Hlinkou Th.D. Jejím cílem bylo vybadat a publikovat vše zásadní a v daném okamžiku nejnáze dosažitelné o tomto mimořádném člověku, v první řadě duchovním. Magisterskou práci jsme z části převzali, přepracovali a snažíme se ji doplnit o nové zjištěné skutečnosti, které dosud nebyly publikovány.

Pro hlubší poznání osobnosti a doby Dr. Vaňáka jsme se rozhodli v rigorózní práci rozšířit bádání o další možné existující archivní záznamy, které dosud nebyly dohledány a zkoumány. Badatelsky se budeme soustředit hlavně na deskripci jeho rýmařovských let, zaměříme se na politickou situaci, život a práci kněze exponované doby – na sklonku svého života oslavil ThDr. František Vaňák už jako arcibiskup padesát let kněžství. Během této dlouhé doby samozřejmě působil velmi výrazně na věřící i nevěřící lid osobnostně a pedagogicky. Kvůli snadnějšímu pochopení zásahů komunistického totalitního režimu do života církve a hlavně života ThDr. Františka Vaňáka jsme celkově zasadili téma do širšího politického a celospolečenského rámce.

V práci a bádání budeme postupovat následovně: Kapitoly 1–3 rozšíříme o nově vybadaná fakta. Kapitola první nám podrobněji přiblíží původ rodiny, rodiště a dětství. Druhá kapitola se zaměří na studia Františka Vaňáka. V kapitole třetí podrobněji přiblížíme první a následující působiště – s důrazem na nejdelší, mnohaletou službu v Rýmařově. Zde bude nutno okrajově osvětlit politickou situaci oněch let. Nejvíce se budeme věnovat kronikám, stranickým záznamům od konce II. světové války do tzv. Sametové revoluce, které se váží k osobě Dr. Vaňáka a politické situaci. Ve čtvrté kapitole se zaměříme na taktiku boje komunistické strany a státu proti církevní hierarchii a církvi. V páté kapitole přiblížíme, jak se komunistický režim díval na osobu a kněze Františka Vaňáka v jeho osobní kádrové složce. Dochované záznamy jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců v tehdejší Československu budou hlavní náplní šesté kapitoly. Jde o stranické dochované záznamy, jednání probíhala mezi vatikánskými zástupci a komunistickou vládou. Citované archivní dokumenty uvádíme s původními

chybami kvůli autenticitě. V sedmé kapitole sesumarizujeme arcibiskupské působení ThDr. Františka Vaňáka, osmá kapitola přinese informace o nemoci a smrti otce arcibiskupa. Obsahuje i odborné posudky lékaře, neboť se v dané době o těchto záležitostech spekulovalo uvnitř církve i na veřejnosti. V závěru provedeme shrnutí vybraného materiálu v kontextu politickém i veřejném a předložíme možné budoucí pokračování práce formou dalších projektů.

Perspektivy dalšího rozšířeného bádání vidíme v možnostech prostudovat Státní okresní archiv Bruntál, konkrétně jeho fondy týkající se OV KSČ Bruntál a Rýmařov, dále Archiv bezpečnostních složek s centry v Kanicích u Brna a v Praze.

1 Místopis rodiště, původ rodiny, dětství

Chceme-li lépe uchopit život a osobnost Františka Vaňáka, musíme začít u rodného kraje a místa narození, neboť oboje nás v prvních letech našeho života spolu s rodinou poznamenává na celý zbytek dnů, které jsou nám dány.

V blízkosti hradu Bouzova, mezi obcí Luká a obcí Hvozd, leží v údolí malá osada Vojtěchov. Ta spadá pod farnost Luká. Její název pravděpodobně pochází od prvního českého biskupa, svatého Vojtěcha. Tato oblast na okraji Hané je velmi kopcovitá a z nejvyšších míst je nádherný výhled na celou rovinu Olomoucka, včetně Svatého Kopečka. Kopce se zde podobají podhůří Jeseníků, které později sehrají v životě ThDr. Vaňáka velikou roli. Tento kus země na severozápad od Litovle (Hanáckých Benátek) byl v minulosti hornicky činný, těžilo se zde železo, později vápenec. Většinou se však místní lidé živilí zemědělstvím, jako i rodina Vaňáků. František Vaňák měl tedy maloroľnický původ, jak sám uváděl ve svém dochovaném, ručně psaném životopise.³ Dnes je tato oblast součástí parku Kladecko – Bouzovské vrchoviny s Javoříčským krasem. Krása zdejší přírody a krajiny musela již v dětství formovat mladého Františka k lásce k horám a jeho milované květeně.⁴

František Vaňák se narodil 28. června roku 1916 jako čtvrté a poslední dítě. Ještě ten den byl pokřtěn paterem V. Zavadilem z Luké. Dostává křestní jméno Antonín – po kmotru Antonínu Zapletalovi. Je známa i porodní asistentka, paní Popelková, jak můžeme číst v dochovaném křestním listě.⁵

Otec: Jan Vaňák * 17. 2. 1882 (Savín)

Matka: Josefa Zahálková * 20. 3. 1887 (Vojtěchov)

Sezdání 18. 2. 1908

Děti: Stanislav Vaňák * 2. 12. 1908

Eliška Vaňáková * 24. 6. 1910

³ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římsko-katolické církve, karton číslo 38.

⁴ Autor všechna tato místa osobně navštívil.

⁵ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

Jan Vaňák * 5. 1. 1915

František Vaňák * 28. 6. 1916

Jeho prarodiče z otcovy strany se jmenovali František, narozen 29. dubna 1842 (Savín), zemřel 29. května 1927 (Luká), Antonie, rozená Dudková, narozena 15. října 1856, zemřela 24. února 1931 (Luká). Prarodiče z matčiny strany Jan Zazálka, narozen 4. ledna 1836 (Ošíkov), zemřel 5. srpna 1907 (Vojtěchov), Amálie, narozena 5. září 1853 (Vojtěchov), zemřela 17. března 1933 (Vojtěchov).⁶

K tématu výchovy a dospívání Františka Vaňáka je třeba krátce nastínit politickou situaci v naší zemi. Dva roky po jeho narození se v říjnu roku 1918 rozpadla rakousko-uherská monarchie. Doznívala církevní politika doby vlády Marie Terezie a Josefa II. s jejím hierarchickým uspořádáním. Následné protikatolické smýšlení souviselo s osobnostmi zakladatelů státu a s Masarykovou „konceptí“ odmítání politiky propojení trůnu a oltáře.⁷ Chystaná rozluka mezi státem a církví musela být z mnoha důvodů zamítnuta. Ona rozluka by ohrozila přijetí nové ústavní listiny, navíc katolické Slovensko a řecko-katolická Podkarpatská Rus by vstoupily do opozice. Vedení církevních záležitostí fakticky a prakticky přebíral v danou chvíli kněžský spolek „Jednota katolického duchovenstva“, což bylo reformní hnutí. Jeho novátorským požadavkům nebylo Svatým stolcem až na pár výjimek vyhověno a nakonec byly jeho frakce v roce 1920 rozpuštěny arcibiskupem Kordačem.⁸ Vzniklá, pro Církev ne příznivá, situace má ovšem mnohem hlubší kořeny tkvící v dějinách našeho národa – ať už z dob husitství, reformace, protireformace a v neposlední řadě i z dob osvícenství a národního obrození.⁹ O rehabilitaci katolictví a náboženské procitnutí se naopak snažilo například dílo A. C. Stojana, avšak sblížení církve a národa se nedařilo, lid spíše zajímalo nadšené budování vlastní republiky.¹⁰

⁶ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

⁷ Podrobněji in Šebek, Jaroslav: *Vznikající Československo upřednostňovalo reformní církve*. Dostupné na <http://www.katyd.cz/clanky/odpovedny/vznikajici-ceskoslovensko-uprednostnovalo-reformni-cirkve.html> [citováno 16. 3. 2017].

⁸ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka Českých církevních dějin – VII. – doba Československého katolicismu (1918–1949)*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2010. s. 33-39.

⁹ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. s. 24.

¹⁰ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. s. 10.

V začátcích nové republiky byla založena Církev Československá s myšlenkou církve národní, což v tomto směru evokovalo nacionalistický přístup. Ozýval se liberalismus a sílily protiřímské hlasy („Zúctovali jsme s Vídní, zúctujeme i s Římem!“)¹¹. Od roku 1920 má sice Svatá stolice v Praze své diplomatické zastoupení, ale Marmagiho aféra vztahy na čas přerušila. Od roku 1928 byly znovu obnoveny diplomatické vztahy se Svatým stolcem. V následujících letech první republiky se postavení církve ve společnosti začalo pomalu měnit. V roce 1929 bylo slaveno svatováclavské jubileum a v roce 1935 probíhal Celostátní sjezd katolíků v Praze. Začínalo se dařit profánnímu umění – literatuře, hudbě, divadlu, architektuře, na scéně se objevuje jiné chápání hodnot, církve se tak pro mnohé stává zastaralou. Evropě začínala hrozit rostoucí moc Německa, o to víc s nástupem Adolfa Hitlera do vrcholové politiky. A právě v této společenské atmosféře probíhala první náboženská výchova Františka Vaňáka a jeho studia.

Vedle vchodu do farního kostela „Narození sv. Jana Křtitele“ v Luké je dnes umístěna památeční deska, která upozorňuje na svatý křest Františka Vaňáka: „*Na svátek Sv. Petra a Pavla narozen a křtěn 28. června 1916.*“ Jméno František dostal po svatém Františku z Assisi a také po svém dědovi. Ve Vojtěchově, kde chodil do obecné školy – výuku náboženství zde měl na starost duchovní správce z Luké – stojí jen malá kaplička na návsi. Kousek od rodného domu Františka Vaňáka je postavena malá kamenná mohyla z bílých křemenů, do níž je vsazena deska s nápisem „*Presidentu osvoboditeli*“, věnovaná T. G. Masarykovi.¹² V obecní kronice se na několika místech uvádí, že zdejší obyvatelstvo zatvrzele trvalo na své víře a nevěřilo výdobytkům moderny.¹³ František tedy žil v místě tradičně katolickém a jeho výchova byla velmi intenzivní, zejména v duchovním, ale i v pracovním směru. Umocňovala ji i přítomnost tety Alžběty Norbertiny Vaňákové, ctihodné sestry III. řádu svatého Františka,¹⁴ která mimo jiné pod pseudonymem Eliška Horská regionálně psala a publikovala básně, písně i divadelní hry.¹⁵ Také vedla dětský útulek a azylový dům pro dívky a staré ženy, jenž sídlil

¹¹ Viz MÁDR, Oto a Jolana POLÁKOVÁ. *V zápasech za Boží věc: vzpomínky, texty a rozhovory*. Praha: Vyšehrad, 2007. Rozhovory (Vyšehrad). s. 51.

¹² Zajímavou koincidencí je, že T. G. Masaryk zemřel 14. září, stejně jako ThDr. František Vaňák.

¹³ Viz SPURNÝ, Aleš, KADLEC, Ján: *Obec, kde se narodil arcibiskup Vaňák*. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/_zprava/obec-kde-se-narodil-arcibiskup-vanak--1346448 [citováno 24. 3. 2016].

¹⁴ Viz HRADIL, Radovan. *Budete mi svědky*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc, 2002. s. 12.

¹⁵ Za zmínku stojí její sbírka nejružnějších příležitostných přání zvaná „Gratulant“, vydaná v Olomouci v r. 1936 s rozsahem od přání pro rodinné příslušníky až po gratulace církevním hodnostářům. Básní podobajících se přání je zde necelá stovka. Tomuto drobnému dílu však předcházela sbírka k májovým oslavám matek z r. 1934 zvaná „Májové květy“. V roce 1939 vychází dalších 106 básní s různou katolickou

v Olomouci v kanovnícké rezidenci ve Wurmově ulici č. 5 (dnes středisko Samaritán pro lidi bez domova provozované Arcidiecézní charitou Olomouc), a později jako členka kongregace Milosrdných sester působila na Opavsku. Další střípky jeho katolické výchovy lze vyčíst také ze soukromých sešitků, které si vedl při studiích. František Vaňák si do jednoho z nich poznamenal:

„Panno Maria, komu jsem zavázán díky po Pánu Bohu, nežli Tobě. Tys tak podivuhodně řídila moji lodičku života již od nejtútlejšího věku! Ještě jako dítě viděl jsem účinky Tvé pomoci na mé staré, vroucně milované stařence. Její vrásčité tváře tak mile s Tebou mluvily v modlitbě, její kostnaté ruce tak pevně svíraly růženec, její povzdechy tak často platily Tobě, panno, útěcho v starobě i mladosti. Od stařenky jsem se učil té dětinské lásce k Tobě Matko, z jejích vytrvalých a vroucích modliteb jsem tehdy již tušil, že ty těšíš a vyslyšíš. Její modlitby a modlitby mé matky a tvá přímiluva Panno Maria, řídily moji lodičku k přístavu kněžství. A celé mé studium bylo ve znamení volání a úpění trosečníka na moři k Tobě hvězdo pokoje. Což byly to malé překážky, jež mi hrozily zmaření vši naděje na kněze? Zdaž zlý duch neváhal užít všech prostředků, jen abych co nejdříve všeho nechal, že jsem neschopný? A tu zase celé křížové tažení modliteb bylo k Tobě vysíláno a pomohlas... A když se mi dostalo té milosti, že jsem vstoupil do stavu duchovního, tu zvláště přímo hmatám Tvou mocnou ochranu. Zůstaň mi nadále matkou a zvláště až budu tím rozdavačem milostí božích, tehdy ved' moje kroky. Dej mi vroucí a dětinskou oddanost k matce církvi římskokatolické, která jediná má stálé spojení a zapojení se svým zakladatelem a zároveň i nejvyšší duchovní hlavou – Ježíšem Kristem – spasitelem naším.“¹⁶

tematikou. O sedm let později vychází básně, písně a divadelní hry k počtě matek, otců a k oslavě Matky nebeské s názvem „Májová akademie“ (vydal domov blahořečené Anežky české v Olomouci). Mariánských básní tu najdeme třináct. Celkově je patrné, jak mariánská úcta formovala víru rodiny Vaňáků a Františka Vaňáka provázela v dalším kněžském působení.

¹⁶ Osobní zápisky z roku 1939, uložené v Archivu arcibiskupství olomouckého v pozůstalosti Františka Vaňáka. Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

2 Studia

Svatost biřmování přijal mladý František Vaňák v roce 1927. Po absolvování základního vzdělání v jednotřídce ve Vojtěchově nastoupil na osmileté Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži a v roce 1936 složil maturitní zkoušky z jazyka českého, jazyka latinského, jazyka řeckého a matematiky. Ovlivněn mnohými osobnostmi ústavu a internátem utužen v disciplíně nastoupil František Vaňák na bohosloveckou fakultu v Olomouci. Během jeho studií Evropu tížila stoupající moc a hrozba Německa v čele s Adolfem Hitlerem. V září roku 1938 po Mnichovské dohodě bylo zabráno sudetské pohraničí, v březnu roku 1939 přišla okupace a následné odtržení Slovenska.¹⁷ Celosvětově podle Adolfa Hitlera přichází éra novopohanství a čisté rasy. Židy, katolíky, cikány a další nepohodlné je třeba odstranit.¹⁸ Během II. světové války je však katolická církev a její klérus morální oporou obyvatelstva a mnozí duchovní se stávají mučedníky.¹⁹ Mladý seminarista byl zajisté ovlivňován těmito událostmi, avšak v centru jeho pozornosti zůstávala příprava na budoucí poslání.²⁰ Při studiu vynikal disciplínou, kázní, zbožností a sebeovládáním, inteligenci nevyjímaje.²¹ Tyto přímo vojenské ctnosti ho poté provázely celým životem. František Vaňák byl na studiích formován předními osobnostmi tehdejší bohoslovecké akademické elity, mezi něž patřili například: J. K. Matocha (1888–1961) – filosofie, dogmatika; Josef Hlouch (1902–1972) – pastorální teologie; František Tomášek (1899–1992) – pedagogika, katechetika; František Cinek (1888–1966) – apologetika, dogmatika, především spirituál; Bohumil Zlámal

¹⁷ 29. října roku 1938 si bohoslovec František Vaňák poznamenal do svého osobního sešitku: „Po čtyřměsíčních prázdninách, plných zmatků ve světě, po usilovném hájení naší samostatné vlasti, po diplomatických jednáních plných zrad a hanebných úskoků, vracíme se do ticha seminárních kaplí, abychom pokračovali k cíli svatého kněžství. Je nás mnohem méně, jsme sami synové odkazu sv. Cyrila a Metoda. Bratři německé národnosti nepřijeli, ale bohužel, že mnoho našich českých bratří dostalo se do spárů dravců, v jejichž žilách proudí jen nacionalista a síla dravých šelem. Oremus pro fratribus absentibus!“

¹⁸ 19. ledna roku 1939 si František Vaňák napsal do svých poznámek: „Národy se bouří, obrací proti sobě zbraně, ale promluví-li Bůh, celá země se třese a všichni národové jsou ve zmatku. Bude-li náš národ držet se pevně Boha, nechť ječí nepřátelé kol dokola, nic se nemusíme bát.“ Dále pak: „Ano Spasiteli, chci milovat své bratry jakožto tvé bratry. A právě i jiné národnosti, ty o nichž se domnívám, že jsou nepřáteli, nesympatické mi, kteří trpí, kteří jsou v opovržení. Ty chci milovat!“

¹⁹ Viz ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka Českých církevních dějin – VII. – doba Československého katolicismu (1918-1949)*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2010. s. 198-201.

²⁰ Dochovaná krátká modlitba ze semináře: „Učiň ze mne slabého a nevhodného materiálu nástroj svých plánů. Oslav Sebe skrze mne, ale prosím Tě vroucně, učiň to tak, abych já o tom nevěděl, a tak se uvaroval ješitnosti a samolibosti...“

²¹ František Vaňák si poznamenal: „Na duchovní život má velký vliv hygiena těla. Správné zažívání, mírně jíst, zvláště večer přizpůsobit stravu pro noční trávení.“

(1904–1984) – církevní dějiny; Antonín Šuránek (1902–1982) – pastorální teologie, spirituál; Josef Vašica (1884–1968) – staroslověnský jazyk.

Seminarista František Vaňák byl mimo jiné také členem Stojanovy literární jednoty bohoslovců olomouckých. V archivu olomouckého arcibiskupství to dokládá dochované album výstřižků, článků z novin, poznámek, komentované a psané přímo Františkem Vaňákem.²² Bylo věnováno koleji Tovaryšstva Ježíšova na Velehradě. Později ve své kariéře se k osobnosti a ideálům A. C. Stojana mnohokrát vracel, což dokládá dochované krátké kázání s názvem „Stojan volá ke kněžství“.²³

V den slavnosti sv. Cyrila a Metoděje, 5. července 1941, byl jáhen František Vaňák vysvěcen v olomoucké katedrále sv. Václava na kněze. „Svátost mu udělil Mons. ThDr. Leopold Prečan.“ Takto se tato událost všeobecně uvádí, ale zjistili jsme z osobně psaného životopisu, že František Vaňák byl vysvěcen na kněze tehdejším světícím biskupem Dr. Josefem Schinzelem.²⁴ O osm dní později sloužil P. František Vaňák svoji první mši ve farním kostele v Luké.²⁵ K této příležitosti napsala jeho teta Norbertina

²² Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 95.

²³ *Stojan volá ke kněžství:*

„Kněžství bylo pro sluhu božího Antonína Cyrila Stojana životním ideálem a cílem, ke kterému směřoval od svého dětství. Vyrůstal ve zbožné katolické rodině. Stojanova rodina se denně společně modlívala ráno i večer. Zbožná matka vodívala své děti pravidelně do kostela. Malý chlapec Antonín rád napodoboval kněze u oltáře a měl velikou radost, když mu maminka koupila malý oltář, u kterého konával své pobožnosti. Toužil, aby mohl studovat na kněze. Odchází na školu k piaristům do Staré Vody, na gymnázium v Příboře a vyšší gymnázium studoval opět u piaristů v Kroměříži. Jako student vynikal pílí a zbožností. Rád ministroval a zpíval v kostele. Po maturitě se ihned přihlásil do kněžského semináře v Olomouci. Čtyři léta v bohosloví byla pro Stojana soustavnou sebevýchovou směřující k tomu, aby jako budoucí kněz přinášel denní oběť mše svaté, aby denně obětoval v neúnavné práci sebe, své zdraví, své schopnosti, svůj čas Bohu a svěřeným duším. A jako krok za krokem se blížil k oltáři, tak v Stojanovi rostl a mohutněl duch sebeoběti. Superior seminární si o něm poznamenal: ‚V studiu je neúnavný. Kapli navštěvuje vzorně přes svou nemoc a dobře působí na kolegy.‘ Na kněze byl vysvěcen o svátku sv. Cyrila a Metoděje 5. července 1876. Příkladná byla jeho zbožnost při první mši svaté. Tento den nazval ve svém deníku – nejblaženějším celého svého života. Hluboká víra pronikala všechny kněžské úkony sluhý božího, zvláště sloužení mše svaté. Všechny obřady konával s velkou zbožností a usebraností. Bylo na něm pozorovat, jak to vše dělá rád ke cti a oslavě Boží. Sluha Boží měl velkou úctu ke stavu kněžskému a péči o kněžský dorost. Stav kněžský pokládal za nejvznešenější, nejpotřebnější a nejzáslužnější. Vyzýval často k modlitbám za kněžský dorost. U bohoslovců pěstoval nadšení pro svaté ideály kněžství, povzbuzoval je na každoročních sjezdech velehradských. Později jako arcibiskup vydával pastýřský list o kněžských povoláních.“

²⁴ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římsko-katolické církve, karton číslo 38.

²⁵ Dochovala se fotografie z novin zachycující požehnání, které dostává František Vaňák od svých rodičů. Stejná fotografie je také součástí primičního alba, které je dochováno a uloženo ve fondech Archivu arcibiskupství Olomouckého. Fotografie byla použita v diplomové práci M. J. Hanuše.

Vaňáková báseň.²⁶ Vidno tedy, že František Vaňák horlivě studoval, jak jinak, když na něj působila řada excelentních osobností té doby. Na kroměřížském gymnáziu to byli P. Dr. Blažek (ředitel gymnázia), P. Dr. Zetek (vyučoval řečtinu a duchovní spiritualitu), P. Dr. Vlach (výuka náboženství), nebo P. Josef Zmeškal (vyučoval latinu a byl vynikajícím hudebníkem.²⁷ Ve studijních letech 1936–1940 se potkával s těmito přednášejícími doktory a profesory (dle jeho vysokoškolského indexu):²⁸ Pořízka, Matocha – psychologie; Vašica, Kleveta, Lipowski, Kutal, Tomášek (adjunkt) – pedagogika; Neumann – historie; Jemelka – staroslověnština; Hudec – exegeze; Kleveta, Cinek – dogmatika; Karlík – mravověda; Matzke – právo; Hlouch – pastorálka

²⁶ Eliška Horská

MATKÁM NOVOKNĚŽÍ

Kdo šťastnější jest, než ty kněze matko?

Čí srdce plesá víc, než tvoje dnes? -

Co pod srdcem kdys bylo ti tak sladko,

to plody svými sahá do nebes...

Co viděla jsi kdysi v noci snivé -

to v skutek obrátil dnes mocný Bůh,

již růží kvetou rány bolestivé

a v jásot dal se sklíčený kdys Duch.

Co viděla jsi kdysi v noci snivé –

to v skutek obrátil dnes mocný Bůh,

již růží kvetou rány bolestivé

a v jásot dal se sklíčený kdys Duch.

Jsi matkou rytíře té nadpozemské říše,

kde silný zápas vedl Michael –

jenž orat bude na své tvrdé líše,

i v horku dne a nepřátelských střel.

Však vědomí to vždycky oblaží tě,

když v stáří sedneš někam do stínu,

žes Bohu, lidstvu dala drahé dítě -

zaň nebe dá ti věnec z vavříků...

²⁷ Viz HRADIL, Radovan: *Bud'te mi svědky*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2002. s. 12.

²⁸ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.

(zpovědnice); Konečný – apologetika; Pluhař – ctnosti; Col, Vašek – morálka; Matoušů, Luska, Šuránek – pastorec; Bureš – výuka náboženství; Dacík – věrouka; Bubeník – morálka; Podolák – právo; Kuča – církevní dějiny; Soukup – mravověda; Švach – právo; Kubíček – katechetika; Blažek, Zetek, Vlach, Zmeškal, Vrana (r. 1935–1949 Gymnázium Kroměříž), Zlámal, Prečan, Hradil – kněžský seminář. Z výše uvedeného je znát, že již v mládí, veden takovými kněžskými osobnostmi, se z něj stal velmi vyzrálý člověk.

3 Působišťe

3.1 FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM, RYCHVALTICE – první působišťe

Po kněžském svěcení a primiční mši ve své rodné vesnici nastoupil novokněz František Vaňák službu ve Frenštátě pod Radhoštěm.²⁹ Dekretem ze dne 25. července roku 1941, číslo dekretu 11.121. (vydala jej Knížecí – arcibiskupská konzistoř), je stanoven kooperátorem. Právní účinnosti nabyla 1. srpna roku 1941. Konzistoř dle tehdejších protektorátních nařízení musela všechny změny oznámit Zemskému úřadu v Brně. Bylo nutné doložit evidenční list, arijské prohlášení a slib Vůdci.³⁰ Domovský list do Frenštátu pod Radhoštěm dostává František Vaňák až 11. prosince roku 1945. Má tedy v této obci právo domovské.³¹

Od 1. srpna roku 1943 bylo Františku Vaňákovi přiděleno ještě místo provizora v Rychvalticích, nedaleko Frenštátu pod Radhoštěm. Zde i v okolních vesnicích taktéž vyučoval náboženství. Po čas služby, v rámci katechetické činnosti s mládeží, zakládal eucharistické kroužky, ve Frenštátě pod Radhoštěm byla založena Mariánská družina.³²

V pozdějších letech dostává od místních rodáků pravidelně památeční fotoalba, přání, dopisy, fotografie, pohledy, dokonce kresby místních umělců. Vše se nese v následujícím duchu: „*Město Frenštát s okolím, obec Trojanovice, posvátná hora Radhošť, Vaše první působišťe, kde jste v srdci lidu frenštátského i trojanovického zanechal na sebe nezapomenutelné vzpomínky.*“³³

Během let na Frenštátsku vznikaly desítky ručně psaných příprav ke kázáním, katechezím a přednáškám. Zpracovávána byla témata liturgického roku, mariánská

²⁹ Primiční mše svatá a následující slavnost je zdokumentována fotoalbem doprovázeným básněmi a textem. Album leží v pozůstalosti uložené v Arcibiskupském archivu Olomouc.

³⁰ „*Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávatí a své úřední povinnosti svědomitě zastávati.*“

³¹ Viz Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římskokatolické církve, karton číslo 38.

³² To dokládají dochované fotografie z pozůstalosti uložené v Arcibiskupském archivu v Olomouci. Výbor Mariánské družiny posílá později po odchodu P. Františka Vaňáka celkem pravidelně přání k jubileím, pohledy, pozdravy, fotografie. Například ze dne 4. října roku 1949, podepsáni P. František Černoch a čtrnáct žen družiny.

³³ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 15.

témata, rodinná výchova, manželství, i lidské utrpení. Tyto materiály v pozdějších letech František Vaňák pravidelně používal, přepracovával a aktualizoval. Dnes leží v pozůstalosti v Arcibiskupském archivu v Olomouci – celkem 277 doposud nalezených a zdokumentovaných prací.³⁴

Na úplném konci roku 1947 obdržel P. František Vaňák dekret s novou umístěnkou ke sv. Michalovi do Olomouce.

3.2 OLOMOUC – farnost u sv. Michala

Kostel sv. Michala v Olomouci s klášteřem spravoval od roku 1220 řád dominikánů. Po zániku klášteře vzniká samostatná farnost u sv. Michala, ta byla založena v roce 1784. Do dnešních dob se ve farnosti vystřídal 15 samostatných správců farnosti, mezi nimi i P. František Vaňák.³⁵

Po 164 letech od založení byl dekretem číslo 143. Kapitulní konsistoře v Olomouci od 1. ledna roku 1948 jmenován administrátorem u sv. Michala v Olomouci a současně excurrendo administrátorem v Olomouci – Nových Sadech František Vaňák, předtím kooperátor ve Frenštátě pod Radhoštěm.³⁶ U sv. Michala střídal Františka Gavlasa, ten byl přeložen do Osoblahy. Přemístění Františka Vaňáka do Olomouce mělo i studijní důvody, bylo třeba být nejbližší bohoslovecké fakultě.³⁷ Duchovní správa dvou rozsáhlých městských farností byla provizorní, neboť se čekalo na jmenování faráře u sv. Michala a obsazení fary v Olomouci – Nových Sadech.³⁸ Před nadcházejícím jmenováním zasáhlo příznivě do náboženského života jmenování nového arcibiskupa ThDr. Josefa Matochy a jeho konsekrace dne 9. května roku 1948. Pan arcibiskup byl ve farnosti dobře znám, neboť svého času působil a bydlel na faře sv. Michala v Olomouci. Z duchovní správy u sv. Michala odešel kooperátor ThDr. Josef Ryška, který byl

³⁴ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 66-74.

³⁵ KAVIČKA, Karel. *Chrám sv. archanděla Michaela OLOMOUC*. Římskokatolická farnost sv. Michala v Olomouci, 2011. s. 57.

³⁶ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci je pouze datována jednotlivými roky, není stránkována. V práci jsme se museli spolehnout na tvrzení a excerpci PhDr. Emilie Dohnalové, dlouholeté kronikářky farní kroniky. Citujeme z korespondence mezi autorem a paní kronikářkou: „Pane magistře, protože svatomichalskou kroniku v současné době píši, je u mne doma. Včera mně o. Antonín Štefek přeposlal Váš dopis. Snažila jsem se Vám vypsát vše, co o ThDr. Vaňákovi v kronice je. V letech 1948 do své smrti psal kroniku P. Bedřich Hoffmann, svatomichalský farář. To jméno je Vám jistě známé. Snad aspoň nějaká informace bude pro Vás nová. Srdečně zdravím.“ PhDr. Emilie Dohnalová

³⁷ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci: „*Velmi schopný a inteligentní duchovní má ambice obhájit doktorát bohovědy, počítá se s ním jako s budoucím pedagogem, očekává se i vědecká dráha.*“

³⁸ Tamtéž.

jmenován II. sekretářem nového pana arcibiskupa.³⁹ Na podzim roku 1948 byl jmenován farářem u sv. Michala v Olomouci P. Bedřich Hoffmann,⁴⁰ dříve farář v Horní Bečvě. Dosavadní administrátor P. František Vaňák dále zůstává u sv. Michala jako kooperátor.⁴¹

Od ustanovení faráře jsou ve farní kronice sv. Michala v Olomouci zápisy z let 1948, 1949, 1950 věnované převážně životu a práci P. Bedřicha Hoffmanna. O kaplanu Františku Vaňákovi je zmíněno, že bydlel na faře, že jako kaplan učil náboženství na obecné škole a učil náboženství i na školách ve farnosti sv. Mořice.⁴² V zápise z roku 1949 můžeme také číst, že svatomichalský kaplan P. František Vaňák koncem měsíce dubna vykonal zkoušku všeobecné bohovědy, takže se v květnu mohl podepisovat ThLic.

³⁹ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

⁴⁰ Pater Bedřich Hoffman byl v roce 1932 arcibiskupem Prečanem vysvěcen na kněze. Od roku 1936 působil jako farář v Horní Bečvě, Valašsko je tedy stejný kraj, kde působí za II. světové války i P. František Vaňák. Bedřich Hoffmann je roku 1940 zatčen gestapem a dále vězněn v koncentračních táborech Buchenwald a Dachau. Během věznění prodělal skvrnitý tyfus a zápal plic. Přežít byl v nelidských podmínkách koncentračních táborů doslova zázrak. Farářem u sv. Michala v Olomouci zůstal až do roku 1975. Od převratu v únoru roku 1948 se potýkal s komunistickým totalitním režimem a po tom, co prožil v koncentračních táborech, věřil, že se s komunistickým zřízením dá nějak domluvit, proto se angažoval v Mírovém hnutí. Už krátce po skončení války vydává knihu s titulem „A kdo vás zabije“, která líčí osudy kněží v koncentračních táborech. Během II. světové války i po ní měli podobný osud i kardinál Josef Beran a kardinál Štěpán Trochta.

Kardinál Josef Beran (narozen 29. 12. 1888 Plzeň, zemřel 17. 5. 1969 Řím) přežil koncentrační tábor v Terezíně a Dachau, onemocněl tyfem a vážil pouze 49 kilogramů. V roce 1946 je papežem Piem XII. jmenován arcibiskupem pražským. Po únorovém převratu v roce 1948 byl komunisty několikrát internován, vše vyústilo ve vyhnanství ve Vatikánu. Zemřel na rakovinu plic v papežské koleji Nepomucenum v Římě, kde bydlel. Až v roce 2018 se jeho ostatky slavnostně vrátily zpátky do rodné vlasti. V jednom z hlášení církevního tajemníka z 30. 9. 1951 bylo napsáno k církevní otázce toto: „*Odstranění arc. Berana na věřící lid mnoho nezapůsobilo, jelikož velká část lidí žila v domněnce, že Beran byl odstraněn již před rokem a dokonce podle šuškalů vězněn. Arc. Beran je u věřících bolest, která již z velké části přebolela před rokem a dnes nezapůsobila tato věc otřásajícím dojmem. Faráři z kazatelny se zdržují komentáře, ač je to Beran a rovněž slib pěti biskupů je pro ně úplně neznámou věcí. Mlčí také i o tom.*“

Kardinál Štěpán Trochta (narozen 26. 3. 1905 Francova Lhota, Valašsko, zemřel 7. 4. 1974 Litoměřice) taktéž přežil nacistické koncentrační tábory (Terezín, Mauthausen, Dachau), komunismus však už nikoli! Byl nezákonně internován, ve vykonstruovaném procesu byl odsouzen na 25 let vězení. Propuštěn na amnestii, poté znovu internován. V roce 1968 začíná znovu pracovat ve svojí Litoměřické diecézi a v roce 1969 jej papež Pavel VI. ustanovuje kardinálem. Následná normalizace vykonala své. Kardinál Trochta zemřel na mozkovou mrtvici v roce 1974, doslova „uřván“ k smrti krajským církevním tajemníkem Karlem Dlabalem. (Viz GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010).

⁴¹ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

⁴² V kádrových materiálech ThDr. Františka Vaňáka, uložených v Zemském archivu v Opavě, je z tohoto období dochován dokument o vyměření osobních požitků na pozici I. kooperátora u sv. Michala v Olomouci:

- zákonitá nezvýšená kongrua (nejnižší příjem) 15 900,-
- 1. zvýšení příjmu podle započtené služební doby ročně 1 728,-
- celkem ročně 17 628,-
- platový přídavek ročně 6 000,-

Částka je dotována z náboženské matice. Z uvedených požitků bude srážena daň ze mzdy a jedno procento nemocenský příspěvek. Viz Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římsko-katolické církve, karton číslo 38.

V roce 1950, začátkem března byl promován na doktora bohovědy. Jeho obhájená disertační práce nesla titul „Život a listy sv. apoštola Pavla“. Třetího března obdržel od děkana Bartoloměje Kutaly pokyny k převzetí doktorátu⁴³, promoce jsou stanoveny na 9. března o půl dvanácté dopoledne. V pokynech je dále uvedeno, že je nutné dostavit se v církevním úboru (abbé), je třeba si opatřit červený biret a doktorský prsten. Také je třeba před promoci složit do rukou jeho excelence arcibiskupa a Velkého kancléře zdejší fakulty Dr. Josefa Matochy podepsané vyznání víry, zaslat děkanství své curriculum vitae, jedno v jazyce českém, jedno v jazyce latinském. Den předem je třeba se představit vedení univerzity a hlavním představeným fakulty a pozvat je k promoci. František Vaňák tak tedy učinil a objednal se na osobní audienci k tehdejšímu arcibiskupovi Karlu Matochovi. Osobně pozval metropolitu na svou promoci. Ten pozvání přijal, ale vstup na fakultu je mu v poslední chvíli zakázán státními orgány. Arcibiskupa Matochu zastoupil prelát doktor Hudec. Doktor František Vaňák pozval na promoci také superiora Františka Hradila. Ten v den promoce posílá přání a omluvu: „*Veledůstojný a milý pane doktore, ještě jednou Vám z celého srdce blahopřeji k dnešní promoci. Kéž dnešní den Vám přinese pro další život a působení přehojné požehnání Boží. Tolik jsem se těšil na Vaši promoci, a jak víte, rád jsem se jí chtěl účastnit. Ale není mi dnes dobře. Proto velmi prosím, byste mou nepřítomnost laskavě omluvil. Místo té své nepřítomnosti věnuji Vám tím více modlitby. Srdečně Vás zdraví – in domino addictissimus, František Hradil.*“⁴⁴ Otázkou zůstává, zdali i zde nezasáhly státní orgány, je to však velmi pravděpodobné, neboť Církev byla pod neustálou kontrolou a tlakem. Z této doby je ve farní kronice sv. Michala zaznamenáno:

„*V roce 1950 byly čteny Pastýřské listy, které pojednávaly o vztahu Církve a státu. Jejich čtení bylo zakázáno státními úřady. Kde byly čteny, tam byli duchovní buďto zatčeni, nebo po výsledku trestání pokutami. U sv. Michala v Olomouci četl první pastýřský list o Božím těle dr. František Vaňák, který byl pokutován. Druhý a třetí pastýřský list četl farář Hoffmann. Ten už pokutován nebyl.*“⁴⁵

Nutno konstatovat, že přesně za rok po doktorské promoci byl ThDr. František Vaňák nucen se přestěhovat do nového působiště. Ještě ke konci roku 1950 je však doktor

⁴³ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalosti arcibiskupa Františka Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

František Vaňák jmenován posynodálním soudcem. Dalšími jmenovanými jsou doktor Jan Lantsche (dómský vikář) a Bedřich Hoffmann (farář u sv. Michala).⁴⁶

Poslední záznam z farní kroniky o něm ještě vypovídá: „V roce 1951 v březnu konal kaplan dr. František Vaňák poslední funkce. Byl přeložen za administrátora do Rýmařova. Ukončil ještě cyklus postních kázání. Z Rýmařova přijel ještě čtyřikrát, aby měl májové kázání.“⁴⁷

Z kazatelny u sv. Michala mluvil tedy k lidu neohroženě, neodepřel věřícím „Pastýřské listy“, komunistického režimu se doktor Vaňák nezalekl. Byl mu však zadržán plat a dekretem ze dne 5. března 1951 číslo 1266 byl jmenován administrátorem v Rýmařově s platností od 11. března 1951. S tímto je mu přiznán od 1. dubna hodnostní přídavek 1. stupně 1 000,- Kč k dosavadnímu platu. Podepsán církevní tajemník KNV Horák.⁴⁸

Pozastavme se ještě u dochovaného dokumentu ze dne 12. března roku 1951, kde v rámci přesunu ThDr. Františka Vaňáka odpovídá církevní tajemník KNV Horák Arcibiskupské konsistoři do Olomouce. Jde o potvrzení státního souhlasu k přesunu do Rýmařova na žádost arcibiskupství. Otázkou zůstává, kdo dal prvotní pokyn k přesunu ThDr. Františka Vaňáka z Olomouce do Rýmařova.⁴⁹ Všeobecně se má za to, přesun nařídil stát. Kdy a kým bylo „taháno za nitky“, se však už dnes pravděpodobně nedozvíme. Svazek arch. č. 13904 OV (reg. č. 9210 Bruntál, svazek kategorie PZ, pozorovací svazek) byl zničen dne 5. 12. 1989, svazek arch. č. 23830 OV (reg. č. 18678 Ostrava, svazek kategorie PO, prověřovaná osoba) byl zničen dne 7. 12. 1989.

3.3 RÝMAŘOV

3.3.1 Politická situace na Rýmařovsku

Tuto kapitolu je třeba chápat spíše jen jako uvedení do problematiky než úplné historické pojednání – vyžadovalo by samostatnou práci. K zásadním událostem, které ovlivnily vývoj politické situace na Rýmařovsku pro dobu působení ThDr. Františka Vaňáka, byl konec války v Sudetech, intenzivní poválečný nástup komunistů, únorový

⁴⁶ Farní kronika u sv. Michala v Olomouci.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

⁴⁹ Viz příloha č. 1. Dokument uložen: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

převrat v roce 1948 a normalizační⁵⁰ léta po obsazení Československa pěti „spřátelenými“ armádami. Proto práce přibližuje něco málo z těchto historických událostí ke snadnějšímu uchopení osmatřicetiletého působení ThDr. Františka Vaňáka na Rýmařovsku.

První světová válka a rozpad Rakouska-Uherska přinesly možnost připojit Jesenicko (Sudetengau) k Německu. Zásah armády a vznik první republiky však tyto odstředivé tendence znemožnil. V souvislosti s velkou hospodářskou krizí 30. let 20. století však nastal úpadek pohraničního průmyslu. Zdejší hnutí nacionalistů později využil Adolf Hitler – Rýmařovsko bylo připojeno k Německé říši. Dlouho se z toho však německé obyvatelstvo neradovalo, po období nadšení ze sjednocení přišlo vystřízlivění, které s sebou přinesl během druhé světové války vznik zajateckých táborů, věznic, pracovních táborů, ba i a poboček koncentračních táborů (Bruntál, Světlá Hora, Hanušovice).⁵¹

Konec války v Rýmařově se odehrával bez rozkvetlých šeríků a davy lidí nejásaly v ulicích. Žila tady převážná většina německého obyvatelstva, byly vidět pouze prázdné ulice a byl cítit strach a smutek. Od roku 1942 byl každý čtvrtý muž na německé frontě. V roce 1944 vlekli nacisté městem ruské zajatce, kteří většinou skončili v hromadném hrobě u Dětrichova.⁵² Kolem Karlovy Studánky se v březnu 1945 schylovalo k akcím banditů (Wehrwolfů). V dubnu vyvěsili Rýmařované z oken bílé prapory, načež byl zatčen starosta města kapitánem SS Morawetzem. Dne 7. května dorazili do Bruntálu Sověti a při postupu začali od Stránského odstřelovat Rýmařov. Mnoho domů bylo zničeno, fara a kostel sv. Michaela však zasaženy nebyly. Držící se německé oddíly útočily chaoticky v okolních vesnicích. Zbytečně umírají lidé, fanatického kapitána SS Morawetze později zastřelili jeho vlastní esesáci v Janušově.⁵³

Po porážce nacismu se na Rýmařovsku odehrávaly pochody smrti. Na Janovickém zámku byl zřízen internační tábor pro původní odsouvané obyvatelstvo.⁵⁴ Po obsazení

⁵⁰ V této době komunistický režim usiloval více než kdy jindy o propojení marxismu a křesťanství (viz CHENAUX, Philippe. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917–1989), od Lenina k Janu Pavlu II.* Rybka Publishers, 2012. s. 192-198).

⁵¹ Viz ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6.* In Střední Morava. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. s. 34.

⁵² Viz KAREL, Jiří. *Příběh lesů a lidí Rýmařovska.* 1. vyd. Bruntál: MORAVSKÁ EXPEDICE®, 2008. s. 34.

⁵³ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1945-1955, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 a.

⁵⁴ Viz ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6.* In Střední Morava. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. s. 42.

města sovětskou armádou se stal jeho velitelem kapitán Nikolaj Golubanov. Někteří z místních německých obyvatel byli zastřeleni, některé ženy znásilňovány opilými sovětskými vojáky. Zvedla se vlna sebevražd, 7. května si vzalo život 15 mužů, 18 žen a 13 dětí. Počty starých lidí se ani nepočítají... Důvody? Strach, ztráta víry, znásilňování, beznaděj, obavy z trestu a msty. Od května do srpna přišlo o život v tomto okrese 174 lidí, jak to dokládají místní záznamy, žádná smrt se však nevyšetřovala. Ve vzduchu visela zloba, nelidskost, krutost a nejistá budoucnost. Zemi pokrývaly trosky a hroby, atmosféru zhušťoval blížící se exodus německého obyvatelstva. Radost z konce války se nekonala, nikdo šeríky nemával, jak bývá často k vidění v dobových ideologických filmech o konci války. V této horské krajině ani v tuto dobu nekvetou. Utrpení nekončilo, následoval odsun původního obyvatelstva v letech 1946–1947. Dočasně byli ponecháni jen nepostradatelní odborníci k zajištění chodu strategických provozů.⁵⁵

Nové osidlování prázdných usedlostí a domů se neobešlo bez rabování. Zabírat přicházeli lidé z Hané,⁵⁶ z Beskyd, Mor. Slovácka, Horáci, z Vysočiny, Slováci, Slováci žijící v Rumunsku a i Romové. Ještě dnes se některým vesnicím na Rýmařovsku říká „Velké a Malé Rumunsko“. Mentalita a úroveň příchozích byla různorodá, víra taktěž. Celkově však v lidech zůstávala předválečná zrada spojenců, na které se všeobecně spoléhalo, a v sovětském lidu viděli zachránce, proto zde měl k moci se deroucí komunismus na různých ustláno. Většinou přicházely chudé vrstvy obyvatelstva, ty slyšely také na komunistickou propagandu o „světlych zítřcích“. Komunistům se na Rýmařovsku dařilo ihned od konce války. Roku 1946 bylo dle místní kroniky ve městě 63 % komunistů, voličů celkem 5295, z toho komunistů 3312. V rámci ideologie ustupuje otázka církevní příslušnosti do pozadí,⁵⁷ navíc církevní příslušnost ve volebních seznamech uváděna nebyla.

V letech 1945 až 1947 probíhal v západních státech kolem hranice se Sovětským svazem proces sovětizace. V Československu však pomaleji, než si Stalin přál. Politické události kolem vlády v Praze vyvrcholily 20. února 1948, když Klement Gottwald vyzval sympatizující lid k vytvoření Lidových milicí a místních akčních výborů Národní fronty.

⁵⁵ Viz ICHA, Roman, KAREL, Jiří, SCHNEIDER, Herbert. *Těžké umírání na prahu míru – Rýmařovsko 1945*. In *Střední Morava*. Roč. 5, č. 9. Olomouc: Memoria, 1999.

⁵⁶ Většinou šlo o sourozence z gruntů, kteří nebyli prvorození, aby zde mohli hospodařit – jako můj děd z matčiny strany, Bedřich Stratil (pozn. autora).

⁵⁷ HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 40.

Lidové milice, jak je známe z Prahy, sice v Rýmařově nevznikly, přesto komunisté vytvořili ze svých členů ozbrojené hlídky, které ve městě dohlížely na pořádek a hlídaly významné budovy. V čele místního akčního výboru v Rýmařově stanul František Pikna, rýmařovskému okresnímu akčnímu výboru předsedal tehdejší ředitel gymnázia dr. Vašek. O dva dny později byl v Praze naplánován sjezd závodních rad. Z Rýmařova jeli podpořit Klementa Gottwalda převážně komunisté, jel však také národní socialista, učitel František Vychodil.

Klíčovým dnem byla generální stávka 24. února. V Rýmařově se nenašel nikdo, kdo by akcí sabotoval. Následující den bylo v budově kina uspořádáno setkání, na které dorazili zástupci všech okresních podniků. Slovo si vzal zmíněný ředitel gymnázia dr. Vašek, který promluvil o důležitosti a významu posledních dnů. Následně bylo přijato usnesení, jímž „pracující rýmařovského okresu vyjádřili podporu Klementu Gottwaldovi v jeho snaze o rekonstrukci vlády“. Rezoluci podepsali kromě komunistů i členové dalších stran NF. Po tomto převratu začaly komunistické čistky. Ty si na Rýmařovsku vybraly také svou daň. Jednou z obětí byl i národní socialista František Vychodil. Ten musel opustit svoji pozici v místním národním výboru, stejně jako další člen ČSNS Zdeněk Dršťák, nebo lidovec Jan Trčka. Šest osob se muselo z rýmařovského okresu vystěhovat. V tehdejší terminologii byli dotyční tak zvané „vyakčnění“ z okresu, jak mezi sebou psali v korespondenci komunističtí funkcionáři. Jedním byl předseda okresního výboru ČSNS Vlček. Toho komunisté po razii na okresním sekretariátu strany obvinili z odcizení pošty určené pro KSČ. Vlčkův příběh je o to tragičtější, že ani po přestěhování na Zlínsko nenašel klid. Zklamán změnou poměrů a přeměnou na totalitní stát spáchal o několik let později sebevraždu.

Ačkoli většinou komunistům stačilo, že byly rebelující strany tak zvané „obrozeny“, v Rýmařově tento proces nenastal. Předsednictva místních lidovců a národních socialistů se rozhodla rozpustit organizace, ale jejich členům bylo záhy nabídnuto členství v KSČ. Nějaký čas tak ve městě fungovali vedle komunistů jen sociální demokraté. Ti svoji činnost ukončili 25. června 1948, kdy byla ČSSD sloučena s KSČ. Národní socialisté, kteří byli ochotni spolupracovat s komunisty, změnili název partaje na Československou stranu socialistickou. Ta začala znovu v Rýmařově fungovat v prosinci roku 1949. Její členská základna však byla méně početná. Již výše zmiňovaný František Vychodil mohl kvůli tomu zůstat učitelem na základní škole a také směl nadále

vykonávat funkci rýmařovského kronikáře.⁵⁸ Později se sblížil s nově příchozím ThDr. Františkem Vaňákem a bude o něm občas psát v místní kronice, pokud mu to zrovna režim dovolí.

Po únorovém převratu v roce 1948 následovalo znárodnování majetku, kolektivizace a nátlak. Neobsazené domy a zemědělské usedlosti byly v pozdějších letech armádou srovnány se zemí, bourány byly i mnohé církevní památky. Komunismus se zde natrvalo usadil a jeho vliv je zde bohužel znát ještě dnes.

Dalším přelomovým bodem našich dějin byla okupace 21. srpna roku 1968. Jak ony události probíhaly na Rýmařovsku, nám chronologicky popsal právě kronikář František Vychodil. Uvolněné jarní události tohoto roku otevřely duchovnímu poslání ThDr. Františka Vaňáka po dlouhé době nové možnosti. Jeho práci v těchto časech se budeme v následujících příslušných kapitolách věnovat. Následovala okupace a dozvuky roku 1969. Co se dělo v následujících normalizačních letech, se velmi citelně dotýkalo i katolické církve na Rýmařovsku. Jak bylo přistupováno k duchovním a lidem, vycházelo z toho, co se dělo právě v roce 1968 a 1969. Rýmařov a jeho okolí je malý region, lidé se tu více znají, ale také toho na sebe více vědí. Na těchto faktech komunisté v následujících letech budovali svou ideologickou taktiku. Už víc jak dvacet let využívali vybudovanou síť informátorů.

„Nikdy jsem neviděl mezi lidmi tolik smutku, zoufalství, ale i nenávisti jako v těch prvních osudových dnech kolem 21. srpna.“⁵⁹ V těch dnech se ukázala po dlouhé době skutečná jednota našeho národa. Stranická špička k ní však nepatřila. Našemu národu hrozilo nebezpečí, ale hlavně byl znovu zrazen a ponížěn. Lidé ve svých srdcích cítili nenávist a zklamání. Toho dne ve tři hodiny ráno přeletěla nad Rýmařovem letadla. Lidé si mysleli, že jde o cvičení armády. O hodinu později se objevily na státní silnici z Bruntálu směrem do Šumperka první tanky polské lidové armády, následovala obrněná vozidla, nákladní auta, vozy vojenské kuchyně a jiná lehká technika. Probouzející se lidé se podrobnosti o událostech dozvídali z rozhlasu. Vojska pěti armád vstoupila na naše území, aby potlačila kontrarevoluci v Československu, neboť se situace vymkla Ústřednímu výboru KSC z rukou a socialismus je v ČSSR ohrožen. V té době nikdo

⁵⁸ LAŠÁK, Tomáš. *Únor 1948. Rýmařovský horizont*. Č. 4/2018. 23. 2. 2018. SVČ Rýmařov. s. 22-23. (Zdroje: Kronika města Rýmařova I. 1945-1955, Kronika města Rýmařova IV. 1975-1979)

⁵⁹ MĚŮ Rýmařov, *Kronika města 1966-1969*, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d.

netušil, kdo cizí vojska do republiky poslal. Lidé celý akt vnímali jako agresi a porovnávali jej s rokem 1939. Navíc nás přepadly spřátelené země. Ve městě se objevovaly první protestní nápisy a hesla. V půl deváté ráno dorazily na náměstí v Rýmařově první tanky. Přijely od Bruntálu, projely po Revoluční ulici na třídu Hrdinů, z náměstí pokračovaly směrem na Horní město, Tvrdkov a Libinu. Někteří mladí lidé se snažili s vojáky komunikovat. Polští vojáci odpovídali, že přijeli potlačit kontrarevoluci, že je poslali na cvičení Varšavské smlouvy a také, že jeli na pomoc proti Němcům z NDR, kteří vnikli do Československa. Tanky a technika projížděly v různých časových intervalech až do pozdních odpoledních hodin. V devět hodin dopoledne se urychleně sešly rady MNV a místní výbor KSČ. Následně vyzvaly občany k zachování klidu, apelovali, aby nespolupracovali s cizími armádami, a požadovaly rychlý odchod vojsk. Ten den se mnoho nepracovalo, lidé spíše debatovali. Přesně v poledne zazněla dvouminutová siréna. Šlo o kratičkou demonstrační stávkou. Město vypadalo jako mrtvé. Vše se zastavilo.⁶⁰

Ve čtvrtek 22. srpna ve tři hodiny ráno přeletěla nad městem směrem na západ další letadla. O půl šesté ráno ležely před radnicí na stolech podpisové archy, kam se lidé podepisovali na protest proti napadení země. Stejně archy lidé podepisovali v závodech, úřadech a jinde. Do večera tyto archy podepsalo 4800 lidí. Z ulic zmizely směrové tabule a tabule s názvy ulic, to proto, aby byli vojáci dezorientovaní. Státem bylo vyhlášeno omezení prodeje potravin.

V pátek 23. srpna se očekávaly zprávy z mimořádného sjezdu strany v Praze. Ten byl mimořádně obtížný a slovy kronikáře proběhl za téměř ilegálních poměrů. Odpoledne se do Rýmařova dostavil delegát mimořádného sjezdu, soudruh Škubna z Břidličné. Všem pohnutými slovy vylíčil své dojmy ze sjezdu. Bylo přijato usnesení o nutnosti odchodu cizích armád a o okamžitém propuštění protiprávně zatčených funkcionářů strany a státu. Shromáždění souhlasilo i s neutralitou republiky. V odpoledních hodinách předala na národní výbor paní Marie Bětíková (Kodovská) báseň „ZRADA“, která byla rozmnožena a rozdána lidem. Vystihuje názor lidové malířky a básnířky.⁶¹

⁶⁰ Viz SUCHAN, Václav. *Brežněvův polibek smrti*. Czech News Center a. s. Vydání první, 2018.

⁶¹ Marie Kodovská je dnes rýmařovským fenoménem. Narodila se 21. ledna 1912 nedaleko Uherského Brodu, zemřela 12. listopadu 1992 v Rýmařově. Dnes patří k e světově ceněným malířkám art brut. Její obrazy mohli vidět obdivovatelé v Brně, Praze, v polském Opole, Norimberku, Bilbao, Madridě, Drážďanech, Bostonu, Berlíně, Tokiu a v Paříži. Její básnické dílo se dnes začíná pozvolna odhalovat světu.

V sobotu 24. srpna vrcholil odpor vůči okupantům, zejména proti Sovětskému svazu. Městský Národní výbor v 10:30 vyhlásil oficiálně rozhodnutí o odstranění pomníku J. V. Stalina. Pracovníci Hedvy vyrobili malé čs. vlajčky na černém smutečním podkladu. Lidé si je mezi sebou rozdávali. Na náměstí před radnicí byl postaven koš, kam lidé odhazovali své stranické legitimace. Koš se několikrát naplnil. Kousek opodál postával doktor Vaňák a pan Jiří Karel a o nastalé situaci spolu diskutovali.⁶² Tušili změnu ještě k horšímu, která se v následujících dnech a měsících vyplnila. Stupňovaly se ostré protesty proti okupaci země, lidé a podniky se distancovaly od případných kolaborantů a zrádců. Na podporu těch, kteří prolili v prvních dnech okupace svou krev, se ve městě přihlásilo 70 dobrovolných dárců krve. V těchto dnech se očekávaly zprávy z jednání v Moskvě mezi zástupci Československa a Sovětským svazem.

V pondělí 27. srpna se nad městem rozezněly zvony kostelů a sirény továren. Zněly plných 15 minut a vyjadřovaly jednotu národa. Bylo třeba celostátně obdivovat práci rozhlasových pracovníků. Odpoledne se rozhlasem neslo usnesení z moskevského jednání... Lidem doslova vyráželo dech! Lživá tvrzení o bratrské pomoci, o úctě a suverenitě, o dalším prohlubování vzájemných vztahů v duchu tradičního přátelství... Někteří doslova plakali. Lidé odmítali tato stanoviska, neboť cítili nátlak, nicméně se museli smířit s faktem, že na území republiky je víc jak půl milionu cizích vojáků a proti tankům nelze jít s holýma rukama. „Hořkost naplnila srdce našich lidí“, jak uvedl kronikář. Výsledkem moskevských dohod byla cenzura novin a 3. září si návštěvníci kina mohli naposledy prohlédnout historický Týdeník o pražských událostech. Následující den přišel z Ostravy telegram (z ústředí KSČ): „Týdeník nepromítat a ihned vrátit.“ V zemi se hovořilo o prvním zatýkání nepohodlných lidí. Parlament dne 24. října ratifikoval moskevské dohody a souhlasil s „dočasným“ pobytem sovětských vojsk na našem území. Lidé cítili, že dojde na zásadní změny.⁶³ Počátkem roku 1969 se předešlé události začínaly stranicky přehodnocovat a následovaly čistky.⁶⁴

Dr. Vaňák tuto prostou a talentovanou ženu dobře znal. (Viz KOLEKTIV autorů. *Quod bene notandum* (liber secundus). 1. vyd. Bruntál: Sdružení J7K5/JeseKápě, 2016. s. 7-19.)

⁶² Zaznamenán rozhovor s Mgr. Jiřím Karlem. Zveřejněn v příloze magisterské práce „*Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*“.

⁶³ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d

⁶⁴ V roce 1971 byl František Vychodil zbaven funkce kronikáře města a byl nahrazen novým kronikářem Vratislavem Konečným. Téhož roku byl pomník J. V. Stalina v Rýmařově obnoven, a to jako „symbol našeho přátelství k národům Sovětského svazu, které je pevné a trvalé a je také spolehlivou ochranou socialismu v naší vlasti“ Vojska SSSR zde zůstala až do roku 1991.

3.3.2 Rýmařovské působení Františka Vaňáka

Dr. František Vaňák přijel do Rýmařova v den svátku blahoslaveného Jana Sarkandra, 16. března roku 1951. Ve funkci vystřídal P. Vojtěcha Tkadlčíka, ten byl poslán do Stráže nad Nisou u Liberce, taktéž do pohraničí.⁶⁵ V duchovní správě v Rýmařově působil ještě P. Bohumil Neubauer, ten byl od 1. dubna roku 1951 jmenován administrátorem do nedaleké Břidličné a Velké Štáhle. Církev na Rýmařovsku utržila ránu již 30. srpna roku 1950, kdy byly nuceny opustit svůj klášter na Janovické ulici sestry františkanky. Den před tím předal předseda ONV sestře představené rozkaz o opuštění kláštera.⁶⁶ Počátkem září roku 1950 byl duchovní P. Florian Oral odvezen režimem do Želiva. Tento duchovní byl do Rýmařova dekretován arcibiskupskou konzistoří v Olomouci jako III. koordinátor s platností od 1. září roku 1945 a jako první český kněz v sudetském pohraničí; vysvěcen byl v Římě v roce 1939. Patera Floriana Orala, vystřídal v duchovní službě ThDr. Vojtěch Tkadlčík (do příchodu ThDr. Františka Vaňáka).⁶⁷

Od poloviny února roku 1946 zde působil jako kooperátor také P. František Sečkař, později provizor v Jíříkově. V polovině listopadu téhož roku doplnil stav P. Jan Machálek, jehož v roce 1947 vystřídal P. Rudolf Havelka. Další změna přišla 15. září roku 1948 s P. Bohumilem Neubauerem z Hulína. V blízké Staré Vsi zůstává po válce

⁶⁵ Kádrová připomínka – ThDr. Vojtěch Tkadlčík, administrátor v Rýmařově. Skupina IV. „Jmenovaný má jíti na Litoměřicko. Při mé návštěvě za tímto účelem měl jsem s ním ostrou diskusi o socialismu a náboženství. Prohlásil: Ano, já jsem proti socialismu, protože socialismus je proti náboženství. Uváděl, co napsali Marx a Lenin o náboženství. Počátkem února t. r. navštívil nemocného příslušníka KSČ. Při tom si všiml, že má u sebe knihu a ptal se, co je to za kniha. Soudruh mu odpověděl, že Tichý Don, a on řekl, že to zná. Po chvilce řekl P. Tkadlčík: „Víte, já čtu nejraději pohádky, v těch se aspoň dozvím pravdu. Na okresní besedu se nedostavil a vzkázal, že se musí chystat na Litoměřicko, že má moc práce.“ Rýmařov, 15. 2. 1951. Církevní tajemník. (Dokument uložen: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.)

⁶⁶ Státní úřad pro věci církve v Praze rozhodl přípisem ze dne 26. srpna roku 1950 (č. 24-k-ž-50), aby se řádové sestry z kláštera v Rýmařově (provincie Opava) přestěhovaly do Nové Říše. V klášteře na Janovické ulici č. 33 bydlely trvale čtyři sestry pod vedením sestry představené Luciany Minaříkové (narozené 12. 10. 1897 v Blatnici pod Svatým Antonínkem) a jedna řeholní kandidátka – laička. Klášter byl i domovem jiných sester na odpočinku nebo sester z nemocnic. Koncem srpna roku 1950 zde bydlelo na třicet řeholnic. Den po rozkazu klášter ihned opustit sloužil v klášterní kapli poslední mši svatou P. Florian Oral. Po mši byly sestry auty odvezeny do Nových Sadů u Olomouce a odtud do Nové Říše, do bývalého premonstrátského opatství. (Dokument uložen: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.)

⁶⁷ Arcibiskup František Vaňák 8. října roku 1990 pověřuje ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka spolu s vedením University Palackého funkcí prvního děkana obnovené bohoslovecké fakulty. Ten se jako biskupský vikář také podílel na přípravě procesu svatořečení Jana Sarkandra a na diecézním procesu blahorečení arcibiskupa A. C. Stojana. Tyto úkoly byly součástí programu, který si arcibiskup František Vaňák stanovil při nástupu na biskupský, následně arcibiskupský stolec.

německý kněz Jan Zolper.⁶⁸ Ve Staré Vsi u Rýmařova zůstává více neodsunutých Němců, to kvůli zachování místních důležitých provozů. Pokud by i tito byli odsunuti, přišly by místní podniky o možnost chodu, neboť znalosti a letitá zkušenost by odešla spolu s nimi.⁶⁹

Od roku 1953 vypomáhal doktor Vaňák ve farnosti Stará Ves a od roku 1960 zde vypomáhal také ve zpovědnici, jak je uvedeno ve farní kronice, která je dnes uložena na faře v Rýmařově. Na konci léta roku 1954 povolilo ONV Rýmařov věřícím německé národnosti ve Staré Vsi u Rýmařova mít jednou za měsíc mši ve svém rodném jazyce. „*Sloužit bude děkan Jan Zolper, první mše bude 5. září.*“ Po smrti děkana přebral tuto farnost excurrento dr. Vaňák.

V těchto letech se místní kronika naprosto nezmiňuje o náboženském životě ve městě a okolí, příchod ThDr. Františka Vaňáka v roce 1951 v ní proto není vůbec zaznamenán. Poválečné kroniky byly psány již výše zmiňovaným Františkem Vychodilem, místním učitelem. Z archivních záznamů však plyne, že každý zápis je řádně ideologicky překontrolován a schválen předtím, než je úhledně zapsán do kronik. Jen občas se objeví soupis církevních památek a jejich stav. Vůbec první zmínka o církevním životě v Rýmařově pochází z kroniky z roku 1958. „*Vyučování náboženství na školách se již řadu let provádí v okrajových odpoledních hodinách. Počet přihlášek rok od roku klesá a ve školním roce 1958/1959 navštěvovalo náboženství toliko 20 % žactva na osmiletce a 21 % na jedenáctiletce.*“⁷⁰ O rok později následuje zmínka o počátcích opravy kaple „V Lipkách“, barokního klenotu vystavěného v letech 1710–

⁶⁸ Ve zprávě církevního tajemníka ze dne 1. září 1949 se píše: „*Dnes ráno jsem navštívil okresního velitele, soud. por. Jana Dvořáka na stanici SNB v Rýmařově, abych se ho otázel na různé věci související s církevní otázkou. Ohledně děkana Josefa Zolpera ze Staré Vsi mi pravil, že podává pokyny zbylým Němcům, odsunutým Němcům vyřizuje a zasílá různé doklady (jako křestní a domovské listy), v kázáních zakazoval pracovat o nedělích a svátcích. V roce 1946 konával ve Staré Vsi pro Němce zvlášť pobožnosti a tito se z daleka tam dostavovali, pak mu v tom bylo zabráněno příslušníky SNB. Často ho vozí autem nadlesní z Rudy. Také dne 7. 8. 1949 o 20. hodině přijel autem z Olomouce, řízeným správcem Obermulerem z arcibiskupského paláce, biskup Zela do Rýmařova, kde se zastavil na faře a pak jel do Staré Vsi k děkanu Zolperovi. Ohledně P. Orala z Rýmařova mi sdělil s. Dvořák jednak to, že u něj byl 7. 8. biskup Zela, dále že často jezdí na Hostýn a zdržuje se tam, až se stanice SNB z Bystřice pod Hostýnem na něj dotazovala. Dále na faru že chodí denně Němka Vernerová a kostelník Křapa, kamenosochař z Rýmařova, velký lidovec. Také z auta biskupa Zely vystoupil na Benešově ulici nějaký muž a nebylo zjištěno, kdo to byl.*“ Zpráva poté pokračuje stavem kláštera řádových sester v Rýmařově a Ryžovišti. (Dokument uložen: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.)

⁶⁹ Viz KAREL, Jiří. *Stará Ves a Žďárský Potok v dějinách Moravy*. Obecní úřad Stará Ves, 2011. s. 257-264

⁷⁰ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 40.

1714. „Státní památková zpráva rozhodla na návrh farního úřadu (vedeného ThDr. Františkem Vaňákem – poznámka autora) a konzervátora státní památkové péče pro Rýmařovsko provést renovaci nástěnných fresek, díla barokního malíře J. CH. Handkeho (rodáka z nedalekého Janušova – poznámka autora). Rozsáhlý úkol převzal akademický malíř mistr Sysel z Loštic.“⁷¹

V tomto roce ještě kronikář zaznamenal: „Náboženský život je v posledních letech rozhodně na ústupu. Zatímco ještě před 5–10 lety navštěvovalo vyučování náboženství kolem 60 % dětí, chodí dnes do hodin jen asi 15 % žáků, a to ještě naprosto nepravidelně. Nedělních bohoslužeb se zúčastňuje jen malý počet věřících, většinou starších lidí. Kostel se naplňuje jen o velikonocích a o vánocích, kdy lidé chodí na vzkříšení a půlnoční spíš ze setrvačnosti, než zbožnosti. V Rýmařově jsou dva kněží Římsko-katolické církve, jeden církve Evangelické a jeden vyznání Československého. Je nesporné, že poslední obrovské úspěchy ve vědě, zvláště v dobývání vesmíru, mají vliv na pokles náboženského citění, zvláště u mládeže.“⁷²

Jak vidno, ani zde nebylo zmíněno jméno ThDr. Františka Vaňáka. Ze záznamů kronik je znát tlak ideologie komunistického režimu.

V roce 1960 kronikář pokračoval popisem oprav morového sloupu z roku 1683 na rýmařovském náměstí, akademickým sochařem Františkem Urbanem ze Šumperka (červen 1960–květen 1961): „Je třeba doložit, že dnešní doba nemá zájem na rozvíjení náboženského přesvědčení lidí – naopak. Ale pokud jde o umělecké památky minulosti, nešetří se penězi. Jen aby se pro budoucnost zachovaly památky v dokonalém stavu. [...] V ateistické výchově se postoupilo o velký krok vpřed. Na jedenáctiletce chodí do náboženství už jen 4 % dětí a na devítiletce 10 % žactva. Rodiče sice děti do náboženství přihlásí, ale děti z valné části z vyučování utíkají, nebo se mu vyhýbají.“⁷³

„Kaple „V Lipkách“ se konečně po dvou letech dočkala otevření. Koncem června skončily vyklizovací práce s lešením a kaple se zaskvěla vzornou čistotou a obnovenými freskami. Renovační práce prováděl mistr Fr. Sysel z Kroměříže. Opravu štukových prací svěřil památkový úřad odborníkům z Olomouce. Vnitřek kaple se prosvěttil novými

⁷¹ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 41.

⁷² Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1956-1959, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 b, s. 189.

⁷³ Viz MěÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c, s. 192.

nátěry, škoda jen, že nebylo dostatek peněz k obložení nosných sloupů umělým mramorem. Malíř Sysel renovoval každou část Handkových fresek, takže v posledním světle, kdy slunce prochází západními okny, je vnitřek kaple úchvatný svou živostí barev a bohatstvím barokní pompy. O dokončení úprav, o stavbu, odklizení lešení, o vyčištění celého prostoru se velmi zasloužil místní farář dr. Vaňák. Protože se stavba lešení, jeho odklizení provedly brigádně a všechno dřevo bylo zapůjčeno, vyšly náklady na technické přípravy levně – jen asi na 4.000,-Kčs. Celá renovace kaple si vyžádala 83.000,- Kčs a byla hrazena ze státních prostředků.“⁷⁴

Zde bylo poprvé po více než deseti letech zmíněno jméno a činy doktora Vaňáka. K záznamu nutno ještě uvést na pravou míru fakt, že z větší části fresky v kapli „V Lipkách“ vymaloval olomoucký malíř Naboth a po jeho smrti práci dokončil již zmíněný Handke, rodák z místního Janušova.⁷⁵

V roce 1958 doktor Vaňák zaznamenal do farní kroniky: *„Letos bylo hlášeno několik odpadů od Katolické církve. Nápor kultu osobnosti stalinské éry má neblahý vliv i na náboženský život.“*⁷⁶

Málokdo v této době tušil, že doktor Vaňák byl po vykonání posynodální zkoušky již 22. prosince roku 1950 jmenován posynodálním soudcem u Arcidiecézního církevního soudu v Olomouci, později jako obhájce svazku. Po smrti doktora Rudolfa Coly, v roce 1965, se stává oficiálem (soudním vikářem s biskupskou jurisdikční mocí) onoho soudu a během následujících let pravidelně do Olomouce dojížděl. Také byl 30. května roku 1966 jmenován členem zkušební komise obnovených trienálních zkoušek pro kněze, examinátorem církevního práva.⁷⁷

Během své služby velmi dbal o mladé kněze, řeholníky a řádové sestry, o čemž svědčí řada přednášek, proslovů a příprav k exerciciím dochovaných v jeho pozůstalosti.

⁷⁴ Viz MĚÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c, s. 117.

⁷⁵ HANDKE, Jan Kryštof. *Jan Kryštof Handke: Vlastní životopis: 1694/1774*: Muzeum umění Olomouc, 23. června 1994–2. října 1994: Dům kultury v Rýmařově, 14. října 1994–13. listopadu 1994: Muzeum v Bruntále, prosinec 1994–leden 1995. Přípr. Leoš Mlčák. Olomouc: Muzeum umění, 1994. s. 31-32.

⁷⁶ FÚ Rýmařov, Farní kronika 1950–1990.

⁷⁷ Budoucí kněz musí vykonat tři roky po sobě ústní zkoušky z dogmatické teologie, morální teologie a církevního práva (každý rok jednu zkoušku). Teprve poté může být kněz dosazen do farnosti jako farář. Pokud tyto zkoušky nevykoná, zůstává kaplanem.

Dne 4. července roku 1965 byl jmenován kapitulním vikářem Josefem Glogarem „promotorem fidei“⁷⁸ ve věci beatifikace Antonína Cyrila Stojana. Za necelého čtvrt století si dr. Vaňák poznamenal: „*Přes dvacet let jsem jako strážce víry sledoval diecézní proces o služebníku božím A. C. Stojanovi v olomoucké kurii a mohl jsem podle výpovědi svědků hodně zblízka poznat hlubiny Stojanovi svaté duše.*“⁷⁹

Za zmínku stojí fakt, že za komunistického režimu dával doktor Vaňák soukromé hodiny výuky náboženství dětem místních učitelů, což chtělo na obou stranách velkou odvahu a důvěru. Také doučoval maturanty místního gymnázia z jazyka německého, latinského, filosofie či dějepisu. V době totalitní byl přísný zákaz zaopatřování nemocných a umírajících v nemocnicích, přesto doktor Vaňák tuto svátost tajně udílel. Zajímavá je zmínka v rozhovoru s paní Pudovou. Ta jako budoucí stranický kádr se chystala ke zkouškám z marxismu – leninismu a nevěděla si rady s touto ideologií. Doktor Vaňák jí nabídl v tomto směru doučování se slovy: „*Já mám nastudovány spisy Marxe a Engelse, druhá strana však Písmo svaté nikoli...*“⁸⁰ V nejtěžších politických dobách tvrdil, že „*je třeba dostat křesťanského ducha do politické sféry*“.⁸¹

V letech 1962–1965 probíhal v Římě II. vatikánský koncil a jediným přímým účastníkem z Čech a Moravy byl přítel Dr. Vaňáka – František Tomášek. Ten do Rýmařova občas zavítal, spolu pak podnikali výšlapy do jesenické přírody, kde mohli nerušeně diskutovat o politické situaci, církvi, či probíhajícím koncilu.⁸² V průběhu II. vatikánského sněmu probíhají v Růžencové kapli farního kostela pravidelné modlitby svatého růžence za dobrý průběh sněmu, vše kolem je zaneseno do farní kroniky, což svědčí o velkém zájmu doktora Vaňáka o tyto mimořádné události. Očekávalo se rozšíření a zkvalitnění laického hnutí ve všech oblastech náboženského a společenského života. Zásadní změny přinesla obnova liturgie a spolupráce kléru s laiky, také otázka jednoty církve a ekumenismu. V polovině roku 1968 začalo na Velehradě působit Dílo

⁷⁸ Promotor fidei je lidově řečeno „dávčák“, zastánce víry, oficiální odpůrce v procesu svatořečení, zkoumá veškerá „proti“. Vše pro kanonizaci naopak zkoumá „advocatus dei“, nebo také „advocatus angeli“. Tím je zajištěna nestrannost v procesu.

⁷⁹ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 99.

⁸⁰ Vzpomínky paní Ludmily Pudové, rozhovor proveden 1. června 2015. Záznam součástí přílohy magisterské práce „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“.

⁸¹ Tamtéž

⁸² Vzpomínky P. Radovana Hradila, rozhovor proveden 17. srpna 2014 Záznam součástí přílohy magisterské práce „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“.

koncilové obnovy, normalizační tlaky však všechny nové aktivity ukončily.⁸³ Důležitost koncilu potvrzují i názory Patera Františka Cinka (1888–1966), který se vzrušením vítal II. vatikánský koncil, od něhož očekával to, po čem vždy toužil, tedy nový styl církevní aktivity. Ne panovat, ale sloužit, vrátit se k původní čistotě křesťanství, odefeudalizovat církev, nepanovat, sloužit z lásky a v lásce, jak nám ukázal svým životem velký Stojan.⁸⁴ Věřícím byly na Rýmařovsku čteny životopisy slavných papežů, biskupů, přednášeno bylo o arcibiskupovi Stojanovi (roku 1966 při májových pobožnostech), o svatém Cyrilu a Metodějovi, Velké Moravě, Římu, historii světové i místní. Režim na druhou stranu pořádal pravidelné vědecké přednášky pro obyvatelstvo, agitačně zaměřené. Důvod byl jasný, zbavit všechno obyvatelstvo náboženského myšlení a cítění. Pana doktora také velmi zajímaly místní archeologické vykopávky i pověsti Rýmařovska, které velmi rád a často konzultoval s panem Mgr. Jiřím Karlem, místním učitelem a historikem.⁸⁵

V roce 1963 bylo Rýmařovské děkanství přidruženo k děkanství Bruntálskému. V tomto roce také umírá maminka Františka Vaňáka, kterou opatroval na rýmařovské faře. Velmi zajímavé jsou vzpomínky pamětníků. Když spolu paní Vaňáková a její syn František hovořili, maminka mu důsledně vykala.⁸⁶ Také nás zaujala dochovaná fotografie, kde maminka a tatínek Františka Vaňáka spolu sedí za klavírním křídlem. Z posazení prstokladu pana Vaňáka lze usuzovat, že ovládal hru na klavír, což v rodině drobných zemědělců nebývalo obvyklé. Hudební nadání se tedy v rodině Vaňákových zřejmě dědilo, protože Dr. Vaňák byl pověstný svým zvučným kazatelským hlasem a nejen liturgickým zpěvem.

V Československu let šedesátých se lidé stále častěji kriticky vyjadřovali k režimu, nesvobodě, křivdám. Programy pomoci pohraničním oblastem však vždy jen „vyšuměly“ do prázdna. Mluvílo se o návratu národní hrdosti. Leden a následné jaro roku 1968 proběhlo ve znamení velkých změn. Zasedání ústředního výboru KSČ, abdikace Antonína Novotného, volba nového prezidenta Ludvíka Svobody, rehabilitace odsouzených režimem a demokratizace na všech „frontách“ spustily obrodný proces. Nově se otevřely soukromé provozovny, v Rýmařově se obnovilo junácké hnutí. Lidé

⁸³ DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. s. 16-17.

⁸⁴ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. s. 104-108.

⁸⁵ Vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014. Záznam součástí přílohy magisterské práce „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“.

⁸⁶ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. vydání, 2017. s. 11.

v hojném počtu navštěvovali bohoslužby, počet církevních sňatků rostl. Také ve vyučování náboženství nastaly změny. Až dosud mohli rodiče předložit přihlášku do výuky náboženství do 8. září. Přihlášku pro děti 2.–7. tříd bylo třeba odevzdat v dopoledních hodinách, což omezovalo jejich počet, neboť rodiče pracovali a vzít si volno za tímto účelem bylo nemyslitelné a bylo postihováno.⁸⁷ Od 1. září 1968 si přihlášku stahovaly přímo farní úřady a oproti loňským, asi 50 přihlášeným dětem, stoupl v obvodu Rýmařova počet dětí přes 230.⁸⁸ Od 1. září se také zavedla pětidenní výuka na všech školách.

V době vyvrcholení reformního úsilí KSČ a ještě před nástupem normalizace (1968–1969)⁸⁹ došlo na chvíli k uvolnění napětí panujícího mezi církví a režimem, ba na straně věřících dokonce k jisté euforii. V těchto letech vycestoval ThDr. Vaňák na tři týdny do Francie a Itálie jako turista, následně pak k tisícímú stému výročí úmrtí sv. Cyrila cestoval na tři dny přímo do Vatikánu a Říma. Navštívil hrob sv. Cyrila v Basilice sv. Klimenta, absolvoval bohoslužbu v Basilice sv. Petra za účasti papeže Pavla VI., byl k němu pozván na audienci a v neposlední řadě navštívil symbol českého pouťového duchovního exilu kardinála Berana, tehdy již bohužel nemocného. Ten bydlel na Nepomucenské koleji v Římě a zemřel 17. května roku 1969. O svých dojmech z cest pak pan doktor přednášel ve všech obcích farnosti za velkého zájmu a účasti věřících.⁹⁰ Druhého května 1969 přivítal Rýmařov ostatky svatého Cyrila. Této slavnosti předcházela třídní duchovní obnova. Ostatky přivítalo plné náměstí včetně politický špiček. Průvod s hudbou doprovodil relikvie do farního kostela, následovala slavná mše svatá s promluvou a uctěním ostatků. Ve školní budově ve Staré Vsi později ThDr. Vaňák přednášel na toto téma 120 příchozím. Horlivost náboženského života zde však nebyla velká. Jaro roku 1970 probíhalo ve znamení příprav na velkou biřmovací slavnost (od roku 1947 se zde svátost biřmování neudílela). Svátost udílel biskup Josef Vrana a svátost přijalo 892 biřmovanců. Následná normalizace vše utnula a situace se na dlouhá léta přiostrčila.⁹¹

⁸⁷ Vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014. Záznam součástí přílohy magisterské práce „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“.

⁸⁸ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, S. 172.

⁸⁹ Přesnější data cest se nepodařilo zjistit.

⁹⁰ Přípravy k některým těmto přednáškám jsou uloženy v pozůstalosti ThDr. Vaňáka v AAO.

⁹¹ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. s. 7.

Dle objevených záznamů je třeba v souvislosti s obrodným procesem zmínit pole kulturní a zvláště hudební. Jak už jsme zmínili, ThDr. Vaňák měl k hudbě velmi blízko. V Rýmařově vznikl nový kulturní spolek zvaný „Kyvadlo klub“ a pod jeho „křídly“ hrával beatový soubor „The Meakles“, vzniklo také nové hudební těleso „Exodus“ pod vedením Jiřího Karla.⁹² Kyvadlo klub začal pořádat se svolením doktora Vaňáka varhanní koncerty ve farním kostele sv. Michaela. Při této příležitosti ocitujeme záznam z městské kroniky s podtitulem „Moderní hudba do kostela“: *„Tak by se dal označit koncert, který připravil farní úřad na neděli 17. listopadu do farního chrámu na 17. hodinu. Chrám byl naplněn do posledního místa a podle slov dr. Františka Vaňáka, faráře, nebyl rýmařovský kostel ještě nikdy tak naplněn. Snad 500–700 lidí, hlavně mladých. Koncertovala dvacetičlenná „rytmická skupina“ z Olomouce, která si pořad upravila podle postupu mše svaté. Obsazení: kytary, bicí, housle a zpěv. Koncert měl velký ohlas a moderní hudba do kostela – to by byl příliv mladých na bohoslužby.“*⁹³

V pozůstalosti Dr. Vaňáka v Archivu arcibiskupství olomouckého je uložena rukou psaná „Promluva o Kristu“ sestavená konkrétně pro úvod tohoto koncertu u sv. Michaela v Rýmařově v neděli 17. listopadu 1968:

Promluva o Kristu

Dozněla Kristova slova o konci světa a o posledním soudu. Slyšíme je každého roku a vždy nám připomínají vážnost pravdy: uloženo je všem lidem zemřít a potom bude soud. Kristus mluví s plnou autoritou a jeho slova se naplní. Spíše obloha a země pomínou, ale slova má nepomínou. A kdo je Kristus, že tak odvážně mluví?

Drazí bratři a sestry, není možné v jedné promluvě seznámit vás úplně s Kristem. A přece jen ten opravdu miluje Krista, jen ten mu zůstane věrný ve všech situacích života, kdo ho zná. A čím lépe ho známe, tím raději ho máme. Chtěl bych vás, mladí přátelé a vy všichni, kteří jste naplnili chrám, aspoň několika slovy seznámit s Kristem. Poslyšte, co praví Kristus sám o sobě. Víme to z evangelia. Kdo jsi, pane? A Kristus odpovídá: „Já

⁹² Jméno Mgr. Jiřího Karla je také nesmazatelně vryto do dějin města Rýmařova. Jeho učitelská činnost, vedení archeologických vykopávek ve městě a okolí, jeho přátelství s ThDr. Františkem Vaňákem, obnovení a vedení Městského muzea v Rýmařově, badatelská a publikační činnost, to vše vrcholí cenou odborné veřejnosti, kterou udílí Česká archeologická společnost za celoživotní přínos a popularizaci oboru. Jde o Cenu Eduarda Štorcha, určenou k ocenění mimořádných zásluh. Této cti se dostalo jen opravdu malému počtu historiků.

⁹³ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, s. 171. Informaci potvrdil v rozhovoru i J. Karel, viz vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014. Záznam součástí přílohy magisterské práce „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“.

jsem pastýř dobrý. “ Kristus je tedy můj pastýř a nebudu mít nedostatku. Chrání mne svým učením, abych nezbloudil, vodí mne k vydatným pastvám, své nauky, svého příkladu. Hledá mne do umdlení, když zabloudím, čeká trpělivě, až se vzpamatuji. Kristus dobrý pastýř zná mé vlastnosti, slabosti i přednosti, miluje mne jako nejlepší přítel a volá: vrať se do mého ovčince! Jindy řekl Kristus o sobě: „Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává se mnou, ten přináší užitek. Kristova síla, jako míza má kolovat ve mně! Jsem-li bratrem nebo sestrou Kristovou, pak bije ve mně jeho srdce. Břečťan potřebuje dub nebo skalní stěnu, aby mohl vyrůst vysoko. Kristus je tím dubem, Kristus je tou skálou a já jsem tím brečťanem. Když se k němu pevně přivinu, pak já savě a radostně se budu pnout nad tímto světem, naplněném bolestí, zklamáním. Křesťan má se naplňovat radostí, užívat slušné zábavy, má žít radostným životem dítek Božích. Jakou radostí oplýval sv. František z Assisi. Byl přísným k sobě, ale jeho duše byla plná jasu. Nezapomeň, jsi bratr Kristův, tedy hlavu vzhůru, jsi bratr Kristův, tvé oko budiž čisté, jsi bratr Kristův, každé tvé slovo musí být pravdou, jsi bratr Kristův, každý tvůj skutek musí být dobrý. Dále Kristus se nám představuje slovy: Já jsem cesta, pravda a život. Nuže bratři a sestry, jestliže Kristus je cestou, pak každý, kdo žije bez něho, bloudí bez cíle, sešel z cesty. Jestliže Kristus je pravdou, pak marně dychtí po pravdě ten, kdo ji hledá mimo Krista. Jelikož je Kristus životem, pak je každý život chudokrevný a zahyne každý, kdo chce žít bez Krista. A toto pravidlo neplatí jen pro jednotlivce, ale stejným způsobem i pro společnost a celé lidstvo. Nejen jednotlivec, ale i stát to cítí, když jeho cesty a zákony se kříží s cestami a zákony Kristovými a zase naopak stát cítí požehnání nauky Kristovy, jestliže jí zůstane věrný.

Mládež dneška není pro dnešek, ale mládež dneška je pro budoucnost. A právě proto potřebuje tato mládež Krista, jeho nauku, jeho sílu. Potřebujeme Krista nebo zbloudíme v životě. Potřebujeme Krista, nebo se zhroučíme pod tíhou utrpení, potřebujeme Krista, nebo se rodinný život rozpadne a pohřbí pod svými troskami celou společnost. Potřebujeme Krista – bez něho zahyneme. Mladí přátelé, kéž vaše cesta za uměním, za moderní hudbou do našeho kostela je počátkem cesty za Kristem. Amen.⁹⁴

Vše výše uvedené svědčí o uvolněné atmosféře, která souvisí s politickými událostmi. Tři dny před touto událostí vystoupil v místním domě požárníků písničkář Karel Kryl. Srpnové události a vstup vojsk pěti států Varšavské smlouvy do

⁹⁴ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

Československa (noc z 20. na 21. srpna), která prý přijela potlačit kontrarevoluci,⁹⁵ obyvatelstvo vystrašily, ne však natolik, aby se stáhlo do ústraní. Výše uvedené kulturní akce mluví za vše.

Odchod Alexandera Dubčeka a nástup Gustáva Husáka do čela státu roku 1969 spustil přehodnocování událostí srpna a vůbec celého roku 1968. Kulturní život ve městě však ještě pokračoval v nastavené laťce. Pod „Kyvadlo klubem“ vznikl nový bigbeatový soubor „The Self“, 25. dubna pozval klub skupinu Framus Five s Michalem Prokopem (účast 320 lidí). Velkou událostí je zastávka ostatků sv. Cyrila – Konstantina v Rýmařově, v pátek 2. května v 16.00 hodin. Ona pouť ostatků je připomenutím 1 100 let uplynulých od věrozvěstova úmrtí. Slavnostní proslov vedl dr. František Vaňák a poté František Vychodil, školní ředitel. Následovala mše svatá s proslovem dr. Františka Vaňáka o náboženském i národním významu Cyrilometodějské tradice. Kostel naplnili občané do posledního místa.⁹⁶

„Kyvadlo klub“ s místní farností pořádal v rýmařovském kostele 16. září 1969 další z varhanních koncertů. Hrát přijel mistr A. Schindler z Olomouce. Kronikář města František Vychodil v závěru roku ještě zaznamenává: „*Stav chráněných památek ve městě je ke konci roku 1969 velmi dobrý a zásluhu je třeba připsat jak národnímu výboru, tak dr. Františku Vaňákovi, faráři římsko-katolické církve. Památková péče určila tyto*

⁹⁵ Zvací dopis – vlastizrada: „S vědomím plné odpovědnosti za naše rozhodnutí se na Vás obracíme s následujícím prohlášením. Náš v podstatě zdravý polednový demokratický proces, náprava chyb a nedostatků minulosti i celkové politické řízení společnosti se vymykají postupně ústřednímu výboru strany z rukou. Tisk, rozhlas a televize, které jsou prakticky v rukou pravicových sil, ovlivnily veřejné mínění natolik, že se do politického života naší země začínají nyní bez odporu veřejnosti zapojovat živly nepřátelské strany. Rozněcují vlnu nacionalismu a šovinismu a vyvolávají antikomunistickou a protisovětskou psychózu. Náš kolektiv – vedení strany – se dopustil řady chyb. Nedokázali jsme správně obhájit a realizovat marxisticko-leninské normy stranického života, především principy demokratického centralismu. Vedení strany už není dále schopno úspěšně se hájit před útoky proti socialismu, není s to organizovat proti pravicovým silám ani ideologický, ani politický odpor. Sama existence socialismu v naší zemi je ohrožena. Politické prostředky a prostředky státní moci v naší zemi jsou nyní už do značné míry ochromeny. Pravicové síly vytvořily příznivé podmínky pro kontrarevoluční převrat. V této těžké situaci se obracíme na Vás, sovětské komunisty, vedoucí představitele KSSS a SSSR, s prosbou a poskytnutí účinné podpory a pomoci všemi prostředky, které máte k dispozici. Jedině s Vaší pomocí lze dostat ČSSR z hrozícího nebezpečí kontrarevoluce. Uvědomujeme si, že pro KSSS a SSSR by tento poslední krok k ochraně socialismu v ČSSR nebyl snadný. Proto budeme ze všech sil bojovat vlastními prostředky. V případě, že by však naše síly a prostředky byly vyčerpány nebo nepřinesly pozitivní výsledky, považujte toto naše prohlášení za naléhavou prosbu a žádost o vaši akci a všestrannou pomoc. Vzhledem ke složitosti a nebezpečnosti vývoje situace v naší zemi Vás žádáme o maximální utajení tohoto našeho prohlášení. Z tohoto důvodu píšeme osobně přímo Vám v ruštině.“ (Členové ÚV KSČ – Alois Indra, Drahomír Kolder, Oldřich Švestka, Antonín Kapek a Vasil Biľák)

⁹⁶ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, s. 208.

*památkové objekty: kaple „V Lipkách“⁹⁷, kostel sv. Michala, fara, radnice, morový sloup, socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí“.*⁹⁸ Toto je poslední uvolněná zpráva z doznívající euforie šedesátého osmého roku s progresivnějším kulturním zaměřením a náboženským životem města Rýmařova, zapsaná v místní kronice. V následujících letech strana vyměnila kronikáře a nařízení úřadů nadále zakazovalo zaznamenávat náboženský život. Ten byl však i nadále veden v kronikách farních.

V roce 1970 došlo s nástupem normalizace v celé společnosti ke kádrovým změnám. Museli odejít ti, kteří se v letech 1968–1969 zpronevěřili stranické linii a opustili pozice třídního přístupu k životu v české společnosti i zásady proletářského internacionalismu. Nový kronikář pan Vratislav Konečný napsal: *„Bylo nezbytné upevnit a namnoze obnovit vedoucí úlohu KSČ jako řídicí politické složky ve státě a obnovit principy socialistické demokracie, silně narušené v minulém období“.*⁹⁹ Na řadu přišla výměna stranických průkazek, která se neobešla bez osobních pohovorů, během nichž se hodnotilo chování dotyčného v posledních dvou letech. Buď mu byl stranický průkaz vyměněn za nový, nebo mu bylo zrušeno členství a byl přímo „vyhozen ze strany“. Někteří jedinci v rámci diferenciačního procesu dostali jen stranické tresty.

Zde je třeba zmínit znovu jméno Františka Vychodila, přítele doktora Vaňáka. Od roku 1947 píše jako první poválečný český kronikář historii Rýmařova. V jeho záznamech se čas od času objeví zmínky o sakrálních památkách či přímo církvích. V pohraničí působí již od roku 1935, kdy se stal řídicím učitelem první české menšinové školy v nedalekém Valšově. V roce 1945 se stal prvním ředitelem tehdejší obecné školy v Rýmařově. Od roku 1961 působil jako zástupce ředitele střední všeobecně vzdělávací školy, později se stává ředitelem 2. základní devítileté školy. Kvůli aktivitě v letech 1968–69 je však zbaven všech funkcí ve městě a přeložen stranou, na vesnice. Zajímavý je výrok nového kronikáře ze závěrečných komentářů roku 1970: *„Rok 1970 se dá srovnat s rokem 1948.“*¹⁰⁰

V následujících letech přísné stranické kontroly se občas v záznamech objevilo, kolik manželských obřadů se opakovalo v kostele (např. rok 1972, 114 manželství,

⁹⁷ Právě tento filiální kostel v Lipkách měl Dr. Vaňák ze všech nejradši. Vždy tam s farníky slavil svá životní jubilea. Právem je tato stavba dodnes zvána barokní perlou Moravy. (Viz MAREK, Miloslav. *Kaple v Lipkách*. 1. vyd. Rýmařov: Město Rýmařov, 2010)

⁹⁸ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d, s. 265.

⁹⁹ MěÚ Rýmařov, Kronika města 1970-1974, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 e, s. 11.

¹⁰⁰ Tamtéž.

39 opakováno), nebo poznámky typu, kdy při pohřbech využívali pozůstalí více církevních obřadů.¹⁰¹ Doktor Vaňák měl však i přesto neustále mnoho práce – pro podtržení tohoto faktu a přiblížení atmosféry dané doby ocitujme dopis nalezený v pozůstalosti a několik záznamů z fondů, které nám dávají svědectví o osobnosti rýmařovského pastora:

Dopis od neznámého

Důstojný pane!

Byli jsme jako turisté v Rýmařově, prohlíželi si město, smutně pohlíželi na chuděrku opelichanou radnici a představovali si, kdo to jsou, kteří v ní onomu městu vládnou. Tu „vládu“ jsme viděli na každém kroku. Ale údiv vzbudilo v našem nitru, že v tom zchátralém pohraničí se kdosi houževnatě stará o místo a stavbu posvátnou – kostel. Čilý stavební ruch jsme viděli na lešení, cibule střechy nová, nevěřili jsme svým očím. Šli jsme od kostela směrem k náměstí a tu v davu „světe div se“ jde hrdá postava velebného pána, tak jak v mládí jsme Vás katolického kněze vidávali s kolárkem na krku v tmavém obleku. Tolik to střetnutí s Vámi na mne zapůsobilo, že jsem si říkal, tu žije kněz hrdina. Hrdý na své poslání a stav. Připadá mi to někdy degradující, když to¹⁰² nosí kněží, přehánějí a chodí oblečení jako flamendři. Krátce po té nám s manželkou zapálilo, že jsme se Vás mohli zeptat na našeho milovaného p. Antoníčka Dominika, který u nás jako kaplan působil, v našem dětském junáku se nám věnoval a my ho měli moc rádi. Vy jste však zmizel v proudu lidu, takže slovo nedalo slovo. Píšu Vám proto, že jsem se chtěl s Vámi o tento zážitek podělit, který jsem měl, aniž jste nás Vy tušil. Z toho si je možno vyřti příklad, že dobrý velebný člověk ještě žije, byť by okolo samá zloba se valila.

Já neznámý přeji Vám pevné odvahy od Boha, abyste podobné zážitky příkladem své osoby zavalil i jiným!

Buďte s Bohem!¹⁰³

V roce 1975 se do výuky náboženství hlásilo už jenom 38 žáků a vyučovala se jen jedna hodina týdně. Jediné slavnosti, které se těšily velké oblibě, byly mariánské poutě

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Nečitelná část textu.

¹⁰³ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

v Rudě, na sv. Hostýně a poutě Povýšení svatého kříže ve Staré Vsi. Už z toho důvodu, že ThDr. Vaňák byl velkým ctitelem Panny Marie a vynikajícím kazatelem a řečníkem.

Sedmdesátý osmý rok byl veškerou katolickou veřejností vnímán velmi intenzivně, neboť zemřel papež Pavel VI. a jeho nástupce Jan Pavel I. úřadoval jen 33 dnů. Následně byl 16. října zvolen konkláve 264. nástupcem svatého Petra arcibiskup krakovský, kardinál Karol Wojtyła. Papežské jméno si vybral na počest svého předchůdce, tedy Jan Pavel II. Je to první neitalský papež po 445 letech. O všech těchto osobnostech přednášel ThDr. Vaňák lidem ve všech kostelích farnosti, jak je zaznamenáno ve farních kronikách. Komunistická strana se naproti tomu snažila obyvatelstvo stále znovu lákat na přednášky přesně opačného zaměření, šlo o ateismus a vědu, což bylo v porovnání se západním světem absurdní i z pozice uzavřenost Československa. Zde můžeme krátce zmínit, že Rýmařov byl ještě z dob předválečných na předním místě ve výrobě brokátu a ornátů.¹⁰⁴ Po roce 1948 tato výroba značně upadla kvůli proticírkevní politice státu, ale i umělou izolací od tzv. kapitalistické ciziny.

Důležitou součástí kněžského poslání byla pro ThDr. Františka Vaňáka starost o sakrální památky. V době komunistického dohledu nad kněžstvem a církví bylo pro něj důležité věnovat opravám a technickým záležitostem historických budov mnoho času.¹⁰⁵ Zanechal za sebou obdivuhodný kus práce a zároveň se mu tak dařilo odklánět pozornost církevních tajemníků Zaměstnávat úředníky státní správy právě těmito záležitostmi bylo jako odpovídat na otázku církevního tajemníka otázkou. Všechna historická fakta vztahující se k opravám církevních památek byla zaznamenána ve farních a městských kronikách. Záznamy byly vedeny velmi pečlivě. Jejich centralizovaný soupis¹⁰⁶ nám ukázal pracovitost a odhodlanost ThDr. Vaňáka a nejen jeho. V našem případě zahrnují léta 1954–1988. Úsilí o záchranu všeho církevního nejen pro současníky, ale i pro budoucí generace bylo prioritou. Kostely a kaple nenavštěvují však jen věřící, ale i všichni ti, kteří chtějí o křesťanských svátcích zažít jejich specifickou atmosféru, nebo jen spočinout v poklidu jejich majestátnosti či obdivovat historii. Všechna ta letitá práce na domech Páně svědčí o technických, liturgických, estetických a praktických znalostech

¹⁰⁴ Ornáty, které během své kněžské služby ThDr. Vaňák používal, jsou vystaveny v rýmařovském muzeu.

¹⁰⁵ Viz PŘÍKRYLOVÁ, Zdeňka. *Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově, Kostely Tvrdkovska, Rýmařovský horizont: čtrnáctideník regionu Rýmařovska*. Rýmařov, 2013, č. 23.

¹⁰⁶ Viz HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 67-82.

doktora Vaňáka. Jde o historické, architektonické a umělecké skvosty, které potřebovaly citlivé a odborné zásahy.

Od roku 1975 spravoval *excurrento* (jako dojíždějící duchovní správce) také farnost Stará Ves u Rýmařova.

Sedmnáctého října roku 1980 slavil biskup Vrana 75 let a při této příležitosti jmenoval doktora Vaňáka čestným kanovníkem Kroměřížským. Kanovníký šat, který se při této příležitosti předává, patřil původně P. Janu Sigmundovi, jenž byl jmenován kanovníkem arcibiskupem Karlem Matochou. Toto jmenování však komunistický stát nepovolil a neuznal jej. Šat byl tedy předán doktoru Vaňákovi jako pocta příteli.¹⁰⁷

V roce 1981 obdržel ThDr. František Vaňák funkci místoděkana bruntálského děkanátu. Tento rýmařovský pasus ukončíme citátem z Janova Evangelia 5,5: „*Byl tam i jeden člověk, nemocný již třicet osm let.*“¹⁰⁸ Ano, pan doktor Vaňák byl v Rýmařově právě oněch třicet osm let a panujícímu režimu se jako „nemoc“ jeho osoby mohlo jevit jeho křesťanské smýšlení a konání Boží vůle, což nemohli jako ateističtí straníci chápat.

S tématem úzce souvisí i mariánská spiritualita a mariánská lidová úcta. ThDr. František Vaňák věnoval mnoho úvah a času mariánským poutím, nejčastěji v Rudě u Rýmařova¹⁰⁹ a na svatém Hostýně. Nutno si uvědomit fakt, že mariánská poutní místa svědčí o důležitých momentech historie daného kraje. Lidovost těchto míst, legendy, tradice jsou jistou výpovědní hodnotou mariánské úcty a žité mariologie. Tato místa a jejich *genius loci* jsou dědictvím živé a žité víry.¹¹⁰ Skrze umění, sochy, obrazy, písně a liturgické umění byl věřícím a poutníkům předáván zdroj teologického poznání, následně christianizace a evangelizace. Umění je nástrojem předávání poselství ruku v ruce s folklórem a lidovými příběhy daného poutního místa. Panna Marie je pomocnicí křesťanů na cestě k jejich spáse.

¹⁰⁷ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 18.

¹⁰⁸ Viz *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 13. vyd., (4. opr. vyd.). Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblické společnost, 2007. s. 1208.

¹⁰⁹ Rudu proslavil mimo jiné P. Blokša, který vedl bohatou korespondenci s básníkem Vrchlickým v rámci překladu Danteho.

¹¹⁰ DUKA, Dominik. *Mariánská úcta*. In *Maria z Nazareta, plnost člověka a jádro Církve*. Trinitas, 2003. s. 166.

S růstem kultu Panny Marie se mění i postavení ženy v křesťanské společnosti.¹¹¹ Nutno zmínit, že nejstarší nalezená zobrazení Panny Marie pochází z římských katakomb sv. Priscilly a první poutní místa se všeobecně objevují až v raném středověku, takže jde o fenomén vznikající současně s křesťanstvím. Ve světle těchto úvah lze zřetelněji uchopit kázání a myšlení ThDr. Vaňáka. Kázání vznikla během mnoha let a je v nich zúročena letitá knězova zkušenost na poli biblickém, teologickém, filosofickém, morálním i historickém. Můžeme konstatovat, že ona teologie všeobecně a víra zrála a zraje v nás i v Církvi víc jak dva tisíce let, což lze považovat za zázrak, a žádné perzekuce režimů a moci s touto Boží daností nedokázaly nic udělat. Přes velké překážky tedy dokázal ThDr. Vaňák udržovat katolickou víru živou, katechizovat, udílet svátosti, přednášet, a navíc udržovat církevní majetky pro budoucí generace.

3.3.3 Kněžské poslání

Začněme tento krátký exkurz citací, která hovoří za vše: „*Nedovedu pochopit, proč by kněz měl shromažďovat velké sumy peněz na záloženskou knížku. K čemu to? Neví, kdy zemře, jak zemře a bude-li moci je správně odkázat. Když je Pater, proč nechává své věřící v tělesné bídě, kostel ve stavu zuboženém a katolické podniky živořiti? Činí tak otec rodiny? Kněz přijal celibátem odloučení se od všeho hmotného, tedy i od peněz. Pochopí-li správně celibát, pochopí i chudobu.*“¹¹²

Zjistili jsme, že přesně podle těchto rádků se František Vaňák opravdu řídil. Když v roce 1989 odcházel z Rýmařova do Olomouce za vyšším posláním, měl sbaleny jen dva kufry plné osobních dokumentů, fotografií, poznámek a knih. Žádný movitý majetek neměl, všechny peníze, které dostával za svoji službu, dával na opravy sakrálních památek a pomáhal druhým a potřebným.

Další nezbytností pro věrohodného kněze je bezesporu celibát. Většina celibátníků se se svou čistotou obrací k Panně Marii. „*Panna Maria stává se Panenskou matkou. Veliká byla její láska k panenství. Matko, i já chci býti čist až do smrti. Dej mi svatou lásku k svaté čistotě. Chci býti andělsky čistý, tj. nechci jen tak zůstat na pouhých*

¹¹¹ DUKA, Dominik. *Mariánská úcta*. In *Maria z Nazareta, plnost člověka a jádro Církve*. Trinitas, 2003. s. 168.

¹¹² Dále si poznamenal: „*Jak blaží vědomí, že kněz netrpí vždy jen za sebe, nýbrž že svým utrpením ponášá kříž jiným, jeho slzy jsou slzy jiných, z jeho vzdechů vystává na tváři úsměv jiným. To je pravá účast kněze na křížové cestě Krista Pána. Budu proto kříž odhazovat? Ne! Zvednu jej, políbím, vložím na ramena a půjdu dále.*“ (AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91)

*bojích, nýbrž chci míti upřímnou nenávist a bolest nad nečistotou. Ty víš, Panno čistá, co znamená kněz čistý, a já chci býti čistý. Dej mi milost, ať pravou bolest pocítím nad každou myšlenkou a žádostí dobrovolnou.*¹¹³ Z prostudovaných osobních zápisků je znát doslova celoživotní strach ThDr. Vaňáka, aby ve své čistotě kněze a kněžském poslání neselhal.¹¹⁴ Na toto téma si ještě poznamenal: „*K apoštolátu je potřeba lásky a obětavosti. Je potřeba spojit něžnou lásku s tvrdou přísností. Kněz se musí ovládat a nepodléhat různým přechodnostem. Ctnost svaté čistoty je třeba uplatnit pozitivně v životě. Musí se projevovat na venek. Kněz musí mravně zkaženému světu ukázat, že pohlavní zdrženlivost se může vésti radostně, bez vzdychání.*“¹¹⁵ S těmito úvahami koresponduje koncepce profesora Ctirada Václava Pospíšila, který ve své studii na toto téma dodává: „*Mušský celibátník hledá ideální ženství jako protipól své vlastní nesnadné existence v tomto světě.*“¹¹⁶ „*První osoba Trojice je Otec, Matka i Panna. Mariina mateřská funkce je pevnou součástí trinitárního mysteria.*“¹¹⁷ „*Universální mateřství první osoby Trojice nám skýtá vtělené Slovo prostřednictvím své matky Marie.*“¹¹⁸

V dochovaných přípravách ke kázáním se ThDr. Vaňák detailně věnuje právě Panně Marii, kněžskému a řeholnímu poslání. Jako příklad poslouží názvy, které dal svým úvahám: Den kněze, Tajemství vyvolení kněžského, Růženec v životě kněze, Den řeholnice a podobně.¹¹⁹ Téma tohoto exkurzu jsme zařadili do této práce pro potvrzení zásad a ctností, jež provázely ThDr. Vaňáka takřka celý život a dokladují jeho charakter a důležitost poslání.

¹¹³ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

¹¹⁴ Viz HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

¹¹⁵ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

¹¹⁶ Viz POSPÍŠIL, Ctirad Václav: *Maria – mateřská tvář Boha*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN: 80-7192-949-2, s. 20.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 38.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 43.

¹¹⁹ Viz HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

4 Proticírkevní taktika státu a církevních tajemníků¹²⁰

Takřka vzápětí po únorovém komunistickém převratu se vítězný režim snažil dostat katolickou církev na svoji stranu. Vyžadoval prohlášení loajality, nicméně na tuto hru Církev nepřistoupila; přece jen měla velký společensko-politický význam a toho si byla vědoma, ale stejně tak si toho byl vědom i režim. Obyvatelstvo se z větší části hlásilo právě k ní a stejně tak se většina členů KSČ tak též hlásila ke katolické církvi, i když ne veřejně. Získat katolickou církev na svoji stranu znamenalo získat většinu obyvatelstva pro socialistické a komunistické ideály.¹²¹ Propojením obou institucí by tedy vznikl velmi účinný nástroj k prosazení mocenských zájmů komunistů. Když ale režim záhy pochopil, že se církev nebude podílet na těchto praktikách, spustil úplně jiný plán. Jednalo se o dva zásadní kroky, mocensko-administrativní opatření a vydání tzv. církevních zákonů. Cílem bylo uvrhnout církev do naprostého područí státu a vše kontrolovat, porazit ideového protivníka a definitivně uchopit moc ve státě. Tato taktika v podstatě navazuje na zákon č. 143/1947 sb. Lex Schwarzenberg. Zbavit se všeho mocného, nepohodlného a zabrat majetky.

Církevní zákony byly vydány 14. října 1949, první č. 217/49 sb. O zřízení státního úřadu pro věci církevní, druhý č. 218/49 sb. O hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. Tyto kroky uvrhly církve do naprostého područí státu.¹²² Biskupové bojovali za určité zachování církevních statků kvůli finanční nezávislosti, ale to právě režim nepotřeboval. Biskupové také poukazovali na fakt, že nejvyšší pozici v hierarchii církve zaujal Státní úřad pro věci církevní. Všichni duchovní byli tzv. amnestováni z pohledu strany, byly jim stanoveny státní platy, ty museli přijmout a složit státní slib věrnosti. Následně obdrželi státní souhlas k výkonu povolání. Problémovým kněžím byly kráceny platy; ti, kteří spolupracovali, dostávali prémie. Celá katolická církev, a nejen ta byla naprosto hospodářsky závislá na státě a o to komunistům šlo. Šlo jim také o vytvoření národní katolické církve, která by oddaně sloužila komunistickému režimu. Několikrát došlo ke střetu s církevní hierarchií a nastaly časy vydírání, zatýkání, domácího vězení, politických procesů a nuceného exilu.

¹²⁰ Cílem této kapitoly je zdůraznit hlavně ty události, které se přímo dotýkaly celoživotní služby ThDr. Františka Vaňáka.

¹²¹ Viz DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2008. s. 30.

¹²² Tamtéž, s. 43.

Již tak kritickou situaci ještě zhoršila měnová reforma v roce 1953. Komunistický režim při naplňování své ideologie a dominance zasáhl katolickou církev a jiné ve všech oblastech jejího života a působení. Režim měl být přísně ateistický, proto mělo být také náboženství vymýceno a jeho veřejné projevy musely zmizet ze života společnosti. Náboženství mohlo být maximálně trpěno jako čistě soukromá záležitost. To však komunistům nebránilo ve zneužívání velké a propojené sítě farností k ovlivňování obyčejných věřících a jejich získávání pro myšlenku budování socialismu. Zejména v obdobích před volbami a před sklizní agitovali pro brigády, kolektivizaci.¹²³

Po všech těchto opatřeních bylo jasné, že již nebude třeba diskuzí státu s biskupy, nyní bylo prvořadým úkolem biskupy separovat od kněžstva za účelem manipulace a spolupráce nižšího kléru s režimem. Ještě před vydáním církevních zákonů začaly orgány NF a KSČ budovat propracovanou síť církevních referentů, důvěrníků a informátorů pro sledování a ideologické ovlivňování kněží. Zřizovaly se první kartotéky, zakládaly se kádrové složky. Při ÚV KSČ vznikla církevní šestka (Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrich, Václav Kopecký a Viliam Široký, později se schůzí účastnil Zdeněk Nejedlý, ministr školství, věd a umění),¹²⁴ pod ní spadaly církevní pětky a trojky KNV a ONV. Začala se zřizovat církevní oddělení a vykristalizovala funkce krajského a okresního církevního tajemníka (následně KCT, OCT). OCT pravidelně posílali KCT situační hlášení ze života všech církví na okrese. OCT pořizovali charakteristiku duchovních a jejich kádrové posudky vypracovávali pro KCT a SÚC. Na základě těchto hodnocení byli duchovní řazeni do čtyř kádrových tříd (tzv. vlastenecký kněz – skupina I., pokrokový, ale kolísavý kněz – skupina II., konzervativní-nevraživý kněz – skupina III., reakcionář-odpůrce režimu – skupina IV.).

Zprávy o situaci dostávali od pozorovatelů-důvěrníků, jednoduše řečeno udavačů. Tuto práci vykonávali obvykle lidé bydlící v blízkosti fary a kostela, samozřejmě také straníci. Sledovali pohyb na faře, kdo navštěvuje bohoslužby a o čem duchovní v kostele hovořili a kázali.¹²⁵ Taktéž před vydáním církevních zákonů vzniklo v ústředí Státní

¹²³ Viz DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2008. s. 7.

¹²⁴ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 20.

¹²⁵ Viz DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2008. s. 46-47.

bezpečnosti (StB) církevní oddělení. Útvar se členil do krajských a okresních poboček, a mohl tak samostatně vyvíjet ještě větší tlak na církve a uskutečňovat vlastní linii církevní politiky (a nejen té). Církevní tajemníci opovrhovali kněžstvem a řeholníky, byli to pro ně druhořadí lidé. Vlastně ani nechápali přístup k životu v církvi a bohu oddaného člověka.¹²⁶ Když si uvědomíme, co vše museli studenti bohosloveckých fakult nastudovat a v seminářích, natož v řeholích, absolvovat, šlo o propastný rozdíl mezi těmito kultivovanými lidmi a církevními tajemníky, kteří většinou pocházeli z nestudovaných poměrů. Pro vykonávání funkce jim stačila stranická legitimace a oddanost straně, jež velmi často vedla až k fanatismu. Z takového přístupu plyne krutost, necitelnost vůči druhým, opovrhování a despotismus, vše postaveno na neomezené moci.

Výše uvedené skutečnosti přímo i nepřímo souvisejí s osobou ThDr. Františka Vaňáka. Na začátek lze z prostudovaného sestavit seznam úkolů CT. Bylo nutno kontrolovat, zdali byly čteny při bohoslužbách pastýřské listy, na druhou stranu, zda se četla poselství prorežimních kapitulních vikářů. Dále jaký zastávali postoj duchovní a bylo-li by je možno získat pro režim a *Katolickou akci*. Ta se snažila v letech 1949–1950 sblížit KSC se skupinou tzv. vlasteneckých kněží. Po vydání nových církevních zákonů se prověřovalo, jak se k nim kněžstvo staví, kněží také museli oficiálně poděkovat za státní plat (museli jej však pobrat minimálně dvakrát, pak mohli být vydírání).¹²⁷ Kontroloval se státní slib, CT vydávali státní souhlasy.

V letech 1951–1968 působilo *Mírové hnutí katolického duchovenstva* a vše kolem něj bylo přísně hlídáno a evidováno. Monitorovalo se, jak kněží a veřejnost reagovali na kauzy kolem „čichošťského zázraku“, arcibiskupa Berana a vykonstruované soudní procesy. CT sledovali postoj duchovních k volbám a projevy státního smutku po smrti Stalina, Gottwalda, později Brežněva. Zpracovávali pravidelné průzkumy farností, sledovali činnost charitních domů, sepisovali a evidovali majetky církve a likvidovaných klášterů. Sledovali návštěvnost věřících při kázáních, poutích, vedli osobní pohovory (besedy) s kněžstvem a kontrolovali referáty, které museli kněží vypracovávat na zadaná politická témata.¹²⁸ Přísně sledovali výuku náboženství, museli navštívit nejméně dvě školy za měsíc. Příslušný děkan musel minimálně dvakrát za měsíc na schůzku s OCT

¹²⁶ Viz VAŠKO, Václav. *Dům na skále – Církev zkoušená/1.(1945 – začátek 1950)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2004. s. 113.

¹²⁷ Tamtéž, s. 171.

¹²⁸ Na Rýmařovsku v padesátých a šedesátých letech museli chodit na pravidelné besedy s CT pateri Vaňák, Ryšavík, Nuebauer, Jemsa, Střelel, Jalůvka, Halaška, Zolper, Mazának.

a předsedou ONV. Pravidelně doplňovali kádrový materiál duchovních i řeholnic.¹²⁹ Později v letech 1971–1989 kontrolovali vše kolem SKD PIT.

V první polovině roku 1950 se dobudovala církevní oddělení ONV. Z dochovaných archivních materiálů okresu Rýmařov je patrné, že sítě se zde budovaly velmi snadno – s ohledem na složení a politickou orientaci obyvatelstva. Předseda KNV J. Kašpařík si vyžádal písemnou zprávu od předsedů ONV, jak byl splněn úkol dobudování církevních oddělení. V dokumentu uloženém v krnovském archivu se nařizovalo sdělit: „Zda bylo, a kým doplněno církevní oddělení, zda a jak bylo oddělení vybudováno po stránce kancelářských potřeb a kancelářského zařízení, jak bylo provedeno umístění oddělení, pokud dosavadní nevyhovovalo, zda bylo zařízeno, aby měl církevní tajemník, kdykoliv o to požádá, dopravní prostředek, kdo byl vybrán jako hospodářsko-finanční odborník nad systemizovaný stav, musí být též zaslány rovněž ohledně všech nově přijatých osob kádrové posudky, konečně budiž uveden přesný stav zaměstnanců církevního oddělení k danému datu.“¹³⁰ Jak vidno byl kladen velký důraz na budování této struktury a záleželo na všech detailech.

Dalším dochovaným důležitým dokumentem je zpráva o schůzi církevní pětky olomouckého kraje, konané 8. prosince 1950. Schůzi řídil soudruh (s.) Bělohlávek. Zde je možno přímo studovat strategii boje komunismu proti církvi.¹³¹ Šlo o to zlomit několika zásadními údery hierarchii církve. Dokument lze shrnout do několika zásadních bodů, jak zasadit katolické církvi úderné rány a na co si dávat pozor, samozřejmě viděno očima komunistického režimu:

- První velký úder byl proveden v číhošťské kampani.¹³²
- Druhý úder byl soustředění mužských řeholních řádů.

¹²⁹ Viz DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků, (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2008. s. 45-62.

¹³⁰ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹³¹ Viz příloha č. 2. Krajský národní výbor, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany. (Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.)

¹³² Číhošť na Havlíčkovobrodsku, místo zázraku a působiště umučeného kněze Josefa Toufara Státní bezpečností. Zatčen byl 28. 1., odvezen do Jihlavy a posléze do Valdic, kde zemřel po krutém mučení a výsleších 25. 2. 1950. Byl označen za tajného agenta Vatikánu, západního špiona a manipulátora. StB ho donutila i k přiznání ze sexuálního násilí na ministrantech. V porevolučních letech bylo přiznání zpochybněno. (Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 35-37.)

- Třetí úder spočíval v reorganizaci bohosloveckého studia, kde bylo středisko reakce.
- Čtvrtý úder spočíval v soustředění ženských řádů.
- Pátým úderem bylo likvidování unionistické církve ve východním Slovensku.
- Rozbití vlivu církevní hierarchie.
- Boj proti politice Vatikánu.
- Zamezit vzniku tajné hierarchie církve („...na vznik poukázal proces s devíti církevními hodnostáři – národní zrada Kulače, Čiháka, Boukala, Zely, ten se prý kamarádil s gestapem, a jiných“).¹³³
- Proces s Rankovičem.¹³⁴
- Zapojit kněze do sdružování vesnic.
- Bojovat proti kapitalismu.
- Získávat vlastenecké kněze, aby působily na další kněze.
- Do diecézí postavit vlivné kněze.
- Pořádat pravidelné porady církevních tajemníků s kněžími.
- Zabrat půdu církvi (pozemková reforma).¹³⁵
- Rozvinout mezi věřícími kampaň proti Vatikánu.
- Rozbít centra reakce.
- Likvidace kláštera v Rýžovišti.¹³⁶
- Pořádání mírových konferencí duchovních.
- Reakční kněze internovat do Želiva, dislokace kněží.

¹³³ Viz podrobně: VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2/ Církev bojující 1950–květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2007. s. 247-272.

¹³⁴ „Proces s Rankovičem ukázal, že měly být vyvolány náboženské bouře v lidově demokratických zemích. Vatikánský kardinál Tardini podepsal určitým lidem fakulty.“ Toto uvádí stranický posudek, viz příloha č. 3.

¹³⁵ „Až do nové pozemkové reformy vlastnila církev římsko-katolická 178 ha zemědělské půdy, nyní zůstalo u čtyř far po 1 ha. Máme zde dva kláštery: v Rýmařově a Rýžovišti, každý z nich vlastnil školu a rýžovištský i malou nemocnici. I kláštery měly pozemky, k rýžovištskému patřilo ještě v r. 1939 na 99 ha lesa.“ (Viz zpráva OCT uložena: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.)

¹³⁶ Stručný popis kláštera v Rýžovišti z 1. září 1949 od církevního tajemníka: „Je to budova jednopatrová, v přízemí velká předsíň, pak kaple a kuchyně s pokojem. Na hoře několik světnic menších, kde spávají sestry. Vedle je škola – bývalá klášterní – nyní obecná dvoutřídní s bytem pro řídícího učitele. Na dvoře v zahradě je malá nemocnice o 15 lůžkách, ordináční místnost zařízená – chodí tam dvakrát týdně lékař z Frýdlantu ordinovat, protože Rýžoviště je vzdáleno od Frýdlantu 7 km, je tam 800 obyvatel a ještě sousední obec Arnoltice, má tam blíže než do Frýdlantu. Je zapotřebí, aby tam byl stále lékař, ta nemocnice by mohla zůstat jako pobočka Rýmařovské – pro lehčí případy. Nebo také by to mohlo být rekreační středisko – ozdravovna. Bydlí tam 7 sester. Za Německa byla klášterní nemocnice v provozu. Nyní poskytují lidem první pomoc – a také v zimě vařily pro přespoucí děti.“ (Viz zpráva OCT uložena: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.)

- Domácí vězení arcibiskupa Matochy.¹³⁷

Rok 1950 byl pro církev devastující. Všechny výše zmiňované body se totalitnímu režimu dařilo realizovat a některé kauzy vyústily ve vykonstruované soudní procesy.¹³⁸ Kromě všeho již zmíněného vešly k 1. lednu 1950 v platnost zákony o manželství a uzavírání sňatků, také úpravy o matričních záznamech. Stát nařídil povinnou občanskou formu a pod hrozbou trestů pro kněze zakázal, aby sňatek církevní předcházel občanskému. Od tohoto dne skončila zhruba sto sedmdesát let stará tradice, kdy církev vedla matriční praxi a evidenci obyvatelstva. Vše převzaly národní výbory.¹³⁹ Byla zakázána řeckokatolická církev, proběhla likvidace řeholních řádů, došlo k přerušení diplomatických vztahů se Svatým stolcem, činnost bohosloveckých fakult byla přerušena. Církevní tajemníci si vedli pečlivé záznamy o duchovních, kádrové posudky, řazení do skupin.¹⁴⁰ Pro lepší přiblížení práce CT uvádíme některé posudky:

- P. Jan Zolper, děkan a farář ve Staré Vsi. *„Projevuje se kladně, ukládané úkoly plní. Nevyhýbá se zemědělským otázkám. V roce 1955 pomáhal tím, že hovořil se zemědělci v tom směru, jak bývalí němečtí rolníci zde hospodařili a radil jim, jak se mají zaměřit, aby dosahovali vyšších výnosů. Jinak připomínal, že předepsané dodávky je nutno plnit. Politickým otázkám se nevyhýbá a hovoří i o těch. Jeho poměr k dnešku je kladný a zařazuje jej do skupiny II.“*¹⁴¹
- P. Vaňák František, administrátor v Rýmařově. *„Politickým otázkám se vyhýbá, a když nemusí, nehovoří o nich. Dosud neprovedl nic, co by svědčilo o jeho*

¹³⁷ Od 10. 4. 1950 až do své smrti 2. 11. 1961 byl arcibiskup Josef Karel Matocha vězněn ve svém bytě na arcibiskupství. Tak moc se bál stát jeho vlivu na věřící. Veškeré návštěvy byly zakázány, a i když bydlel v paláci, zemřel na samotu v naprosté izolaci jako nekrvavý mučedník. (Viz GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. s. 73-75)

¹³⁸ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 169-170.

¹³⁹ Viz *Katolická církev po únorovém převratu 1948 a komunistický jurisdikcionalismus v ČR*. Sborník. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc 2018. s. 29.

¹⁴⁰ Kádrové posudky obsahovaly: řazení do skupiny, osobní charakteristiku, politické zaměření, politickou charakteristiku, jaký má hodnocený postoj k lidové správě, jak spolupracuje s učitelským sborem při výuce náboženství, jaké je politické složení farnosti, jak působí kněz na věřící a na veřejnost, zpráva o farní hospodyně a jiné poznámky (příklad: *Rýmařovská farní hospodyně Růžena Sekerová nemá kladný postoj k dnešnímu řádu, je odměřená v řeči.*). Posudky se psaly pravidelně každý rok, ale mnoho se jich dle našeho bádání v osobních složkách v archivech nedochovalo.

¹⁴¹ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

*nepráteleství vůči dnešku. Je bigotní a po této stránce působí i na kaplana, který je u něho. Pro jeho vyčkávací postoj – aby nenarazil, zařazují jej do skupiny III.*¹⁴²

- P. Mazánek Alois, kaplan v Rýmařově. *„Bigotní duchovní.¹⁴³ Mimo náboženství nemá nic jiného. K politickým otázkám se nevyjadřuje a za každých okolností náboženství snaží se rozšířit a pro náboženství vyzískat co nejvíce. Zařazen do skupiny III.*¹⁴⁴

Ve zprávě o církevních otázkách rýmařovského okresu je zaznamenáno: *„Farní úřad v Rýmařově spravuje Dr. František Vaňák, administrátor. Je zde teprve 2 měsíce a před tím působil v Olomouci. V jednání je slušný a zdá se, že bude možno s ním spolupracovat. Spolu s Dr. Vaňákem vykonává duchovní správu a bydlí na faře v Rýmařově Bohumil Neubauer, který byl nedávno jmenován administrátorem pro Břidličnou a Velkou Štáhli. Je zde od r. 1946. Je to naprosto reakční kněz a není možno s ním spolupracovat. Při tom je velmi opatrný, jen bystrý pozorovatel pozná v jeho kázání, na co naráží. Oba tito duchovní spravují oboje: Rýmařov, Ondřejov, Edrovice, Janovice, Janušov, Jamartice, Břidličnou, Velkou Štáhli a Malou Štáhli.*¹⁴⁵

V jednom z oběžníků pro církevní tajemníky v olomouckém kraji z 10. února 1951 byl vytyčen úkol: *„Do konce února musí proběhnout v besedách s duchovními jak řím. kat., tak i nekatolickými, themata, která Vám byla zaslána. Poněvadž jsme s jednou besedou pozadu, je potřeba se s tímto v únoru vyrovnat, abychom již v příštím měsíci t. j v březnu najížděli vždy na nové thema, takže každý měsíc bude na besedách s duchovními všech církví probráno 1 thema. Každá beseda má býti zhodnocena a odeslána zpráva, kolik duchovních se jí zúčastnilo, atd. Z každé besedy pošli eventuálně i kádrové připomínky.*¹⁴⁶ K těmto ideologickým tématům museli kněží psát a odevzdávat referáty, neuposlechnutí se trestalo. Hodnocení těchto prací probíhalo mezi čtyřma očima s příslušným církevním tajemníkem.

¹⁴² Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

¹⁴³ Bigotní – slepě a nesnášenlivě věřící, pobožnůstkářský, netolerantní vůči myšlenkám a názorům lišících se od vlastních, v otázkách náboženského, politického přesvědčení. Člověk předpojatý, přehnaně pobožný (řečeno tehdejším politickým slovníkem).

¹⁴⁴ Krajský národní výbor, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany. Řazení duchovních do jednotlivých skupin. (Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.)

¹⁴⁵ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

¹⁴⁶ Tamtéž.

Na schůzi církevní pětky ze dne 23. 7. 1951 se projednávalo jmenování osob určených k ovlivňování duchovních. Navrhováni byli tito: K dr. Vaňákovi v Rýmařově – soudruh (s.) Jan Crhounek, předseda MNV v Rýmařově, s. Karel Sklenář, místopředseda ONV v Rýmařově. K P. Halaškovi z Rýžoviště – s. Fiedler, předseda MNV v Rýžovišti, s. Matoušek, předseda městského výboru KSČ v Rýžovišti. K děkanu Zolperovi ve Staré Vsi – Trampota Josef, předseda MNV ve Staré Vsi. K P. Gemzovi v Horním Městě – Miroslav Požár, předseda MNV v Horním Městě. Pod zprávu podepsán církevní tajemník Slezák.¹⁴⁷

Zpráva o besedě s řím. kat. duchovními z 26. 10. 1951, zapsána církevním tajemníkem: *„Duchovní byli vyzváni, aby ve smyslu sjezdových usnesení působili ve svých farnostech a přispěli tak boji za světový mír. V diskusi promluvili Dr. Vaňák, děkan Zolper a P. Ryšavík. Mluvili shodně obvyklými frázemi, že základem míru je mír v rodinách a duších a k tomu že oni stále nabádají a také za mír se modlí. Připomněl jsem jim ještě jednou z referátu min. Fierlingera, že dnes musí být jejich řeč ano-ano, nebo ne-ne, a žádná jiná cesta i pro katolické duchovní v otázce míru nemůže být, za mír že nestačí se jen modlit, ale mluvit a konkrétně na rušitele míru ukazovat.¹⁴⁸ Na mou výzvu, aby se vyjádřili, jak budou nyní ve svých farnostech plnit usnesení sjezdu – neměli odpovědi.“¹⁴⁹*

Zkusme se nyní pozastavit u výše zmíněné otázky míru, jak jej v komunistickém režimu vnímali funkcionáři, straníci, sympatizanti a v neposlední řadě duchovní a věřící. Je-li bojem za mír v poválečných letech pověřena kominterna (nástroj k řízení světového komunistického hnutí), pak bylo logickým krokem státní politiky a církevních tajemníků vytvoření levého křídla mezi duchovními, jak bylo zkoušeno a činěno: *„Při zajištění tohoto úkolu zaměřil jsem se na duchovní P. Zolpera, Měchuru a Dr. Vaňáka. Častěji je navštěvují na farách a zvu je i k pohovoru na ONV. Prozatím však jen velmi pomalu a opatrně se tito duchovní přiklání k politice, kterou provádí náš stát. Poněkud těžší práce je s duchovním P. Měchurou, který byl a do dnešního dne je ctitelem Matochy. Při pohovoru si počíná mnohem volněji nežli ostatní duchovní, ale je-li mu dán konkrétní*

¹⁴⁷ Viz příloha č. 3. Dokument uložen: Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

¹⁴⁸ Tou dobou doznívají události „Jihlavského procesu“. Třetího srpna roku 1951 je v této souvislosti popraveno sedm mužů, včetně dvou farářů (Antonín Mityska, Antonín Plichta, Antonín Škrdla, František Kopuleť, Drahoš Němec, P. František Pařil, P. Václav Drbola). Celá akce je persekucí sedláků a církve na Vysočině. V dalších vykonstruovaných procesech čeká smrt faráře Bulu, koláře Smetanu, mlynáře Melkuse a mladého Stanislava Plichtu. Pod tíhou těchto událostí je velmi těžké vycházet s církevními tajemníky.

¹⁴⁹ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

úkol, raději se mu vyhne. Projevilo se to i při poslední besedě, jak jsem vám již ve správě hlásil, na které měl mít referát o mezinárodní situaci, omluvil se a na besedu se vůbec nedostavil. Budu s nimi i nadále v užším styku a budu se snažit získat je pro dobrou spolupráci.“ Okresní církevní tajemník Večerka Ladislav.¹⁵⁰

Ve zprávách z těchto pokusů je však znát zkreslené myšlení církevních tajemníků a „utopenost“ v ideologii. Jde o osobní, prorežimně zaujatý úhel pohledu, od něž je skutečnost diametrálně odlišná. Besedovalo se o mezinárodních i vnitropolitických událostech, projednávaly se úkoly prvního roku druhé pětiletky, hlavně odvětví zemědělské výroby, zejména tam, kde pozvaní kněží působí. Ti museli slíbit, že budou vést pracující a věřící k poctivosti v práci, ukazovat na nesprávnost krádeží v družstvech. *„Současně že budou působit na jejich morální výchovu, ukazovat na škodlivost používání velkého množství alkoholu, což je v našem okrese hodně rozšířeno...“*¹⁵¹ (13. leden 1956) Hovořilo se o postoji duchovních k veřejnému dění v tom smyslu, že duchovní jsou považováni za reakcionáře a agenty Vatikánu, že různými nařízeními byli a jsou zatlačováni do pozadí a přispívá to k tomu, že duchovní se veřejné činnosti straní. Církevní tajemník Ladislav Večerka také seznamoval kněze s významem agrotechnických lhůt a jejich vlivem na výnosy, probíral jarní práce (4. květen 1956) a zúčastnění (dr. Vaňák, P. Zolper, Hejna a Mazánek) se museli vyjádřit, jakým způsobem oni pomohou, aby jarní práce byly v co nejkratší lhůtě zakončeny a dále jak budou působit na ostatní duchovní, aby i oni se o jarní práce zajímali.¹⁵² Udržet si v tomto směru odstup a nadhled duchovních bylo v dané době velmi náročné. Zúčastnění také vůbec netušili, že jsou aspiranty na tak zvané „levé křídlo“ duchovních.

V přehledu o duchovních rýmařovského okresu ze dne 13. 12. 1951 je zaznamenáno: *„P. Dr. František Vaňák, řím. kat., bytem v Rýmařově. V Rýmařově je asi 5 měsíců, přišel z Olomouce. Má slušné vystupování, ale vyhýbá se veškeré spolupráci. Na rýmařovské faře se tradičně shromažďují duchovní při cestách do města, zvláště před*

¹⁵⁰ Adresováno Krajskému národnímu výboru, odbor pro věci církevní, Olomouc – Nové Hodolany, 26. listopadu 1955

¹⁵¹ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

¹⁵² Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 397.

nebo po měsíční okresní besedě. Vcelku ani jednomu římsko-katolickému knězi se nemůže důvěřovat.“¹⁵³

V jiném průzkumu farnosti rýmařovské se mimo jiné píše: „Římskokatolíci duchovní se nezúčastňují vůbec veřejného života. Vývoj nemohou zabrzdit a spíše si s tímto postojem škodí sami, což se jeví na malé účasti v kostele. Politicky by bylo dobré, aby do města byl dosazen pokrokový kněz.“¹⁵⁴ V další zprávě se doporučuje v návrhu na zlepšení celé farnosti rýmařovské: „...Do Rýmařova dosadit pokrokového kněze, Dr. Vaňáka přesadit, nikam ho není možno dostat, drží se pořád zpátky a je jistě skrytě reakční.“¹⁵⁵ (OCT, Rýmařov, 26. 11. 1951)

Z těchto výše uvedených zápisů církevních tajemníků jasně vyplývá naprostá neochota duchovních Rýmařovska spolupracovat s komunistickým režimem. Ve zprávě z besedy s římsko-katolickými duchovními z června roku 1952 bylo zaznamenáno: „Potom jsem chtěl projednat s duchovními, kteří ještě nebyli na školení, kdy podle plánu půjdou a tu Dr. Vaňák a P. Halaška vytáhli z aktovek zemědělské noviny, kde byl otištěn rozhlasový projev s. ministra Kopeckého,¹⁵⁶ a žádali, abychom si to prodiskutovali. Všichni prohlašovali, že nyní je spolupráce nemožná, když se tak veřejně o náboženství mluví, oni že nejsou žádní tmáři a bludaři. Vysvětloval jsem, že jsme nikdy netvrdili, že ideologie náboženská je totožná s ideologií materialistickou, to jsou přece dva protichůdné směry, ale že se můžeme vždy dohodnout po stránce hospodářsko-socialistické, která zabezpečuje lidu šťastný život na zemi. Duchovní se nedali přesvědčit a vidí v projevu s. ministra Kopeckého útok na církev. P. Vavroušek prohlásil: Pane tajemníku, po tomto projevu p. ministra jsem se rozhodl, že na školení nepůjdu, i kdybyste mě zavřeli. P. Halaška zase prohlásil s poukazem na karikaturu v zemědělských novinách: Odebíral jsem zemědělské noviny, ale hned je vypovím, za to, že tam dávají

¹⁵³ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 397.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

¹⁵⁶ Václav Kopecký (27. srpna 1897 Kosmonosy – 5. srpna 1961) byl český komunistický novinář, politik, ministr informací a ministr kultury. Byl předním ideologem a propagandistou KSČ. Po roce 1948 se aktivně podílel na přípravě politických procesů s odpůrci režimu. Patřil k nejtvrdším stalinistům, sovětskému diktátoru zůstal věrný i po jeho smrti a odsouzení kultu osobnosti. Ještě počátkem 60. let patřil k posledním, kteří obhajovali Stalina v Československu. Víc jak 40 let byl fanatickým následovníkem politiky Sovětského svazu, sovětské zájmy pro něj byly vždy nadřazeny zájmům Československa.

takové karikatury.“ Podepsán církevní tajemník Slezák.¹⁵⁷ To, jak většinou nevzdělání úředníci jednali s duchovními, muselo být pro studované kněze frustrující. Na měsíční besedy s OCT museli kněží vypracovávat politické referáty, svou neúčast museli omlouvat omluvenkami doslova jako ve škole. Jaké záznamy se o nich vedly, kdo na ně byl nasazen a kdo udával, mohli jen tušit.¹⁵⁸ Existují však i jmenné seznamy funkcionářů, kteří posílali své děti na výuku náboženství. Vedly se seznamy ministrantů a záznamy o tom, jak s nimi kněží pracují a učí je. Jsou dochovány seznamy kostelních a farních zaměstnanců. Každou změnu v harmonogramu farnosti bylo třeba písemně ohlásit, o každou maličkost bylo třeba písemně požádat, taktéž žádosti o průvodech, poutích, a bohoslužbách. Ke všemu, co se týkalo církve, musely být vydány státní souhlasy, které měly na starost CT. Odevzdávaly se statistiky bohoslužeb za uplynulé roky v jednotlivých kostelích.¹⁵⁹

V roce 1953 probíhala celostátní akce odstraňování křížů ze škol a její průběh byl patřičně pod kontrolou státních orgánů. Hlídalo se, jak na danou věc reagují duchovní a věřící, čekaly se protiakce. Probíhaly i pohovory s duchovními a souběžně se odbourávala výuka náboženství ve školách. Výuka náboženství je klasifikována jako nepovinný předmět, tudíž neznámkový, výuka může probíhat od druhých do sedmých tříd. Duchovní mají přísný zákaz agitace k výuce náboženství z kazatelny. Ruší se místa laických učitelů výuky náboženství. Reakcí na tato opatření byla velmi cílená a silná kázání doktora Vaňáka, zaměřená hlavně na výchovu náboženství v rodinách a katolickou domácnost. Domníváme se, že by to mohlo spolu souviset. Dle jeho slov musí mít domácnost výrazně křesťanský ráz se svojí symbolikou.¹⁶⁰

Kuriózní je oběžník Odboru pro věci církevní KNV v Olomouci z 12. 3. 1956: *Všem okresním církevním tajemníkům – „Zjistili jsme, že OCT požívají na farách nadměrné množství alkoholu a shazují tak nejen sebe, ale především státní správu. Upozorňuji Vás znovu, že je třeba se takových věcí vystříhat. Napříště z každého*

¹⁵⁷ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹⁵⁸ Viz příloha č. 4 – seznamy církevních důvěrníků a nasazených informátorů okresu Rýmařov.

¹⁵⁹ Příklad z roku 1955: Rýmařov – 506, nemocniční kaple Rýmařov – 364, Lipky – 30, Jamartice – 70, Janovice – 60.

¹⁶⁰ „*Naše křesťanské domácnosti nesmí připomínat chrámy Venušiny, nýbrž chrámy křesťanské.*“ Také kázal o nebezpečích, která ohrožují rodinu. Za největší hrozby v této době považoval následující: 1. Nízké pojetí manželství a rodiny (nerozlučitelnost a věrnost). 2. Beznáboženský duch v rodinách. 3. Nedostatek obětavosti pro druhého (soužití, chyby). 4. Uvolnění mravnosti v rodinách (útěk před dítětem, které je prioritou rodiny a budoucnost).

*zjištěného faktu, kdy se OCT na faře opije, vyvodím nejpřísnější důsledky.*¹⁶¹ Vedoucí odboru pro věci církevní: Evžen Černý.¹⁶² Rýmařovské kroniky se celkem pravidelně vrací k problematice alkoholismu na okrese. V celostátních statistikách okres Rýmařov a bývalé Sudety vedou jednoznačně tabulky. I s těmito nešvary se potýkala pastorační práce ThDr. Vaňáka.

V Zemských archivech leží nespočet kádrových připomínek na kněze. Dne 30. září 1954 píše církevní tajemník ONV Rýmařov Ladislav Večerka: *„ThDr. Vaňák František, administrátor Rýmařov. Na místní pouti v Huzové pronesl v kázání následující slova: „Průmyslová otázka i politika dneška jde do pozadí. Církev však je stále živá.“* (Hlášeno orgány VB.)¹⁶³ V poválečných letech hlásali soudruzi teze o ustupující pozici náboženství a víry, zde zase duchovní pozvedá Církev na úplně jinou rovinu, což se soudruhům nelíbilo.

Ze dne 3. září 1956 se dochovala jiná kádrová připomínka k osobě ThDr. Františka Vaňáka. Církevní tajemník ONV si ho pozval k pohovoru a rozebírali spolu otázku krize kolem Suezského průplavu a situaci v Západním Německu: *„K situaci o Suezmu kněz řekl: ‚Myslím, že Egypt plným právem znárodnil průplav, který je na území Egypta. Pokud se jedná o kapitál, který tam jiné státy investovaly, myslím, že Egypt jim jej vrátí. Pokud se jedná o soustředování vojsk a Cipru, myslím, že to není správné a mohlo by se to Francii a Anglii nevyplatit.‘ O situaci v Německu řekl: ‚Věřím, že dojde k sjednocení Německa i přes tu situaci, která se tam vytvořila.‘ Neřekl však, na jakém podkladě myslí, že se Německo sjednotí. Jinak jsem s ním hovořil o žních a slíbil, že i on se bude snažit, aby úroda byla včas sklizena.*¹⁶⁴

Jak vidno, měli to kněží se soudruhy tajemníky nesmírně těžké. Absurdita probíraných témat vůbec nekorespondovala s posláním kněze a pastýře. V rámci kolektivizace vesnic v bývalých Sudetech (zakládání státních statků a jednotlivých zemědělských družstev) vyvíjí činnost prokomunistická organizace zvaná Katolická akce. Organizuje přednášky, podpisové petice, agituje. Cílem je skloubit Církev

¹⁶¹ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹⁶² Viz příloha č. 5.

¹⁶³ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹⁶⁴ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov - Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

s budováním socialismu, jak je vidno výše (zmiňme zde fakt, že výše ocitované záznamy CT dosud nebyly publikovány).

Tlak na vzdorující menšinu je zesilován v souvislosti s čistkami v komunistických kádrech a prověrkami. Od roku 1950 jsou v Rýmařově vedeny veřejné soudní procesy v místním kině s údajnými sabotážníky. Jejich tresty jsou velmi vysoké a kruté.¹⁶⁵ S uvedeným koresponduje archivní záznam ze 17. září roku 1951: „*V obcích, kde jsou JZD vyšších typů, je náboženská otázka předmětem menšího zájmu. Ve farnostech, kde působí reakční kněží, jsou dodávky plněny lépe, než ve farnostech, kde jsou kněží pokrokoví nebo méně reakční.*“¹⁶⁶ I každá vesnice v okrese je hodnocena zvlášť: „*Obec Jamartice¹⁶⁷ má 376 obyvatel, je tam kostel a škola. V kostele bohoslužby jednou za 14 dní. Většina lidí se živí zemědělstvím, JZD není možno ustanovit. Je zde mnoho bigotně věřících lidí. Obec je většinou reakční. Organizace KSČ špatně pracuje.*“ (26. listopad 1951)¹⁶⁸

V květnu 1949 na sjezdu KSČ byla vyhlášena kolektivizace zemědělského hospodaření s podtitulem „socializace vesnic“. Vše proběhlo jako nárazová, bezohledná a násilná kampaň. Hlavním cílem bylo zlikvidovat nesocialistické soukromé podnikání. Dle zákona č. 55/1949 Sb. bylo veškeré vybavení sedlákům odebráno. Vše fungující bylo zničeno ve jménu leninsko-stalinského „náboženství“.¹⁶⁹ Kněžstvo na vesnicích mělo agitovat z kazatelen, tak si to strana představovala.

Církev utrpěla těžké a největší rány v pětiletém období let 1948-1953. Komunisté měli ve svém proticírkevním konání jisté vzory v událostech prvních let vzniku samostatného Československého státu, v dalších válečných letech pak jednání a chování nacistů. Postihování určité skupiny lidí kvůli své světonázorové orientaci a víře je typické pouze pro totalitní režimy a extrémní skupiny, jak to ukázaly dosavadní dějiny. Od nástupu komunistů se postupně vyvinul specifický vyjadřovací jazyk se zaběhlými frázemi, ukazující správnost socialistické přeměny a hanící vše minulé a jiné. Dle režimu

¹⁶⁵ HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta, s. 40.

¹⁶⁶ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹⁶⁷ Bydliště autora.

¹⁶⁸ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

¹⁶⁹ MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Katedra politologie a evropských studií FF UP Olomouc, 2000. s. 324.

docházelo k obrovskému rozmachu ve všech oblastech společenského života. Duchovní úhel pohledu na svět a život byl zbytečný a nepřijatelný. Církev té doby ztratila majetek, své společenské postavení, stala se izolovanou společenskou menšinou. Během totalitní éry došlo u nás k velkému úbytku kněžstva i laiků, z čehož se ve své podstatě církev nevzpamatovala do dnešních dob.¹⁷⁰ Za éry tuhého komunismu bylo vězněno zhruba na 250000 politických vězňů, přibližně jich dnes ještě žije 8000 a pouze 800 jich za své utrpení a hrdinství bylo vyznamenáno. Jsou to hrubá čísla, ale hovoří za vše.

V šedesátých letech hrála velmi důležitou roli historie církve a její chápání. O to, aby se nezapomnělo na historii, se starali pánové Bohumil Zlámal, Rudolf Zubek, Josef Vašica a za podzemní církev Josef Zvěřina. Navázali na práci Augustina Aloise Neumanna, který se narodil v roce 1891 a na Bohoslovecké fakultě v Olomouci působil od roku 1938 jako profesor církevních dějin. Sto let po jeho narození odhalil na jeho rodném domě v Olešnici pamětní desku právě arcibiskup Vaňák.

Ze všech uvedených faktů je zřejmé, že ThDr. Vaňák musel odolávat velkému tlaku CT, byl tlačěn k malým i větším ústupkům a bylo pro něj vskutku velmi těžké obstat se ctí. Domníváme se však, že vždy z těchto nástrah vyšel s čistým štítem a svědomím.

¹⁷⁰ Viz DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2008. s. 213.

5 Očima komunistického režimu

5.1 Archiv bezpečnostních složek (dochovaná evidence StB)

Byly dohledány všechny záznamy, se jménem ThDr. František Vaňák. Dochovaly se tyto archiválie, ve kterých jsme provedli bádání:¹⁷¹

- Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98E, č. 0089.
- Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.
- Fond Historický fond Státní bezpečnosti (H): nad rámec evidencí dílčí informace ve svazku arch. č. H-713 (především v podsvazcích č. 15, 40).
- Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí dílčí informace v inv. j. 921, inv. j. 966, inv. j. 982.

Byly dohledány záznamy o nedochovaných archiváliích:

- Svazek arch. č. 13904 OV (reg. č. 9210 Bruntál, svazek kategorie PZ, pozorovací svazek, zničen dne 5. 12. 1989).
- Svazek arch. č. 23830 OV (reg. č. 18678 Ostrava, svazek kategorie PO, prověřovaná osoba, zničen dne 7. 12. 1989).

S negativním výsledkem byly prověřeny tyto archiválie:

- Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí inv. j. 446, 447, 448, 449 (vyhodnocení plánů práce 2. Odboru Správy StB Ostrava za roky 1984, 1985, 1986, 1987).

Oddělení archivních fondů operativních svazků a vyšetřovacích spisů, Siwiewcova 2428/2, Praha 3.

5.2 Osobní kádrová složka

Mnohé uvedené záznamy a spisy, s nimiž pracujeme v této práci, jsou uloženy ve Státním okresním archivu Bruntál se sídlem v Krnově. Jde o archiválie ONV Rýmařov do roku 1960, poté ONV Bruntál. Bádáním jsme se snažili dohledat osobní kádrovou složku ThDr. Františka Vaňáka, kterou vedli CT, ta zde ovšem nalezena nebyla. Požádali jsme tedy pobočku Olomouc s fondy KNV Olomouc, ale ani zde nebylo nic dohledáno,

¹⁷¹ Dokumenty, které obsahovaly záznamy o ThDr. Františku Vaňákovi, jsme některé citovali v minulých kapitolách a v následujících se jim budeme nadále věnovat.

neboť KNV Olomouc končil v roce 1960. Osobní spisy aktivních kněží převzal Severomoravský krajský národní výbor v Ostravě. Jeho archiválie, jak jsme zjistili, jsou uloženy v centrále v Opavě. Zde byla osobní složka ThDr. Františka Vaňáka nalezena, a to ve složce SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344. Nalezená osobní kádrová složka obsahuje:

- Originál dokumentu ustanovení kooperátorem ve Frenštátě pod Radhoštěm z roku 1941.
- Rodový původ Františka Vaňáka.
- Různá finanční ohodnocení.
- Německy psané záznamy z válečných let, jde většinou o platová řazení a finanční ohodnocení. Záznamy jsou z 1. 12. 1942, 31. 3. 1943, 1. 10. 1943, 30. 6. 1944.
- Dokument, který Františka Vaňáka přiděluje jako pomocného katechetu do okolních škol poblíž Frenštátu pod Radhoštěm. Určuje také počet odučených hodin a jejich finanční ohodnocení.
- Dokument požadující započtení odsloužených let do penze. Jde o válečná léta s odůvodněním „nevládnosti poměrů“, kdy nemohl určité úkony a práci vykonávat. Zpráva je z 30. října roku 1945.
- Dokument z 8. ledna roku 1948, týkající se přeřazení Františka Vaňáka ze svého působiště do Olomouce. Podepsán kapitulní vikář dr. Zela.
- Dopis ze 7. února roku 1949, kde František Vaňák žádá o vyplacení mzdy, která mu nebyla proplacena. Pater žádá nápravu.¹⁷²
- Dokument z roku 1948 o platových fondech Náboženské matice.
- Platové výměry a nesrovnalosti v platbách z 24. ledna roku 1948.
- Další dopis Františka Vaňáka o urgenci ke zpožděným mzdovým platbám z 10. listopadu roku 1948.¹⁷³
- Dokument z 12. března roku 1951, jde o státní souhlas k ustanovení Františka Vaňáka do nového působiště v Rýmařově.¹⁷⁴
- Dekret z 10. března roku 1975 o ustanovení administrátorem excurrento do farnosti Stará Ves u Rýmařova, podepsaný biskupem Josefem Vranou. Dokument

¹⁷² Jde o dobu těsně po komunistickém převratu, tudíž komunisté těmto problémům nevěnovali dostatečnou pozornost.

¹⁷³ Nesrovnalosti se protahují do konce roku 1949.

¹⁷⁴ Podala tedy žádost kurie?

byl přeposlán Krajskému národnímu výboru, k rukám krajskému církevnímu tajemníkovi.

- Žádost o udělení státního souhlasu doktoru Vaňákovi k vedení duchovních cvičení pro Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského v charitativním domově ve Vidnavě pro dny 10. 1. – 17. 1. 1982 a 7. 2. – 14. 2. 1982. Tak též žádost o udělení jurisdikce na tyto termíny, pak také potvrzení o státním souhlasu.
- Oznámení Krajskému národnímu výboru o ustanovení ThDr. Františka Vaňáka II. místoděkanem děkanství Bruntál a zároveň žádost o udělení státního souhlasu k této funkci. Následuje potvrzení ze dne 24. listopadu roku 1981.
- Udělení státního souhlasu k exerciciím ze dne 6. února roku 1987 pro Dr. Františka Vaňáka, kanovníka a děkana pro kurs 24. 8. – 27. 8. 1987.
- Ministerstvo kultury ČSR, sekretariát vlády pro věci církevní, jmenovitě PhDr. Svatopluk Kadlec oznamují ThDr. Františku Vaňákovi přiznání hodnostního přídavku dle IV. Stupnice ve výši 950,- Kčs měsíčně.
- Následují mnohá blahopřání k uvedení do funkce arcibiskupa a také poděkování za příšlá přání.
- Posudky církevních tajemníků.

Nyní se budeme věnovat osobním kádrovým posudkům vedeným přímo na osobu ThDr. Františka Vaňáka, neboť tento je materiál stěžejní pro naši práci.

- Kádrový posudek ze dne 30. března 1953:
„ThDr. Vaňák František, administrátor, narozen 28. 6. 1916 ve Vojtěchově, pochází se zemědělské rodiny, má 3 sourozence. Je svědomitý ve svém povolání, papež je jeho nejvyšší představený. Hluboce věřící. Povahy úslužné, stýká se jen s ostatními duchovními. Politicky není organizovaný a rovněž není členem žádné masové organizace. Zvláštních zálib nemá. Má značný počet vyučovacích hodin, které nemůže odučit pro nedostatek času. Vyučuje jen na 50 %. V současné době nelze s ním počítat jako s pokrokovým knězem. Neškodí v důsledku obav před následky, které by jej stihly za to, kdyby něco prováděl proti. Není však také nám nijak prospěšný. Z výše uvedených poznatků řadím jej do skupiny III.“
(nepodepsáno)¹⁷⁵

¹⁷⁵ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

Co pro soudruhy znamenalo „pokrokový kněz“, je zcela evidentní. Spolupracovat s komunistickým režimem, jít CT tak zvaně na ruku, agitovat z kazatelny. Těchto podlostí se František Vaňák svou inteligencí a mravností vyvaroval. Raději pracoval v duchovní, pedagogické, katechetické a soudní praxi na plno, jak to jen šlo. Nejvíce času mu ale zabralo řízení oprav církevních památek a budov.¹⁷⁶

- Kádrový posudek ze dne 11. března roku 1954:

Osobní charakteristika: *„Ve styku s úřady projevuje se úslužně. Mezi ostatními duchovními je povahy až veselý. Všechn svůj čas věnuje otázkám náboženství. U věřících je oblíben a snaží se na ně uplatňovat svůj vliv. S dětmi si dobře rozumí. Časem jim dává obrázky s biblickými výjevy.“*

Politické zaměření: *„Politicky se před únorem, ani po únoru neprojevil. Je plně zaměstnán duchovní správou a snaží se tuto poctivě vykonávat. Nevychází mu to však časově. Jakoukoliv nepřátelskou činnost vůči dnešku mu nelze dokázat. Stýká se jen s duchovními a je jejich rádcem. Ostatní duchovní na něj pohlíží jako na někoho, kdo situaci lépe rozumí. Je doktorem theologie. K současnému zřízení nestaví se nepřátelsky.“*

Politická charakteristika: *„Jmenovaný není nikde organizován. Jeho kázání je zaměřeno biblicky. K funkcionářům v lidové zprávě chová se úslužně a jeví dojem bážlivosti. S lidovou správou jedná jen ve věcech týkajících se duchovní správy. Jinak se vymlouvá, že je zaneprázdněn svými povinnostmi. Besed se zúčastňuje. Papež je pro něho nejvyšší hlavou církve ve věcech věrouky. Pokud se týká jiné činnosti, dodává, že jako stát, má Vatikán svůj diplomatický sbor, který spravuje různé instituce a že jednání v těchto věcech nemusí býti vždy správné. V těchto věcech je i papež jenom člověk.“*

Postoj k lidové správě: *„S funkcionáři lidové správy jedná zdrženlivě a opatrně. Jedná s nimi jen ve věcech, jak jsem již výše uvedl. O spolupráci s lidovou správou neprojevil dosud žádný zájem. Škodolibost u něj doposud nad nějakou nezdařenou akcí (veřejné schůze, aktivity apod.) nebyla zjištěna.“*

Spolupráce s učitelským sborem: *„Vyučuje na školách I. i II. stupně. Mezi učitelstvem nemá zvláštních přátel, i když se s některými stýká, kteří jsou věřící. Rodičovského sdružení se zúčastňuje a dobře snáší i kritiku. Jakékoliv bližší*

¹⁷⁶ Viz HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

spolupráce s učitelským sborem se však vyhýbá. V hodině náboženství má celkem dobrou kázeň.“

Politické složení farnosti: *„Farnost se skládá z dělníků i rolníků a ostatních. V této farnosti žijí rovněž příslušníci církve ČS a ČBE¹⁷⁷. Mimo tuto spravuje farnost v Ondřejově. Tato obec je zemědělská s nepatrným procentem dělníků. K farnosti jsou dále přiřazeny obce Jamartice, Edrovice a Janovice. V posledních dvou není JZD založeno. Všechny obce v celku jsou dosti pokrokové. Působí zde vliv města. Celá farnost má asi 6.000 obyvatel.“*

Působení na věřící, na veřejnost: *„Na ty, kteří navštěvují kostel, má dosti značný vliv. To však je po stránce upevnění víry. Na veřejnou činnost vlivu nemá. Jiné návštěvy, než návštěvy duchovních nebyly na faře pozorovány. Jeho vliv se projevuje jen na nepatrné procento věřících.“*

Hospodyně: *„Na faře s ním žije hospodyně R. Sekerová. Je to bigotně věřící. Příliš mnoho se s věřícími nestýká. Její vliv na věřící nebyl zjištěn.“*

Různé: *„Jmenovaný byl potrestán pokutou 4.000 Kčs za čtení Pastýřského listu. Při presidentské amnestii byl amnestován. Od té doby si nic nedovoluje. Poutě na Velehradě odmítl se zúčastnit s podotknutím, že shromažďování duchovních by měl svolávat biskup. Ostatní akce (podpisové proti válce v Koreji, zdravotní generalissimu Stalinovi apod. podepsal). Neškodí, neprojevuje se veřejně. K veřejnému dění je lhostejný. Chová se prostě jako kněz. Doposud neprojevuje snahu po spolupráci a řadím jej do skupiny III.“ (Církevní tajemník ONV Večerka Ladislav)¹⁷⁸*

Jde o kompletní zprávu, která vypovídá o tehdejších praktikách církevních tajemníků, státní bezpečnosti a komunistické strany vůči katolickým kněžím a církvi. Z tohoto záznamu vyplývá, že se Dr. Vaňák držel stranou veřejného života, což byla dobře zvolená taktika. Pokud by ho bylo tak zvaně „více vidět“, zajisté by byl více sledován CT a byl by na něj vyvíjen větší tlak ve způsobu spolupráce s režimem. Určité

¹⁷⁷ Církev Českobratrská evangelická byla v té době považována za progresivní, strana a stát v ní ale viděli nepřijatelného protivníka. Ženatí faráři byli více zranitelní skrze své rodiny, byli vydírání a bylo jim více vyhrožováno. (Z rozhovoru vedeném s MuDr. Ondřejem Slámou PhD, který v Rýmařově bydlel a celá jeho rodina byla a je praktikujícími evangelíky.)

¹⁷⁸ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

ústupky drobného charakteru však byly nutné, například zmíněné podpisové akce. Celkově je patrna jeho autorita ať už mezi kolegy, nebo dětmi při výuce náboženství.

- Kádrová připomínka ze dne 12. dubna roku 1954:
*„Navštěvují jej na faře – manželka učitele, na osmiletce, Hakla, učitel Hakl bigotně věřící. Manželka p. Musila, člena JZD v Rýmařově, rovněž věřící. Učitel Hakl neměl příliš kladný postoj k dnešku (nár. soc.). Jeho dnešní smýšlení mě není známo. Pan Musil, výkonný zemědělec v JZD Rýmařov (velmi dobrý pracovník – dřív), vedoucí rostlinné výroby, jeho poměr k dnešku je dobrý. Smýšlení jeho manželky mě není známo.“*¹⁷⁹ (OCT Ladislav Večerka)
- Kádrová připomínka ze dne 30. září roku 1954:
*„Na místní pouti v Huzové pronesl v kázání následující slova: ‚Průmyslová otázka i politika dneška jde do pozadí. Církev však je stále živá.‘“*¹⁸⁰ (Církevní tajemník ONV Ladislav Večerka)¹⁸¹
- Kádrový posudek ze dne 11. července roku 1957:
„Obětavý duchovní, úslužný až podlízavý. Vyhýbá se spolupráci se státní správou, neúčastňuje se veřejného života. Všechnu svoji činnost věnuje činnosti církve, dobrý přítel řeholnic. Tak jako většina duchovních i on snaží se zvyšovat okázalost bohoslužeb. Pečlivý hospodář, pokud se jedná o údržbu, nebo opravu kostela, kaple, Boží muky, nebo něčeho jiného. V tomto směru dokáže jít až do konce a dosáhnout dobrých výsledků. Sám mnoho necestuje, ale má čilý styk s ostatními duchovními, kteří ho dosti často v Rýmařově navštěvují. Politické události sleduje podle rozhlasu i novin, ale politickým otázkám se vyhýbá. Velmi intenzivně působí na přífařených vesnicích a pro zvýšení a upevnění náboženského vlivu používá různých způsobů. Povinnosti duchovního velmi pečlivě plní a tuto pečlivost vyžaduje i od svého kaplana. V jednání s OCT je velmi opatrný a často se vyhýbá přímé odpovědi.“ (Církevní tajemník ONV Ladislav Večerka)¹⁸²

I církevní tajemník musel uznat pracovitost a schopnosti Dr. Vaňáka při opravách movitého církevního a státního majetku. Vyznal se ve stavařině, v umění, rozuměl

¹⁷⁹ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

¹⁸⁰ Hlášeno orgány VB. Zde je patrna kde všude měla komunistická strana a CT své lidi a jak bylo vůči církvi a věřícím postupováno.

¹⁸¹ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

¹⁸² Tamtéž.

řemeslům, měl estetické cítění, a hlavně v dobách komunismu dokázal obstarat ten nejkvalitnější materiál na opravy. Bylo to dáno jeho evangelijním přístupem k bližnímu a jeho charismatem. Stačilo také každý rok zaslat blahopřání k jubileu patřičným lidem na předních místech ve vedení výrobních podniků a „pro pana doktora se to přece muselo udělat, či zařídit“.¹⁸³ Zde je také potvrzeno CT, že rýmařovská fara je duchovním, společenským a kulturním centrem všech duchovních ze širokého okolí. Později se začínalo mezi veřejností proslýchat to, že je rýmařovská fara odposlouchávaná státními orgány.

- Kádrový posudek ze dne 26. listopadu roku 1957:

„Jmenovaný je nyní delší dobu nemocen, ovšem pokud jsem zjistil, politicky se nezapojuje do žádné práce a také s MNV pracoval, pokud to sám osobně, nebo hospodářská nutnost fary vyžadovala. I když je nemocen má neustálý styk s ostatními duchovními správci, kteří jej také příležitostně navštěvují. Sám se může této práci, to je ostatním duchovním věnovat a to proto, že drobnější církevní záležitosti za něj obstará kooperátor Mazánek, kterého dovede plně využít. Jako duchovní správce farnosti Rýmařov, stará se taky o řeholní sestry v nemocnici a to velmi pečlivě. Se jmenovaným jsem doposud neprovedl žádný pohovor po dobu jeho nemoci.“¹⁸⁴ (Církevní tajemník ONV Vincenc Gašperák)

V tomto záznamu je vůbec první a také jediná nalezená zmínka o zdravotním stavu ThDr. Vaňáka v době jeho působení v Rýmařově před rokem 1989. Musel být dlouhodobě nemocen, diagnózu se však nepodařilo zjistit.

- Kádrový pohovor (nedatováno):

Osobní data: „Narodil jsem se ve Vojtěchově okr. Litovel v roce 1916 dne 28. 6. Rodiče byly zemědělci, nyní jsou na odpočinku ve Vojtěchově u bratra. Mám tři sourozence. Na kněze jsem byl vysvěcen 5. 7. 1941 v Olomouci.“

Jak se díváte na současnou situaci: „Prozatím je zde v pohraničí situace dosti těžká. Sešli se zde občané z různých koutů republiky a i ze zahraničí. Doposud nejsou naše vesnice jednotné a v každé vesnici se občané dělí na několik skupin a to, můžeme říci, podle krajanství. Proto i ta duchovní činnost je ztížena, poněvadž do kostela mnoho lidí nechodí a nemám jiné možnosti na lidi působit.“

¹⁸³ Z nahraných rozhovorů, vedených při magisterské práci, ty jsou součástí zvukové přílohy.

¹⁸⁴ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

Nemohu jako kněz zasahovat do veřejného dění. Naše učení je Písmo svaté a tomu my také učíme. Pokud se týká politické činnosti, od toho jsou zde zase druzí, kteří v politice pracují. Pro politického pracovníka nemám předpoklady. Já jsem svůj život zasvětil kněžskému povolání. Kdybych měl zájem o politickou činnost, našel bych si jiné povolání, kde bych svůj zájem o politiku mohl uplatnit. Já jako kněz mohu působit na věřící jen po stránce duchovní a mravnosti a vychovávat lásce k bližnímu, tak jak učil pán Ježíš.“

Jak se díváte na projev ministra Kopeckého? *„Když jsem po přečtení jeho projevu v novinách (rádio nemám a nechci ani mít) o tom přemýšlel, byl jsem, mohu říci dotčen. V tomto svém projevu nás nazval jako nějaké arcitmáře. Nemůže přece po nás, kteří věříme v Boha a v této víře žijeme již od mala chtít, abychom věřili něčemu jinému. Domnívám se a tak nám to také bylo vysvětlováno, že pan ministr hovořil za svoji osobu a ne jako představitel vlády. Ve svém referátě přímo nás a víru vůbec napadl. Myslím, že kdyby mluvil jako představitel vlády, že by těch výrazů, kterých použil, nepoužíval.“*

Jak se díváte na otázku vyučování náboženství? *„Myslím, že nad tímto, myslím přihlašování dětí do náboženství, se žádný z duchovních nemusel pozastavit. Já sám jsem si vědom, že je zde něco nového. Nevýhoda, aspoň pro mě, je to, že všechny hodiny vyučování náboženství jsou až odpoledne, mám hodně vyučovacích hodin, nestačím je všechny odučit a ještě k tomu je to, že u mě pravidelná životospráva je porušena, já nepravidelně jím, což mě nepřispívá. Dále jsme také měli sice věřící, ale tito nikdy do kostela nechodili, podle učení Krista nežili. Přihlašování dětí si uvědomili věřící, že patří do církve boží, že mají také povinnost jako křesťané žít. Ti, kteří si toho byli vědomi, své děti přihlásili a ti, kteří ne, tak je nepřihlásili.“*

Jak se díváte na činnost Vatikánu? *„Pokud papeže se týká, je to hlava římskokatolické církve, ve věcech věrouky a mravouky je papež neomylný a já jsem mu podřízený. Pokud se týká Vatikánu jako státu, má tento svůj diplomatický sbor a své správce různých svých institucí, jako každý jiný stát.“¹⁸⁵ (nepodepsáno)*

Z tohoto dochovaného zápisu máme jedinečnou možnost sledovat myšlenkové postupy, názory i úskoky při odpovědích ThDr. Vaňáka. Je zřejmé, že si musel každé

¹⁸⁵ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

slovo náležitě rozmyslet a poté odpovídat pokud možno neutrálně, aby nezabředl do politikaření CT, kteří na takové „chybičky“ čekali.

- Záznam z pohovoru ze dne 22. ledna roku 1957:
„ThDr. Vaňák František není spokojen s tím, že je mu snižován mzdový fond pro kostelní zaměstnance a říká ...to co jim platím je almužna, je to pár korun. K mezinárodním i vnitrostátním událostem říká ...je mnoho lidí, kteří nejsou spokojeni s tím, co mají. Měli by se však zamyslet a připomenout si situaci jaká byla, nebo jaká ještě v Polsku a Maďarsku. U nás se nikomu nemusí žít špatně, když chce a umí pracovat. Pokud se jedná o volby, je to ještě daleko a mnoho se o nich ještě nehovoří. Myslím, že každý z nás udělá všechno, aby volby dobře proběhly.“ (Církevní tajemník ONV Ladislav Večerka)
- Záznam z pohovoru (nedatováno):
Jak se díváte na současnou politickou situaci? *„Nemám rádio, sleduji však různé otázky v zemědělských novinách, které odebírám a pak co slyším od jiných. Německo a západní státy a zvláště Německo, pokud jsem sledoval historii, bylo největším nepřítelem slovanských národů a není ani dodnes jiné, myslím západní Německo, zde jsou odsunutí Němci záměrně živeni myšlenkou na návrat do Polska a Československa a mám za to, že své vztahy k nám nezměnily.“*
Jak se díváte na návštěvu Sovětských státníků v Indii? *„Tato návštěva je jistě pro ně nepříjemná, poněvadž ještě donedávna měli v těchto státech značný vliv a dnes jej pozbývají a dá se čekat, že po této návštěvě ještě víc upadne.“*
Jak se díváte na zemědělské otázky? *„Zde v Rýmařově tato otázka nepřichází tak v úvahu. Zemědělci chodí do kostela málo, takže nemám tolik příležitosti o ní hovořit. Pokud věřící jdou do kostela, jsou to většinou jiného zaměstnání.“*
Jak se díváte na smlouvu s Egyptem o dodávce zbraní? *„Nevidím v tom nic, proč bychom nemohli dodávat zbraně, když tím nepodporujeme jeho útočnost.“*¹⁸⁶
(Církevní tajemník ONV Ladislav Večerka)
- Stručná charakteristika ze dne 10. února roku 1960:
„ThDr. Vaňák František, administrátor v Rýmařově je velmi aktivní duchovní. Bohoslužebné úkony vykonává velmi pečlivě. Je dobrým přítelem řeholnic v nemocnici. Dobrý hospodář, pokud se týká údržby a oprav kostela u fary. Má

¹⁸⁶ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

čilý styk s ostatními duchovními v okrese. V jeho faře se občas konají porady duchovních, které prakticky by měly být konány u děkana Zolpera ve Staré Vsi. Děkan Zolper to zdůvodňuje tím, že ve své faře nemá k tomu předpoklady a fara v Rýmařově k tomuto účelu lepší vyhovuje. Dále jsem zjistil, že duchovní v okrese více respektují administrátora Vaňáka, jako děkana Zolpera. V jednání s OCT je administrátor Vaňák velmi opatrný, zaměřuje se více na dotazy. V poslední době rád cestuje a uvádí, že zajišťuje stavebníka na opravu kostela. K mezinárodním a vnitřním otázkám se vyjadřuje kladně.“¹⁸⁷ (Odbor pro školství a církevní záležitosti – nepodepsáno)

Nad těmito stránkami můžeme konstatovat fakt, že osobní charakteristiky jsou si podobné a jsou popisovány jedna od druhé s malými aktuálními změnami.

- Kádrový posudek:¹⁸⁸

K připojenému posudku, který vypracoval církevní tajemník JNV v Olomouci s. Krupička, dodávám: „*Dr. František Vaňák působí v Rýmařově od dubna 1951 jako administrátor. Přistěhoval se z Olomouce. Společně s P. Neubauerem spravují farnost Rýmařov, Břidličnou a Velkou Štáhli. Přifařené obce jsou Jamartice, Janovice, Janušov, Edrovice a Ondřejov. Mimo těchto duchovních bydlí na faře v Rýmařově kuchařka Růžena Sekerová, nar. 1907, svobodná. Je to osoba nesympatická, nespolečenská. Její chování se podobalo chování P. Orala, který je v Želivě. Nyní je už trochu lepší. Dále tam bydlí laická učitelka Ludmila Bajerová, skupina IV. Osobní charakteristiku Dr. Vaňáka celkem potvrzují, jak ji uvádí církevní tajemník z Olomouce. Rovněž zařazení do skupiny třetí odpovídá jeho chování. Do veřejného života se ani v Rýmařově nezapojil. Byl pozván na mírový projev a na 1. máj, ale vymluvil se, že má mnoho práce. Na měsíční besedy chodí a posledně se zapojil do diskuse jen v dotazech o JZD a majetkových poměrech členů. Dá se předpokládat, že až se více sžije se zdejším prostředím, bude i on pokrokovějším. Nebylo doposud zjištěno, že by nějak brzdil vývoj k socialismu.*“

Poměry ve farnostech a obcích kde působí: „*V Rýmařově je většina průmyslového dělnictva. Je zde také JZD III. typu, které si dobře vede. K Rýmařovu jsou*

¹⁸⁷ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

¹⁸⁸ Data se nepodařila zjistit.

přifařeny obce Ondřejov a Edrovice, v obou jsou JZD III. typu. Celkem je v rýmařovské farnosti na 6.000 obyvatel, z toho katolíků přes 5.000. Návštěva kostela o nedělních bohoslužbách kolem 200 osob, o větších svátcích až 500 osob. Další dvě obce přifařené k Rýmařovu – Janovice a Jamartice – mají své kostely. V Janovicích, kde je 270 obyvatel bývají bohoslužby každou neděli. Je tam státní statek. Do kostela tam chodí lidé ze sousední obce Janušov, kde je 670 obyvatel, většinou zemědělci. Je tam teprve přípravný výbor pro založení JZD. Průměrná návštěva nedělních bohoslužeb v Janovicích na 200 osob. Jamartice, kde je 376 obyvatel bývají bohoslužby jednou za měsíc, návštěva slabá. Je to zemědělská obec, JZD tam doposud není. Farnost Břidličná nemá přifařených obcí. Obyvatel 1.620. Je tam továrna a JZD III. typu. Ač jsou tam i bigotní věřící lidé, je obec převážně pokroková. Farnost Velká Štáhle – obyvatel 615, převážně zemědělci. Je tam JZD I. typu. Většina lidí jsou bigotně věřící lidé – Slováci – reemigranti z Rumunska. To platí i o přifařené obci Malá Štáhle, kde je 130 obyvatel. V Malé Štáhli je také JZD I. typu. Z celkového počtu obyvatel všech výše uvedených farností a přifařených obcí je 85 % římských katolíků, 7 % československého náboženství, 6 % českobratrského-evangelického, 1 % pravoslavného a 1 % bez vyznání.“¹⁸⁹ (církvní tajemník zde není podepsán)

- Zpráva ONV Bruntál pro Odbor školství a kultury, církevní oddělení SM KNV v Ostravě ze dne 27. února roku 1965:

„V posledních dnech jsem slyšel od kněží, že má být povýšen ThDr. Vaňák z Rýmařova snad na biskupa a že si ho žádá ThDr. Tomášek za koadjutora do Prahy. Sám Vaňák snad cosi bokem slyšel o povýšení, ale o Praze nevěděl nic. Dále potřebuji velmi nutně a hned pomoci ve věci toho, že po mě chtějí chodit po obcích a prověřovat činnost sborů pro občanské záležitosti. Toto mě navrhla předsedkyně okr. sboru, bývalá předsedkyně OŠK s. Ondrušková. Stále mě s tímto napadá okresní matrikářka. Zaříd' mě prosím u krajské matrikářky opatření v tomto – děkuji.“¹⁹⁰ (podpis církevního tajemníka nečitelný)

Mezi duchovními na Rýmařovsku a Bruntálsku měl tedy ThDr. Vaňák opravdu velkou autoritu. Jeho inteligence, vzezření, noblesa, zbožnost, také hlas a všeobecný

¹⁸⁹Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

¹⁹⁰ Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římsko-katolické církve, karton číslo 38.

přehled budily respekt. Čelit komunistickému režimu se všemi jeho nástrahami bylo pro hrdého kněze jistě nesmírně těžké a stresující. Z odpovědí, které u kádrových pohovorů poskytoval, a z celkového života lze hovořit o určité obezřetnosti a o vedení Duchem svatým, jak je popsáno v Písmu svatém v Evangeliu podle Marka 13,11: „*Až vás povedou před soud, nemějte předem starost, co budete mluvit; ale co vám bude v té hodině dáno, to mluvte. Nejste to vy, kdo mluví, ale Duch svatý.*“ Výše uvedené záznamy jsou materiály originální, stěžejní a autentické. Nebyly nikdy zveřejněny, proto je zde uvádíme v plném znění i chybami, které se občas vyskytnou.

6 Jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců

Od konce druhé světové války se neutěšený stav církve v zemích střední a východní Evropy pod vlivem Sovětského svazu zhoršoval. Biskupové a nespolupracující kněžstvo byli vězněni nebo v izolaci. Řeholní řády byly rušeny a řeholní domy byly zabrány, taktéž semináře, katolické školy a organizace potlačeny. Nad biskupskými úřady vykonávaly dohled státní zmocněnci. Situace se zdála bezvýchodná, ale s episkopátem Jana XXIII nastaly drobné změny. Na II. vatikánský koncil bylo puštěno režimy několik málo biskupů ze zemí za železnou oponou.¹⁹¹ K tomuto drobnému uvolnění přispělo blahopřání Nikity Chruščova k papežovým osmdesátinám, výzva Jana XXIII. Kennedymu a Chruščovovi za kubánské krize, osvobození Lvovského řeckokatolického metropolity Slipyje ze sibiřského vězení a audience udělená papežem řediteli deníku „Izvestije“ Alexeji Adžubejovi a jeho manželce Radě, Chruščovově dceři.¹⁹² Tato audience opravdu pomohla prolomit ledy, následný rozhovor Pavla VI. s Andrejem Gromykem na půdě OSN v prosinci 1965 pak měl znamenat zahájení přímých kontaktů na nejvyšší úrovni.¹⁹³

V Československu byl pražský arcibiskup Beran bez řádného soudu internován, stejně tak i biskupové Hlouch a Skoupý, jiní neměli státní souhlas k výkonu kněžské služby, mnozí byli již po smrti. Biskupové Matoušek a Tomášek směli působit pouze jako kněží. Z českých biskupů směl nakonec vycestovat do Vatikánu na koncil pouze František Tomášek (paradoxem bylo, že ve vlasti byl administrátorem farnosti, ale v zahraničí řádným biskupem).¹⁹⁴ O Velikonocích v roce 1963 přišel podivným způsobem do Vatikánu dopis od internovaného Monsignora Berana s dotazem k papeži o jeho situaci. Jan XXIII. pověřil kardinála Königa tímto případem a Monsignor Casaroli, který byl tou dobou ve Vídni na diplomatickém jednání, dostal za úkol navštívit Budapešť

¹⁹¹ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 6-7.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Viz CHENAUX, Philippe. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989), od Lenina k Janu Pavlu II.* Rybka Publishers, 2012. s. 220.

¹⁹⁴ Viz JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a "ilegální biskup": moravské působení Františka Tomáška*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2014. s. 79.

a Prahu.¹⁹⁵ V Budapešti se sešel s kardinálem Mindszentym na americkém velvyslanectví, kde tento duchovní našel na dlouhá léta útočiště. Po návštěvě Prahy se sešel 13. května s Monsignorem Beranem na Zbraslavi, ten však byl stále v konfinaci a pod dohledem. Po těchto setkáních a po návratu do Říma předal ihned zprávu nemocnému papeži o situaci v komunistických zemích. Přijetí trvalo více než dvě hodiny. Potěšující bylo, že se konečně otevřela cesta k možným jednáním a k dialogu do té doby tak nepřátelského a nepoznaného uzavřeného světa za železnou oponou. Od tohoto okamžiku započal dlouholetý „boj“ mezi Vatikánem a komunistickými režimy. První, co bylo třeba vyjednat, bylo obnovení hierarchie biskupů mravně vhodných, sloužících papeži a církvi, museli ale být uznáni komunistickým státem. Aby mohli biskupové a kněží vykonávat práci ve svých úřadech, muselo se obnovit spojení se Svatým stolicem. To se po většinu dlouhých let ukázalo jako neřešitelný problém, hlavně u nás v Československu. Další v pořadí byly otázky církevního práva, církevního majetku, církevního školství a řeholních řádů.¹⁹⁶

Za účasti pánů Hruzy a Trávníčka proběhla v Římě v době od 6. až 12. září 1963 jednání, jejichž výsledkem byl tzv. „římský protokol“. To byla první oficiální jednání od března roku 1950, kdy byly přerušeny diplomatické styky mezi Vatikánem a Československem. Další jednání následovala na Zbraslavi v druhé polovině listopadu. Zde se začalo ukazovat, jak budou další jednání zdlouhavá, tvrdá a většinou bez konkrétních výsledků.¹⁹⁷ Před tím na začátku října jako projev dobré vůle osvobodila z konfinace Monsignory Berana a Skoupého. Byli přesunuti blíže ku Praze,¹⁹⁸ ale prakticky se zatím po letech utrpení a ponížení moc nezměnilo. Až 25. února 1965 byl arcibiskup Beran jmenován papežem Pavlem VI. kardinálem. Stát mu sice dovolil vycestovat do Říma na akt předání klobouku, ale vrátit se už nemohl. Zemřel v Římě 17. května 1969.

V Olomoucké arcidiecézi, ta nás nejvíce zajímá z pohledu na ThDr. Františka Vaňáka, byla situace následující: Po smrti arcibiskupa Leopolda Prečana v roce 1947 byl na jeho místo o rok později dosazen Josef Karel Matocha, profesor bohoslovecké fakulty

¹⁹⁵ Viz CASAROLI, Agostino. Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963-1989). Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 6-7.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 12-13.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 134.

¹⁹⁸ Arcibiskup pražský Josef Beran byl v domácím vězení (Internace) během let od roku 1949 do 1963. V letech 49-51 v arcibiskupském paláci v Praze, následně byl tajně přesouván do Roželova, Růžodol, Paběnic, Mukařova, Radvanova, chvíli pobyl na Zbraslavi.

v Olomouci. Jeho episkopát byl poznamenán krutou dobou útlaku církve ze strany československého státu. Omezování práv církve, pronásledování duchovních, rozpouštění řádů a přísný státní dozor nad církví postihly krutě i samotného arcibiskupa. Komunistická strana na něj uvalila přísný státní dozor a domácí vězení, později samotku. Arcibiskupská rezidence se proměnila na jedenáct let v domácí vězení. Po mnohaletém utrpení zemřel, a to v roce 1961. Úřady nebyl povolen jeho veřejný pohřeb, byl tedy tajně pochován ve svém rodišti v Pítíně.

Poměr státu k církvím byl v této době velmi napjatý. Zejména padesátá léta znamenala snahu o útlum náboženského života v naší vlasti. Izolace od Svatého stolce a omezení styku mezi církví a státem jen na úroveň vzniklého hnutí kněžích s kladným postojem vůči vládě a její netajeně ateistické politice, posléze vykrystalizované v hnutí *Pacem in terris*,¹⁹⁹ způsobilo hlubokou náboženskou krizi. Dosadit právoplatného arcibiskupa olomouckého se podařilo až po listopadu 1989. Do této doby probíhala nekonečná jednání mezi státem a Vatikánem. Ve státních archivech se dochovalo nemálo záznamů vedených církevními tajemníky a státní bezpečností. Zaměřili jsme se na zprávy, kde je zmiňováno jméno ThDr. Františka Vaňáka jako možného kandidáta na biskupa či arcibiskupa a chronologicky dle let, ze kterých dochované záznamy pocházejí, se jim budeme věnovat.

6.1 Roky 1963–1969

Po prvních výše uvedených krocích v roce 1963 byli československé vládě navrženi Vatikánem první tři kandidáti na biskupy olomouckého arcibiskupství, spravovaného provizorně kapitulním vikářem, a to se souhlasem vlády.²⁰⁰ Na seznamu byli František Cínek, František Tomášek a František Vaňák. Tito kandidáti však byli pro komunistický stát nepřijatelní.²⁰¹ Dne 27. února přišlo na Obor školství a kultury, církevní oddělení severomoravského KNV hlášení s tímto zněním: „*V posledních dnech jsem slyšel od kněží, že má být povýšen ThDr. Vaňák z Rýmařova, snad na biskupa a že si ho*

¹⁹⁹ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 134-141.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 105.

²⁰¹ Z životopisu napsaného a čteného panem Jiřím Karlem při první vzpomínkové výstavě v rýmařovském muzeu nazvané „*Aere Perennius*“, konané 9. 7 – 16. 8. 1996, popisující rýmařovské působení ThDr. Františka Vaňáka. Muzeum se snažilo vystihnout hloubku a stálost vzpomínky na skvělého duchovního pastýře, velkou osobnost moravské katolické církve a skvělého člověka, která nadále přetrvává u všech, kdo jej znali. Pan Jiří Karel životopis sestavil z velké části ze vzpomínek na rozhovory, jež spolu oba aktéři vedli. (Viz Nahraný rozhovor s J. Karlem v příloze obhájené magisterské práce v roce 2016.) Zápis životopisu je uložen ve fondech rýmařovského muzea – oddíl osobností RE 353.

žádá ThDr. Tomášek za koadjutora do Prahy. Sám Vaňák snad cosi bokem slyšel o povýšení, ale o Praze nevěděl nic.“²⁰² Později bylo dne 26. října 1965 krátce zaznamenáno pro potřeby státních orgánů: „K. Bergmanová při rozhovoru sdělila, že mezi duchovními se mluví o možných kandidátech na Olomoucké biskupství. Jsou uváděna následující jména – Vaňák, Cinek, Dýmal.“²⁰³ Od roku 1951, kdy ThDr. Vaňák nastoupil do Rýmařovské farnosti, až nyní mohl Vatikán plně využít jeho zkušeností, oddanosti církvi a on dostát svému jménu a pověsti. Události se však vyvíjely jinak. V té době měl ThDr. Vaňák za sebou oslavy významných životních jubileí – 45 let života, 20 let kněžství a 10 let působení v Rýmařově. Pravdou je, že navrhované kandidáty na biskupy Svatý stolec příliš neznal. Spíše se přistupovalo na příznivé doporučení biskupů a podobné hodnocení kandidátů napříč diecézemi. Důkladná šetření (in loco) bylo možno provádět až od roku 1967.²⁰⁴

Československo-vatikánská jednání o uprázdněných stolcích pozastavily události kolem osoby kardinála Berana a konce II. vatikánského koncilu. Jednání, z české strany přislíbená na rok 1966, se posunula až na jaro 1967. Ze dne 17. března 1966 se však dochovala zpráva ze Severomoravského krajského národního výboru Ostrava, a to návrh na členy komise pro úpravu kodexu církevního práva s jistým hodnocením ThDr. Františka Vaňáka:

„Dne 16. 3. 1966 KCT sdělil, že kapitulní vikář Josef Glogar na pokyn MŠK na členy komise pro úpravu kodexu navrhl tyto osoby: Vaňáka Františka, nar. 28. 11 1916, člen církevního soudu II. instance v Olomouci, administrátor v Rýmařově. Dále ThDr. Ryška Josef, ThDr. Dýmal Leopold, ThDr. Hrnčířík František. Správce apoštolské administratury, kanovník Veselý nenavrhl nikoho. Navrhované osoby kapitulním vikářem Glogarem, KCT zaslal se stručnou charakteristikou na MŠK. KCT a ani nám není známa náplň práce a účel zmíněné komise, hlavně zda práce v komisi bude podmíněna cestami do Vatikánu a podobně. Dle našich poznatků z navrhovaných osob nemá nikdo kladný postoj k dnešnímu zřízení, neb k současným církevně politickým otázkám. Jde o osoby silně nábožensky založené, mající v první řadě zájem o upevnění a rozkvět církve.

²⁰² Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římskokatolické církve, karton číslo 38.

²⁰³ Archiv Federálního ministerstva vnitřní záležitostí ČSSR. Fond:H-713-40, 69/85.

²⁰⁴ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963–1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 145.

V případě, že by z Olomoucké arcidiecéze musel být někdo v komisi, dle našeho názoru by to v krajním případě mohl být ThDr. Vaňák František.“ (podepsán zástupce náčelníka 2. odboru, Mjr. Paukert)²⁰⁵

Další záznam, kde je hodnocen nejen on, ale i celková situace, pochází z 3. července 1967: „Spolupracovník ‚Alois‘ sdělil, že kněží krnovského děkanátu jsou toho názoru, že dojde k vzájemnému jednání mezi státem a Vatikánem, zejména k obsazení biskupských stolců. V současné době že si Vatikán klade požadavek, aby kandidát na biskupa byl velkých morálních kvalit a plně oddán církvi. Vzorem by mohl být prelát Cinek, osoba s autoritou a v jednání energická. Duchovními jsou v současné době do funkce biskupa typováni biskup Hlouch a ThDr. Vaňák František z Rýmařova. ThDr. Vaňák je velkých morálních kvalit, má dostatečnou důvěru u ostatních řím. kat. kněží, je rozvázný a rozumný. Nedostatkem u něj je, že je málo energický a průbojný. V případě, že by byl ustanoven, musel by mít k ruce energického kapitulního vikáře. ThDr. Vaňák rovněž pracuje v MHKD (Mírové hnutí katolických duchovních), ne však aktivně.²⁰⁶ Kněží jsou toho názoru, že mu v tom brání nedostatek času, vyplývající z funkce předsedy církevního soudu v Olomouci. Mezi kandidáty na biskupské stolce byli prý ze strany naší vlády navrženi Dr. Oliva z Litoměřic a biskup Trochta. Oba navržené však Vatikán prý odmítl. Všeobecně se hovoří o tom, aby se poměry mezi Vatikánem a ČSSR jednou vyřešily, neboť je to nutné. V Olomoucké diecézi, kde je kapitulní vikář Glogar, je tento již prý neschopný pro své stáří.“ (Vypracoval stržm. Palička, náčelník II. odboru plk. Inž. Zapletal.)²⁰⁷

Následovaly události pražského jara roku 1968. Ty dávaly určitou naději na lepší časy nejen církvi, ale i celému národu. Vpád vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna však vše nadějně zmrazil. Do roku 1970 ještě doznávaly uvolněnější časy, než se komunisté definitivně „vzpamatovali“. Jako vedoucí úřadu pro styk s církvemi nastoupila místo rezignujícího dosavadního ředitele církevního sekretariátu pana Hrůzy jako vedoucí socioložka Erika Kadlecová. Doprovázena dalšími pracovníky Sociologického ústavu ČSAV vlila problematickým vztahům novou dynamiku, včetně vypracování nové koncepce církevní politiky, kterou předsednictvo ÚV KSČ schválilo 16. července

²⁰⁵ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-40, 90/101.

²⁰⁶ ThDr. František Vaňák sám ve svém životopise uvádí, že nikdy nebyl organizován, ať už státně či církevně.

²⁰⁷ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-40, 162/195 str., Kraj. Sp. Sboru nár. bezp.

1968.²⁰⁸ Ta měla jasný cíl – napravit křivdy spáchané během předešlých let na církvi. Nezákonně držení biskupové mimo své diecéze, Trochta, Skoupý a Hlouch, se mohli vrátit na své stolce do Litoměřic, Brna a Českých Budějovic. Dokonce předchozí vláda přiznala své viny. Stále však platila původní Československá legislativa a její novelizace byla v nedohlednu. Po čase však vystřídal paní Kadlecovou osvědčený pan Hrůza a vše bylo postupně znovu při starém,²⁰⁹ došlo k demontáži téměř všech změn, které pražské jaro přineslo.²¹⁰ V novém školním roce 1969/1970 však paradoxně nastoupili na teologickou fakultu jako přednášející rehabilitovaní kněží Oto Mádr a Josef Zvěřina, kteří byli v materiálech StB otevřeně označováni jako nepřátelé socialismu a tvůrci protistátního Díla koncilové obnovy.²¹¹ Jeho členem byl v těchto uvolněných časech také dr. Vaňák, pro nějž byl Druhý vatikánský koncil nesmírně důležitý, o čemž svědčí již zmiňované záznamy ve farní kronice Rýmařova.

6.2 Roky 1970–1984

První jednání po pražském jaru proběhlo v říjnu 1970 v Římě, další v březnu 1971 v Praze. Neformální jednání mezi Monsignorem Chelim a panem Hrůzou proběhla 28. února 1972 a 15. června téhož roku na pohřbu Monsignora Hloucha v Českých Budějovicích. Už zemřeli také biskupové Pobožný v Rožňavě, Skoupý z Brna a nitranský Nécsey. Na Moravě a Slovensku tedy již nežil žádný biskup uznaný vládou. V Čechách zůstávali pouze Monsignorové Tomášek a Trochta. Jednání byla neustále stejná, jednotvárná, kalkulovaná, a hlavně už mnoho let stojící na mrtvém bodě.

V roce 1973 proběhlo další jednání mezi vládou a Svatým stolcem, zastupovaným arcibiskupem Cassarolim. Navrhováni na povýšení byli Josef Vrana, František Vaňák a Vladimír Kryštofský. Biskupem a apoštolským administrátorem olomoucké

²⁰⁸ CUHRA, Jaroslav. *Československo-vatikánská jednání 1968–1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. s. 33.

²⁰⁹ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963–1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 153-154.

²¹⁰ Viz OPATRŇY, Aleš, kolektiv autorů. *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*. (Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška). Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 18.

²¹¹ Viz CUHRA, Jaroslav. *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. s. 28.

arcidiecéze byl nakonec jmenován Josef Vrana, předtím generální vikář.²¹² Biskup Vrana umírá 30. listopadu roku 1987 a stolec zůstává neobsazen.²¹³

Z dne 7. listopadu 1974 se dochoval záznam zprávy Ministerstva vnitra o rozšíření kapituly apoštolské administratury v Olomouci.²¹⁴

„Na Vaše telefonické dožádání k rozšíření kapituly a přerozdělení funkcí, jak navrhuje biskup Vrana, máme tyto připomínky: zásadně nesouhlasíme s tím, aby se stal kanovníkem ThDr. František Vaňák, a to z důvodu, že patří mezi tzv. „černou hierarchii.“ Vatikán jej prosazoval jako kandidáta na biskupa, z čehož je možno usoudit, že má jejich plnou důvěru. Vaňák v roce 1968 byl členem arcidiecézního výboru díla koncilové obnovy v Olomouci. Nesouhlasí s dnešním zřízením. K ThDr. Václavu Medkovi nemáme připomínek a souhlasíme s jeho jmenováním kanovníkem.

ThDr. Josef Polášek se projevuje jako obojetník, je důvěrníkem biskupa, na jedné straně pracuje v SKD, ale jen proto, aby získal důvěru státní správy, před duchovními kritizuje tuto organizaci, že je zbytečná a poslední získané poznatky k jeho osobě jej charakterizují jako nepřítele našeho zřízení. Se jmenováním za kanovníka souhlasíme jen v tom případě, že bude místo Vaňáka jmenován nám přijatelný ThDr. Jaroslav Kuřil, nebo prof. Kotisa Karel z našeho kraje. V přerozdělení funkcí, t. j. jmenovat generálním vikářem Otakara Trtilka, kancléřem Eduarda Hurníka, arcijáhnem Františka Gavlyse a proboštem Bernarda Přerovského, nemáme námitek. K ThDr. Vaňákovi jsme Vám zaslali podrobnou charakteristiku dne 25. 9. 1970 pod naším c. j. os-02634/5-69 k Vašemu c. j. os-0036/vz-3-70.“²¹⁵

V roce 1975 probíhala Helsinská konference a v jejím rámci navštívil Monsignor Casaroli Prahu na pozvání ministra zahraničních věcí Bohuslava Chňoupka. K setkání došlo ke konci února, nicméně situace v jednáních zůstávala neustále stejná. K dalšímu

²¹² Navenek byl vstřícný ke komunistické vládě a podporoval Pacem in terris. Papež jej jmenoval na nátlak komunistické vlády titulárním biskupem a apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze. Neměl plnou podporu Vatikánu, který se jmenováním souhlasil pod podmínkou jmenování dalších biskupů dle návrhu Svatého stolce. Biskup Vrana se často dostával do sporů s Františkem Tomáškem, v roce 1982 ignoroval dokument kongregace pro klérus „Quidam Episkopi“, ten mimo jiné zakazoval hnutí kolaborantů Pacem in terris. Nutno však podotknout, že stát i Vatikán na biskupa Vranu tlačili a ten měl nelehký život ve své funkci. (Viz GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. s. 140-142)

²¹³ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. s. 7.

²¹⁴ Viz příloha č. 6.

²¹⁵ Tuto zmiňovanou charakteristiku se však do dnešních dnů nepodařilo ve státních archivech dohledat.

setkání došlo v Římě začátkem prosince. Československá delegace upřednostňovala otázky skryté církve či hranice diecézí, jejich obsazování však bylo v nedohlednu. Z této doby byl dochován záznam z 8. srpna 1975, kde biskup Vrana v rámci oslav svých sedmdesátin navrhuje jmenování čestných kanovníků a Monsignorů.

Kanovníci: ThDr. Lantsch Jan

Beneš Josef z Hodolan

Monsignori: ThDr. Kryštofský Vladimír

ThDr. Dýmál Leopold

ThDr. Vaňák František z Rýmařova

„Dle vyjádření biskupa toto jmenování chce Vrana udělit těmto osobám jako odměnu za celá léta pronásledování a útrap.²¹⁶ Jedná se o osoby, které celé roky stály v opozici proti státnímu zřízení. Bude navrhováno, aby osoby hodnosti nedostaly, jelikož jde o osoby zapojené v roce 1968 v DKO.“ (Kpt. Maňásek, S-StB Ostrava)²¹⁷

Na předešlé navazuje další záznam ze dne 14. ledna 1977 související s biskupem Vranou a jeho činností: *„Po příjezdu z Vatikánu hodlá biskup Vrana jmenovat nové kanovníky olomoucké kapituly. Mimo jiné chce jmenovat ThDr. Vaňáka z Andělské Hory, studoval ve Vatikáně.“²¹⁸* V tomto roce, konkrétně 27. června, učinil Svatý stolec krok, který měl pro pozdější události velký význam. Papež oznámil jmenování dosavadního pražského apoštolského administrátora Monsignora Tomáška kardinálem. Toto rozhodnutí bylo ale více než rok tajeno.²¹⁹ Následovala další, v podstatě stále stejná jednání podle stejných scénářů na obou stranách, která proběhla 20. až 27. dubna 1978. Delegaci Svatého stolce vedl Monsignor Poggi. Opět nedošlo k žádné dohodě. Další jednání byla přislíbena Českými úředníky na polovinu října 1979. V Římě se pak sešli mezi 15. až 21. lednem 1980.

²¹⁶ Tento výrok z úst prorežimního biskupa zní kontraproduktivně, ale svědčí o jisté náklonnosti k poctivým kněžím.

²¹⁷ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:H-713-15, 55-56.

²¹⁸ Zprávu psal kapitán Maňásek. Tyto údaje jsou však mylné. Tady musíme upozornit na neinformovanost a nevzdělanost státních úředníků. V následujícím textu dokumentu je uveden seznam navrhovaných, zde už jsou iniciály ThDr. Františka Vaňáka uvedeny bez chyby.

²¹⁹ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963–1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 196.

V průběhu let 1979–80 navštívil opakovaně kardinál Tomášek Vatikán. Církevní sekretariát ve svých hlášeních uváděl, že pod vlivem Vatikánu postupně stupňuje Tomášek odhodlání bojovat a neustupovat. Důkazem byl jeho dopis G. Husákovi, kde se velmi otevřeně a ostře vyjadřuje v sedmi bodech o vztazích státu a církve. Dopis byl označen jako ultimativní, jeho nevhodná forma provokovala a svědčila o neúctě kardinála k hlavě státu.²²⁰

Z roku 1984 se dochovala velmi zajímavá zpráva, ze které je jasně patrné, jakou taktiku a politiku Svatý stolec praktikoval při vleklých jednáních:

„Na pozici biskupa a arcibiskupa navrhuje Vatikán Františka Vaňáka, faráře z Rýmařova a soudce Diecézního soudu. Je absolventem vatikánských škol a v krizových letech stál ve vedení „Díla koncilové obnovy“. Aktivně prosazuje Vatikánskou politiku.“ Dalším kandidátem Vatikánu je Jan Krist, kanovník v Trnavě u Gottwaldova. *„Je zdrženlivý ke státní správě, k socialistickému zřízení přistupuje pasivně. Doporučuje jej sám Vrana.“* Protikandidáti, již respektují zájmy státu, jsou to P. František Janhuba, děkan v Zábřehu na Moravě a P. Evžen Kalisch, farář v Jablůnkově. *„Olomoucká diecéze je zpravována titulárním biskupem Josefem Vranou, který podle církevního kodexu po dovršení 75 let musel předložit abdikaci na funkci. Při jednání v ČSSR sdělil arcibiskup Poggi, že abdikace byla papežem přijata a ve funkci biskupa může setrvat jen za předpokladu, že dojde v diecézi ke jmenování sídelního biskupa. Podle jeho sdělení byla tato skutečnost známa státním orgánům. Na uvedenou funkci navrhuje Vatikán Františka Vaňáka.“*²²¹

6.3 Roky 1985–1989

V roce 1985 uplynulo 1100 let od smrti Metoděje a Československý episkopát vyhlásil celostátní pouť kněží a věřících na Velehrad. 4. až 5. února 1985 se konal III. federální sjezd SKD PIT. Vatikán zakázal všem duchovním se angažovat. Zúčastnění kněží poslali papeži telegram, ten jim záhy odpověděl ve smyslu negace jejich konání.

²²⁰ Viz OPATRŇY, Aleš, kolektiv autorů. *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. (Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška)*. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 23.

²²¹ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond: Informace 5. odboru, X. správy SNB – 1984.

Nelegální církev zaslala k papeži žádost o vysvěcení tajného biskupa pro podzemní církve. Papež tuto žádost předal kardinálu Casarolimu,²²² ten však žádost zamítl. Slovy tuto záležitost okomentoval i prezidentu Husákovi na Pražském hradě, a to v tom smyslu, že Svatý stolec nijak nevíta činnost podzemní církve ve svých spontánních a anarchistických formách,²²³ prvořadým úkolem bylo obsadit uprázdněné biskupské stolce. Také vzniklo křesťanské křídlo Charty 77 (Miloš Rejchrt, Jan Šimsa, Jakub Trojan, Jan Kocáb). Charta 77 byla dle agentů napojena na Židovskou obec.²²⁴

František kardinál Tomášek se 11. dubna setkal v arcibiskupském paláci s ministrem zahraničních věcí Velké Británie, Geoffreyem Howem. Padaly stížnosti na stát, který rozhodoval, kdo nastoupí na bohoslovecká studia. Stát měl třináct diecézí, ale jen tři měly diecézního biskupa. Církev si přála jiné osoby, než prosazoval stát, a to byl problém. Jednání mezi Vatikánem a ČSSR byla neustále ztěžována. V ČSSR bylo v tomto roce 3 060 duchovních, z toho byla polovina loajálních s politickým vedením země. Dále kardinál informoval hosta o jubileu 1100 let od smrti sv. Metoděje s tím, že během této doby bylo v Československu i dříve mnoho politických režimů, ale církev existovala a existuje stále dál, i když byla a je omezována náboženská svoboda. František kardinál Tomášek organizoval nábor žadatelů o studium bohosloví, aby tím získal prostor k vynucování otevření nové Bohoslovecké fakulty v Olomouci.²²⁵

V další dochované zprávě zmiňující aktuální situaci a ThDr. Vaňáka můžeme číst: *„Nepřijatelní kandidáti na biskupské stolce pro stát jsou – P. Jan Jeníček, P. Jan Zemánek, ThDr. Josef Koukl, P. Jan Krist, P. Fedor Lejša, ThDr. Jan Matějka, ThLic. Karel Otčenášek, P. František Radkovský a ThDr. František Vaňák. Poslední jmenovaný vždy stál na reakčním křídle římsko-katolického duchovenstva. V letech 68–69 se zapojil do reakční organizace ‚Dílo koncilové obnovy‘ a na ustavující schůzi byl zvolen do jejího výboru. Je jedním z představitelů tak zvané ‚Stínové konzistoře‘ v Olomouci. Nadále udržuje rozsáhlé styky na pro-Vatikánské duchovní a členy tzv.*

²²² Biskup Davídek a kardinál Wyszynský údajně kritizovali východní politiku kardinála Casaroliho. Také údajně za nemoci Pavla VI. hrozilo nebezpečí, že se Casaroli domluví s Československou vládou na obsazení biskupských stoliců prorežimními biskupy. (Viz FIALA, Petr. HANUŠ, Jiří. *Skrytá církev – Felix m. Davídek a společenství Koinótés*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. s. 135–137.)

²²³ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 179.

²²⁴ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karta č. 98F, č. 0296.

²²⁵ Viz Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:120, A/91, VN-001732/5-85.

*Stínové konzistoře. Jedná se o kněze s velkým přehledem, který má značnou autoritu mezi duchovními. V kléru diecéze převládá názor, že je tajným biskupem.*²²⁶ *Byl navrhován Vatikánem na místo biskupa v Olomouci. Nepřijatelní ze strany Vatikánu jsou Antonín Audi, Zoltán Belák, Karel Jonáš a František Zibrín.*²²⁷

Ve dnech 5. až 8. července 1985 přijela do ČSSR delegace z Vatikánu. Vedli ji Casaroli a Bukovský. Stále byl problém obsazení uprázdněných biskupských a arcibiskupských stolců, ale šlo také o avizovanou pouť na Velehradě 7. července, která se později stala legendární.²²⁸ Předpokládání kandidáti Vatikánu byli toho času dle složek StB: Štefan Garaj, Andrej Grivaldský, Ludvík Horký, Josef Kavale, Alfonz Letanovský, Vincent Malý, Jaroslav Pecha, Josef Slamka. Předpokládání oboustranného souhlasu (v úvahu není bráno členství a aktivita v SKD PIT): Karol Oto Bartal, Vladimír Bublák, Alois Bumbálek, ThDr. Pavel Čech, ThDr. Ján Čížik, Ján Formánek, František Hamráček, Josef Hendrich, Alois Honek, František Janhuba, František Janoušek, Václav Javůrek, Evžen Kalisch, František Lála, Jan Lebeda, Gejza Luky, Milan Medek, Josef Měšťan, Bedřich Metyš, ThDr. Štefan Onderko, Emil Scheimer, Valentyn Smuda, Ján Sokol, Tibor Spišák, ThDr. Josef Šesták, Mikuláš Turányi, František Velíšek, ThDr. Václav Zemanec.²²⁹

Další skoro dva následující roky nepřinesly žádné změny. V listopadu 1987 zemřel Mons. Gábriš a v prosinci Mons. Vrana. Jednání o obsazení uprázdněných biskupských stolců proběhlo 14. až 18. prosince v Římě. Československá delegace jednala ve složení Ing. Vladimír Janků (ten nahradil již starého s. Hrůzu), vedoucí delegace, František Jelínek, PhDr. Vincenc Máčovský. Vatikánskou delegaci tvořili – arcibiskup Francesco Colasuonno, apoštolský nuncius se zvláštním posláním – vedoucí delegace, John Bukovský, pracovník Rady pro veřejné záležitosti církve, Muñoz F. Sainz – pracovník Rady pro veřejné záležitosti církve, který se střídal s Januszem Boloniekem – rovněž pracovníkem Rady, Josef Laštovica – pracovník kongregace pro řeholníky.

²²⁶ Z rozhovorů s P. Radovanem Hradilem bylo patrné, že tento názor panoval i mezi obyvatelstvem Rýmařovska. Ve skříni na faře měl František Vaňák uložen svůj doktorský biret a to budilo dojem mezi neznalými, že jde o signum biskupa.

²²⁷ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond:120, A/91, VN-001732/5-85.

²²⁸ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 56-58.

²²⁹ Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond: X. – správa SNB. Informace z 1. oddělení 5. odboru (1987-1988). F-41-I. – církev.

Československá delegace při jednání postupovala dle plánu schváleného Předsednictvem ÚV KSČ ze dne 4. 12. 1987. Předmětem jednání bylo řešení vakantních biskupských stolců v Trnavě a Olomouci, uprázdněných úmrtím biskupů Gárbiše a Vransy, dále obsazení pomocnými biskupy typu světícího v Praze, Nitře a v Bánské Bystrici (řešení diecézí v Nitře a Bánské Bystrici z iniciativy čs. delegace), dále předložení nových kanonických norem a dementé pomluv dr. Máčovského Vatikánským rozhlasem.

V průběhu jednání se dospělo k následujícím výsledkům: V Trnavské arcidiecézi čs. strana neuznala právoplatnost volby Sokola správcem diecéze sborem konzultorů jako orgánu fungujícího v rozporu s platným čs. právním řádem. Souhlasila s tím, že biskup Feranec, jakožto nejstarší biskup, předloží Sekretariátu vlády SSR pro věci církevní návrh na Sokola, jako dočasně pověřeného správce trnavské arcidiecéze. Odmítla jmenovat biskupem duchovní Františka Truce a Vladimíra Fila, které navrhl Vatikán 4. 12. 1987. K osobě Sokola, kterého Vatikán rovněž kandiduje na biskupa, se čs. delegace vyjádřila neutrálně. V Olomoucké arcidiecézi čs. strana prosadila pověření děkana katedrální kapituly Františka Vymětala dočasným správcem olomoucké arcidiecéze s tím, že Vatikán zřejmě nedá Vymětalovi plná kanonická práva. Odmítla kandidáty na biskupa u duchovních Josefa Veselého, Františka Bršlici, Milana Kouby, Josefa Hrdličky a Antonína Kupky. Současně jako dočasné administrátory Františka Vaňáka, Jana Kristla a Ericha Pepřika, které Vatikán kandidoval na dočasné správce diecéze.

V průběhu jednání o pražské arcidiecézi čs. strana přistoupila k uznání potřeby pomocných biskupů, předběžně bylo dohodnuto vysvětit za pomocného biskupa generálního vikáře Jana Lebedu. Ke kandidátům předloženým Vatikánem, Bohumilu Kolářovi, Františku Radkovskému a Antonínu Liškovi zaujala negativní stanovisko s tím, že ještě jednou prověří vhodnost nominace Radkovského a Lišky. Při té příležitosti čs. delegace protestovala proti nepřátelským aktivitám kardinála Tomáška, které označila za kampaně řízené ze zahraničí s vědomím Vatikánu.²³⁰

„Nejzávažnější otázkou zůstává v současné době vyřešení olomoucké diecéze, kde se podle prohlášení vatikánské delegace musí najít nové řešení, protože se dostali do slepé uličky. Jako hlavní kandidáti zůstávají Vaňák, Krist, Pepřík. Kouba, Hrdlička

²³⁰ Viz Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond: X. – správa SNB. Informace z 1. Oddělení 5. odboru (1987–1988). F-41-I. – církev.

*a Lorisz jsou nevhodní, protože podléhají vlivu státních orgánů a hrozí riziko, že neuhájí vlastní důstojnost, neudrží vatikánskou linii.*²³¹

Z podobné zprávy vyplývá: Vatikánská delegace – Praha, Karlovy Vary, Olomouc, Trnava. „*Vatikán nehodlá ustupovat, odmítá členy PIT. Jako hlavní kandidáti zůstávají Vaňák, Krist, Pepřík. Kouba, Hrdlička a Lorisz jsou nevhodní, protože podléhají vlivu státních orgánů a je riziko, že neuhájí vlastní důstojnost, neudrží vatikánskou linii.*“ František kardinál Tomášek má vypracovat další charakteristiky a zaslat je k posouzení do Říma.²³²

V závěru roku 1987 probíhaly po celé zemi podpisové akce za obsazení uprázdněných biskupských stolců v Praze, Olomouci a Trnavě. Dne 29. prosince 1987 rozeslal P. Antonín Dohnal z Dvorců, okres Bruntál, novoroční výzvu pro boží lid o třech bodech: 1. Obsazení biskupských stolců. 2. Otevření bohosloveckého semináře pro Moravu na Velehradě. 3. Umožnění návštěvy papeže v ČSSR.²³³

Šířila se podpisová akce „Podněty katolíků“ o 31 bodech. Kardinál Tomášek se k nim vyjádřil 4. ledna 1988 formou pastýřského listu: „Zbabělost a strach nejsou hodny skutečného křesťana“, napsal tehdy. Z různých důvodů se dříve stavěl kardinál proti Chartě 77, nyní se stal jedním ze symbolů disidence vedle Václava Havla a Alexandra Dubčeka. Proměna pražského arcibiskupa, vyvolávaného nadšeným davem na shromáždění Občanského fóra v listopadu 1989, byla hlavně důsledkem vlivu jeho přítele papeže Jana Pavla II., který ho od svého zvolení několikrát přijal ve Vatikánu.²³⁴

Dne 18. ledna 1988 přicestovali do Prahy na další jednání Francesco Colasuonno a John Bukovský. Za ČSSR jednali Ing. Vladimír Janků, PhDr. Vincent Načovský a František Jelínek. Z jednání o Olomoucké arcidiecézi: ČS strana zatím prosadila pověření děkana katedrální kapituly Františka Vymětala dočasným správcem arcidiecéze, což Vatikán sice akceptoval, ale zatím mu odmítl udělit kanonická práva. Prosazení jeho jmenování bylo zásadní otázkou pro ČS stát z hlediska podpory SKD PIT. V případě

²³¹ Viz Archiv Federálního ministerstva vnitra ČSSR. Fond: X. – správa SNB. Informace z 1. Oddělení 5. odboru (1987–1988). F-41-I. – církev.

²³² Tamtéž

²³³ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

²³⁴ Viz CHENAUX, Philippe. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917–1989), od Lenina k Janu Pavlu II.* Rybka Publishers, 2012. s. 227.

kategorického odmítnutí ustanovení Vymětala do funkce sídelního biskupa požadovala čs. strana jeho ustanovení alespoň do funkce biskupa světícího. Z navržených kandidátů se jako kompromisní jevil pouze František Vaňák z Bruntálu.²³⁵ Ještě 22. ledna odjela delegace na pohovory do Olomouce a pak na Slovensko. Jednání skončila 29. ledna.

Jedním z vážných témat byla činnost „Nelegální církve“, zastoupené Václavem Malým, Františkem Mikloškem a JUDr. Jánem Čarnogurským. Ti zaslali do Vatikánu dopis s požadavky v tomto znění: *„Slovenské církvi hrozí vážné nebezpečí, že na národě bude spáchána křivda, v důsledku čehož se nedají vyloučit pocity zklamání národa vůči Svaté stolici. Jsme v nebezpečí, že budou zvoleni málo odvážní biskupové, kteří nebudou schopni reprezentovat věrnost církvi, Svatému otci a nebudou zárukou rozvoje církve v ČSSR. Vedoucí delegace Vatikánu na čs. Vatikánských jednáních je řízený tlumočnickem Bukovským, který průběh jednání překládá ve prospěch režimu a vynechává věci prospěšné církvi. To se projevilo už na pohřbu biskupa Gábriše. V opuštěné zákristii Bukovský odmítl hovořit s dobrým knězem, přestože byli sami a šlo o závažné věci. Odmítl přijmout osoby, které s oprátkou na krku desetiletí bojovaly o přežití a existenci církve u nás, místo toho, aby odmítl jednat se státem. Rozhovor s jedním s nejvýznačnějších představitelů církve na Slovensku vedl ironickým tónem a dával na vědomí nezáměr při předkládaných faktech. Konstatoval, že je to pouze jeden názor – těch opačných je však více. Ty opačné ale získal ve společnosti lidí režimu, se kterými jednal většinu času. Bukovský prosazuje stanovisko – jeden dobrý biskup, jeden střední a jeden zlý – potom budou obě strany spokojené. Je nepochopitelné, proč delegace Vatikánu a Bukovský vůbec jednají s Vymětalem, předsedou SKD PIT a poslancem Federálního shromáždění ČSSR, když tak hrubě porušuje církevní disciplínu. Karol Homola se svého času přerekl, že stát má ve Vatikánu mnoho agentů. Jistě se o to snaží, ale stačil by mu jeden na klíčovém místě. S jistotou se dá říci, že Bukovskému jde více o diplomatický úspěch než o zájem církve. Je všeobecně konstatováno, že jakýmsi jiným zájmem podřizuje osud církve u nás. Údajně mezi jinými i možnost navštěvovat své příbuzné na Slovensku. To vyplývá z výsledků jeho několikaletého působení v současné funkci. Další fakta nelze uvádět pro jejich důvěrný charakter. Církvi by prospělo, kdyby byl Bukovský odvolán. Na Slovensku je hodně věřících, kteří jsou ochotni bojovat za práva církve, a proto prosí, aby kompetentní jim nesvazovali ruce. Slovenští katolíci by přivítali, kdyby se Svatý otec veřejně a jasně vyslovil k podpisové akci na podporu 31. bodů moravských katolíků,*

²³⁵ Viz Archiv Státních bezpečnostních složek, Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

*protože někteří římsko-katoličtí duchovní se proti této podpisové akci staví. Při dalším jednání s čs. vládou je třeba vyřešit otázku jmenování tzv. konzultorů pro Rožňavu, Spiš, Bánskou Bystrici a Prešov, kde t. č. nejsou konzultori ani kanovníci, aby se zabránilo podobné situaci, jaká se stala s osobou Vymětala v Olomouci. Dále je potřeba v jednání reagovat na interview, které poskytl ČTK Janků a seriálu článků zaměřených na téma Tajné církve v denících Pravda a Rudé Právo.*²³⁶

Ve dnech 11. až 15. dubna se uskutečnilo další kolo jednání v Římě mezi zástupci čs. státu ve složení Ing. Vladimír Janků DrSc., František Jelínek, PhDr. Vincent Máčovský. Vatikánskou delegací vedl nuncius Francesco Colasuonno za přítomnosti Mons. Johna Bukovského. Dne 14. dubna 1988 byla čs. delegace přijata vatikánským hodnostářem arcibiskupem Achillem Silvestrinim. Čs. delegace odjížděla do Vatikánu s programem schváleným PÚV KSČ, který obsahoval tři základní okruhy otázek. 1. Vyřešení osazení biskupských stolců v Praze, Olomouci a Trnavě. 2. Uplatňování nového kodexu kanovníckého práva (C. I. C.) na území ČSSR. 3. Řešení situace v ženských řádech a kongregacích působících v ČSSR.

Dle neoficiální informace získané od vedoucího čs. delegace s. Janků krátce po návratu z Vatikánu nebyl připravený program jednání dodržen. Rozhovory probíhaly v napjaté atmosféře a ze strany Vatikánu byly předloženy ultimativní a nereálné požadavky. Collasuonno tlumočil jednoznačné stanovisko Vatikánu ke jmenování biskupů. Nebudou v žádném případě akceptovat osoby z řad členů SKD PIT. Vatikán rovněž neuvážoval o odchodu kardinála Tomáška z funkce, i když při posledním jednání v lednu 1988 v Praze Collasuonno tuto možnost připouštěl. Vzhledem k těmto postojům Vatikánu uvízlo jednání na mrtvém bodě. Situace v olomoucké a trnavské diecézi nebyla vůbec řešena, rovněž tak další body připraveného programu.

Důkladněji byla projednána situace v pražské arcidiecézi. Vatikán navrhl jmenování generálního vikáře Jana Lebedy a kanovníka metropolitní kapituly ThDr. Antonína Lišku do funkce pomocných biskupů. Kardinál Tomášek by nadále vykonával funkci sídelního biskupa. Ze strany Vatikánu bylo do 14 dnů očekáváno písemné stanovisko k předloženým návrhům. V pozitivním případě by Vatikán určil termín vysvěcení a byl ochoten pokračovat v jednáních. Soudruh Janků informoval, že uvedené návrhy budou předloženy k zaujetí stanoviska PÚV KSČ. Do rozhodnutí nebude

²³⁶ Archiv Státních bezpečnostních složek, Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

informace o výsledku jednání oficiálně zveřejněna a je ji nutno považovat za důvěrnou.²³⁷ Z těchto jednání nakonec byli jmenováni dva noví pomocní biskupové pro Prahu a Trnavu.

Dále se ve dnech 3. až 4. května uskutečnila neoficiální návštěva vatikánské delegace u nás v již tradičním obsazení. Příjezd delegace byl reakcí na kladné stanovisko čs. státu ke jmenování biskupů v Praze a Trnavě. Hlavním cílem návštěvy bylo s navrhovanými kandidáty na biskupy Janem Lebedou, Antonínem Liškou a Janem Sokolem provést ještě před jejich jmenováním pohovory a získat od každého písemné prohlášení, že se jmenováním souhlasí a budou zachovávat poslušnost a věrnost církvi. Důvodem příjezdu však bylo i ověření situace v dalších diecézích k získání podkladů pro další oficiální jednání. V Praze v arcibiskupském paláci probíhaly za přítomnosti kardinála Tomáška individuální pohovory s generálním vikářem Janem Lebedou a kanovníkem Antonínem Liškou. Ten byl k pohovoru krátce propuštěn z nemocnice, kde se měl podrobit operaci žlučníku. Státní bezpečnost z operativně získaných informací konstatovala, že dominantní úlohu bude hrát Lebeda, protože Liška přijal návrh s určitými obavami, zejména jestli bude schopen zastávat funkci biskupa dostatečně zodpovědně, především s ohledem na nezbytné diplomatické kontakty. Colasuonno také ujistil kardinála Tomáška o plné podpoře Svatého otce, který požaduje, aby setrval v dosavadní funkci a činnost biskupů řídil a koordinoval. Po úmrtí kardinála Vyšinského se Tomášek dle papeže stal symbolem katolicismu v Evropě.²³⁸

Dne 30. dubna odcestovala delegace do Trnavy. Tam uskutečnila pohovor s dočasným správcem diecéze Sokolem. Dne 1. května navštívila delegace biskupa Pasztora v Nitře. Ten naléhavě požadoval, s ohledem na svůj vážný zdravotní stav, ustanovení pomocného biskupa. Následně navštívila delegace biskupa Ferance v Banské Bystrici, kterého naopak přesvědčovali o nutnosti ustanovení pomocného biskupa v jeho diecézi. Snahou Vatikánu bylo docílit abdikace Ferance, který byl loajální vůči státu, podporoval SKD PIT a nerespektoval plně požadavky Vatikánu. Dne 2. května se ve večerních hodinách vrátila delegace v doprovodu Sokola do Prahy. Státní bezpečností bylo zjištěno, že exponent nelegální církve Josef Zvěřina byl dne 3. května pozván na jednání do arcibiskupského paláce. Obsah jednání však nebyl zjištěn. V závěrečný den pobytu byla vatikánská delegace přijata náměstkem ministra – ředitelem Sekretariátu

²³⁷ Viz Archiv Státních bezpečnostních složek Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

²³⁸ Tamtéž.

vlády ČSSR pro věci církevní s. Janků. Bylo dohodnuto, že svěcení ausilitárních (pomocných) biskupů Lišky a Lebedy se uskuteční 11. června 1988 v 10.00 hod. v katedrále sv. Víta. Světitelem bude kardinál Tomášek, za účasti arcibiskupa Colasuonna a biskupů Ferance, Pasztora a Matouška. Svěcení Jána Sokola do funkce biskupa, apoštolského administrátora, se uskuteční dne 12. června 1988 v 15.00 hod. v Trnavě. Světitelem bude arcibiskup Colasuonno za účasti biskupů Ferance, Pasztora, Lebedy a Lišky.²³⁹ Termín dalšího jednání mezi ČSSR a Vatikánem nebyl dohodnut, bude pravděpodobně určen v průběhu červnového pobytu Colasuonna v ČSSR.²⁴⁰

Ze zápisu z porady církevních tajemníků severomoravského kraje, KNV Ostrava ze dne 9. listopadu 1988 se dochovalo:²⁴¹ Projednávalo se propojení kardinála Tomáška s Chartou 77 a Vatikánem,²⁴² bylo také zaznamenáno, že František Vaňák navštívil nečekaně Prahu,²⁴³ dokument se dále zmiňuje o Františku Lobkowiczovi²⁴⁴ a P. Vymětalovi.²⁴⁵ Události kolem katolické církve začínaly nabírat otáčky. Lidé cítili uvolňování napětí, Gorbačovova „přestavba“ zaměstnávala hlavně Sovětský svaz, který se už nedokázal naplno věnovat komunistickým satelitním zemím tak jako dříve.²⁴⁶ V následujícím roce pokračovala jednání od 10. do 20. dubna v Československu. Události dávaly prostor jistým spekulacím:

²³⁹ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 102-106.

²⁴⁰ Viz Archiv Státních bezpečnostních složek Ministerstvo vnitra, X. správa FMV, 18. 2. 1988, F-41-I.

²⁴¹ Viz Zemský archiv Opava, složka SKNV – Národní výbor – expositura Ostrava. Fond: (NAD 434) Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, řada osobních a kádrových spisů duchovních Římsko-katolické církve, karton číslo 38.

²⁴² „U kardinála Tomáška byl zaregistrován jiný přístup k řešení problémů. Nepřijímá už mluvčí Charty 77, souhlasí se všemi opatřeními k zamezení zneužití církevních svátků a upozornil pastýřským listem, aby se věřící nenechali vyprovokovat k neuváženému jednání v kostelích. Z toho lze dedukovat, že Tomášek z pokynu Vatikánu přehodnocuje současnou situaci, zejména svoji roli.“

²⁴³ „ThDr. Vaňák z Rýmařova navštívil počátkem listopadu Prahu. Nebylo však potvrzeno, že to bylo v souvislosti s účastí na pohřbu jeho příbuzného. TPVC rovněž v této souvislosti nebyl požádán o vydání výchozího státního souhlasu pro případnou jeho duchovenskou činnost v Praze. Je možno konstatovat, že jmenovaný v poslední době zaujímá lepší stanovisko ke státní správě.“

²⁴⁴ „Mezi duchovními ostravského děkanátu se vyskytl názor, že údajně Vatikán mezi kandidáty na biskupa v Olomouci zařadil i řím. kat. kněze – administrátora v Ostravě – Mar. Horách Lobkowicze. Bližší podrobnosti nebyly zjištěny.“ Bádáním bylo zjištěno, že jméno P. Lobkowicze na žádných seznamech nefigurovalo.

²⁴⁵ „Prelát Vymětal předal TPVC ONV Olomouc žádost na odchod do důchodu počátkem roku 1989.“

²⁴⁶ Viz OPATRŇY, Aleš, kolektiv autorů. *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. (Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška)*. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000. s. 33.

„Mezi duchovními se očekávalo, že do Olomouce bude jmenován Vaňák arcibiskupem a to, že je zde opět jen biskup, je považováno za zásluhu Vymětala. Kalkulovalo se s tím, že by mohl být v Českých zemích arcibiskup, aby mohl Tomášek v klidu dožít. K jeho zdravotnímu stavu Helikar naznačil, že by České ministerstvo kultury mělo být prozíravější.“²⁴⁷

„Ve dnech 10. až 14. 4. proběhne jednání delegací ČSSR a Vatikánu v Praze, které bude směřovat k osazení biskupských stolců v Olomouci i jiných diecézích. V tomto směru bude čs. delegace vycházet z původního stanoviska. Podle toho, s čím přijde Vatikán, budou řešeny i další otázky, jako kodex a podobně. Vatikánská delegace bude informována o nových aktivitách kardinála Tomáška a o případech napojení duchovních na Chartu 77. Nevylučuje se přítomnost delegace Vatikánu i v Olomouci. O zjištěných zajímavých skutečnostech v této souvislosti bezprostředně informovat KCT a ústředí.“²⁴⁸

Po dubnových návštěvách a jednáních se pokračovalo koncem června. Vláda kladla tuhý odpor, ale podařilo se jmenovat arcibiskupa v Trnavě, biskupy v Litoměřicích a ve Spiši. Nejtvrdějším bodem jednání však bylo obsazení olomouckého stolce.²⁴⁹ Za podpory Svatého stolce a kardinála Tomáška byl apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze zvolen ThDr. František Vaňák. Oficalitu oznámili 26. července přesně v poledne vatikánský a československý rozhlas. Biskupské svěcení bylo stanoveno na 26. srpna (jako biskup assurský), titul arcibiskupa však stát nepovolil. Státní bezpečnost již tehdy věděla o nastupující vážné nemoci Františka Vaňáka a měla za to, že nemocný mnoho ve funkci nezmůže a bude se držet v ústraní.²⁵⁰ Nikdo ze soudruhů však nepočítal s listopadovou sametovou revolucí a houževnatostí nového otce biskupa. Po těchto událostech byl 12. prosince 1989 ThDr. František Vaňák Svatým otcem Janem Pavlem II. ustanoven arcibiskupem olomouckým, metropolitou moravským, plným

²⁴⁷ Záznamy S-StB – Ústí nad Labem. Zpráva mapuje nadcházející svěcení biskupů v Praze a Litoměřicích.

²⁴⁸ Zápis z porady tajemníků pro věci církevní Sm kraje, konané na Sm KNV v Ostravě dne 5. dubna 1989. Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.

²⁴⁹ Viz CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti – Svatý stolec a komunistické země (1963–1989)*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2001. s. 185.

²⁵⁰ V politických kruzích státu ke konci osmdesátých let prosakuje zpráva o jeho nemoci. Patřičné orgány v čele s StB pak velmi dobře věděly, že nemoc je vážná. Pokud by byl zcela zdravý, stát by jeho dosazení na biskupský stolec nepovolil. Oficiální místa měla za to, že vlivem nemoci nebude mít mnoho sil se angažovat a pracovat s plným nasazením. (Tyto informace čerpáme z rozhovorů Paterů Merty a Hradila.)

„Jednání státu a církve o neobsazeném biskupském stolci v Olomouci se neustále vlekla. Vatikánský duchovní John Bukovský jezdil po olomoucké diecézi a typoval případné kandidáty. Stát chtěl dosadit P. Vymětala, ale Vatikán nesouhlasil. Komunisti nakonec ustoupili a dosazen byl dr. Vaňák, neboť již věděli, že je vážně nemocen a svou funkci dlouho zastávat nebude.“

následovníkem, oficiálním třináctým nástupcem předcházejících arcibiskupů olomouckých. Slavnostní intronizace byla stanovena na 17. března roku 1990. Akt se konal v olomoucké katedrále sv. Václava.²⁵¹

V závěru této kapitoly se nabízí otázka, proč byla jednání o uprázdněný arcibiskupský stolec v Olomouci ta nejdelsí, nejbeznadějnější a nejtěžší. Všeobecně označil Monsignor Casaroli jednání s Československou vládou jako „nemožná“²⁵² v porovnání s jinými zeměmi východního bloku. Od průlomu bariéry na konci pontifikátu Jana XXIII. do Sametové revoluce uběhlo 26. let a musíme přiznat, že za víc jak čtvrtstoletí vyjednávání se neprojevíly převratné výsledky. Pravidla z větší části diktovala československá strana a Vatikán občas sáhl k méně šťastným kompromisům.²⁵³ Církev byla od únorového převratu 1948 považována za tmářskou, byla dle soudruhů vystavěnou na náboženských pověrách a nejdůležitější bylo bojovat proti reakčnímu klerikálnímu smýšlení. Lidé měli pochopit a byli tak i ideologicky vychováváni, že socialismus je vyšší společenský řád, zajišťující nový, lepší život všem pracujícím lidem. Budou-li lidé socialismus chápat takto vědecky jako vývojově vyšší společenský řád, ujasní si otázku svobody, demokracie, státu tak zvané prvního řádu, morálky a kultury. Ujasní si hlavně vůdčí úlohu naší rodné komunistické strany.²⁵⁴ Z tohoto úhlu pohledu plyne nenávist ke všemu jinému (musíme však i přičíst naši národnostní smíšenou náturu či povahu). Bylo třeba se zbavit utlačovatelských, zpátečnických tříd a přistoupit na kompromis mezi státem a církví bylo nemožné. Možní kandidáti navrhovaní Svatým stolicí na uprázdněný stolec v Olomouci představovali pro komunistickou stranu a stát vrchol inteligence, vrchol hierarchie, a hlavně třídního nepřítele.

²⁵¹ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. s. 8.

²⁵² CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti, Svatý stolec a komunistické země (1963–1989)*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2001. s. 129.

²⁵³ Viz CUHRA, Jaroslav. *Československo-vatikánská jednání 1968-1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR*, 2001. s. 245-248.

²⁵⁴ Viz VAŠKO, Václav. *Dům na skále 3/ Církev vězněná 1950-1960*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2008. s. 17-19.

7 Arcibiskupem

Slavnostní intronizace proběhla podle plánu 17. března roku 1990 v olomoucké katedrále sv. Václava. O měsíc později bylo panu arcibiskupovi na Velehradě slavnostně předáno pallium²⁵⁵ přímo z rukou papeže Jana Pavla II.

Zde je nutno okrajově zmínit situaci vedení arcibiskupství před příchodem arcibiskupa Františka Vaňáka. V letech 1923–1947 vedl arcidiecézi arcibiskup Leopold Prečan, po něm arcibiskup Josef Matocha v letech 1948–1961, který však byl od roku 1950 komunistickým režimem internován. V letech 1973–1987 vedl stolec jako apoštolský administrátor biskup Josef Vrana (člen PIT), světící biskup Zela byl od roku 1950 odsouzen režimem na 25. let vězení. Po smrti Josefa Vransy přebírá správu kapitulní vikář František Vymětal (proti církevnímu právu), taktéž člen PIT, děkan bohoslovecké fakulty v Litoměřicích.²⁵⁶ František Vaňák byl tedy novým právoplatným arcibiskupem po 29 letech. Do péče mu byla svěřena největší arcidiecéze ve střední Evropě, což obnášelo v té době 34 děkanátů, 731 farností a 2 323 obcí.

Jedním z prvních úkolů, které si nově zvolený a jmenovaný arcibiskup František Vaňák vytyčil, bylo svatořečení bývalého studenta olomoucké univerzity, kněze Jana Sarkandera. V jednom rozhovoru pro Katolické noviny konstatoval: „*Mojí životní touhou je svatořečení blahoslaveného Jana Sarkandera, patrona všech farářů, neboť dobrý pastýř je ten, který dává život za své ovce...*“²⁵⁷ (10. září 1989, rozhovor vedl František Krejsa). Oficiální žádost o jeho kanonizaci byla podána 31. ledna roku 1980. O rok později papež Jan Pavel II. potvrdil výnos posvátné kongregace pro svatořečení o kanonizačním procesu blahoslaveného. Přesně za deset let byl ukončen jeho diecézní proces v Katovicích, všichni biskupové se shodli, že uzdravení P. Karla Pichy bylo

²⁵⁵ Pallium bylo původně krátké vrchní roucho mužů, zvláště filozofů, které se přehazovalo přes ramena. V době císařské je uděloval císař nejvyšším úředníkům jako vyznamenání. Také papežové od 4. století A. D. nosili pallium a udělovali je také jiným významným biskupům. Dnes je pallium insignie náležící metropolitnímu arcibiskupovi. Obléká se kolem krku s dvěma volnými konci na hrudi a zádech. Na pružích je značeno šest černých křížů. Vyrábí se z vlny beránků posvěcených papežem na svátek sv. Anežky Římské 21. ledna, chovaných v klášteře Tre Fontane a ostříhaných na Velký pátek. Nová pallia světí papež ve svátek sv. Petra a Pavla. Před tím se hotová pallia uchovávají ve výklenku konfese sv. Petra v Římě a před udělením jsou položena na hrob sv. Petra. Tímto dotykem se stávají relikviemi. Insignie symbolizuje jehně, které kolem krku nese dobrý pastýř.

²⁵⁶ Ze zápisu porady ordinářů ČSR konané 5. prosince 1989 v Olomouci vyplývá, že děkan Vymětal bude končit na fakultě k 1. 1. 1990, slovy Mons. Vaňáka. (Dokument uložen: AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.)

²⁵⁷ Viz AAO Olomouc, Korespondence o zázraku a blahoslovení Jana Sarkandera, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 96.

zázračné a bylo plně dokázáno z lékařských posudků a zápisů. Kanonizační proces dál vedla Olomouc, vicepostulátorem byl určen dr. Vojtěch Tkadlčík.²⁵⁸ Papež potvrdil výsledek papežské kurie 5. dubna 1993 a prohlásil blahoslaveného Jana Sarkandra za svatého. O dva roky později, 20. a 22. května 1995, proběhla na pláni neředínského letiště v Olomouci při slavnostní liturgii kanonizace blahoslavené Zdislavy z Lemberka a blahoslaveného Jana Sarkandra. Tohoto aktu svatořečení se však Mons. František Vaňák již nedočkal.²⁵⁹ Nicméně 13. listopadu roku 1989 byl spolu s kardinálem Tomáškem přítomen v Římě svatořečení sv. Anežky České za účasti papeže Jana Pavla II. Toho později přivítal v neděli 22. dubna 1990 na Velehradě. Při slavnostním projevu mimo jiné řekl: „*I my jsme se stali poutníky jako Svatý otec a přišli jsme s ním děkovat i prosit. Oč doopravdy jde? Jde o vyznání víry před světem, před národem, před těmi, kteří nás pronásledovali a mnozí nám ani dnes nepřejí naše svobodné vyznání víry.*“²⁶⁰ Dva měsíce po papežově návštěvě byly oficiálně obnoveny diplomatické styky mezi Československem a Vatikánem. Giovanni Coppa byl jmenován prvním porevolučním nunciem u nás a František X. Halas prvním velvyslancem u Svatého stolce. Za první republiky a po válce před komunistickým převratem akreditovalo Československo ve Vatikánu jen vyslance. Poté došlo konečně k obsazení všech biskupských stolců v Československu.²⁶¹

Dalším z hlavních úkolů bylo znovuotevření církevního gymnázia v Kroměříži a Cyrilometodějské Bohoslovecké fakulty. Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži bylo založeno jako konvikt v roce 1854. Němci ho za protektorátu zabrali a následně zrušili. Roku 1945 bylo obnoveno a o pět let později komunisty zase zrušeno na dalších 40. let. Církevní gymnázium otevřelo své učebny 1. září 1991. Pro pana arcibiskupa bylo toto obnovení srdeční záležitostí, neboť zde strávil osm let svého studentského života.

Pastýřským listem o kněžských a zasvěcených povoláních, čteným 11. února 1990 při každé mši svaté v olomoucké arcidiecézi, upozorňoval na urychlené obnovení

²⁵⁸ Poštou v té době také přišlo potvrzení žádosti o „NIHIL OBSTAT“ k zahájení diecézního procesu blahorečení Aničky Zelkové z Napajedel (Řím 15. června 1991), taktéž probíhalo beatifikační a kanonizační řízení o božím služebníku salesiánovi P. Ignáci Stuchlém.

²⁵⁹ Viz KUČERA, Martin. *Překypuj radostí: ze vzpomínek na Jana Pavla II. v Olomouci a na Svatém Kopečku*. Olomouc: Pro Římskokatolickou farnost Svatý Kopeček vydala Matice cyrilometodějská s.r.o. v Olomouci, 2015. s. 103.

²⁶⁰ *Návštěvy Jana Pavla II. u nás*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří. 2007. s. 31.

²⁶¹ Viz KUČERA, Martin. *Překypuj radostí: ze vzpomínek na Jana Pavla II. v Olomouci a na Svatém Kopečku*. Olomouc: Pro Římskokatolickou farnost Svatý Kopeček vydala Matice cyrilometodějská s.r.o. v Olomouci, 2015. s. 19.

kněžského semináře a bohoslovecké fakulty.²⁶² Dne 29. listopadu 1989 zaslal arcibiskup Vaňák dopis vládě a ministerstvu kultury s žádostí o obnovu fakulty a o uvolnění zabraných objektů, které dříve patřily fakultě a semináři. Později žádá prezidenta Václava Havla (při slavnostním obědě), který si přijel převzít do Olomouce čestný doktorát UP, o urychlení stěhování armády z objektu, do kterého se ze semináře přestěhuje pedagogická fakulta. Seminář bude náležet bohoslovcům, což se naplnilo 27. září roku 1990.²⁶³ Doplňme ještě tyto údaje:

- 21. 12. 1989 zasedala akademická rada UP v čele s Josefem Tillichem, Josef Jařab byl zvolen rektorem Univerzity Palackého.
- 3. 5. 1990 zákonem č. 163/1990 sb. O bohosloveckých fakultách, byla obnovena Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta jako součást UP.
- 28. 5. 1990 prezident ČSFR Václav Havel obdržel na UP svůj první čestný doktorát.²⁶⁴

Obnovená Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci započala svoji činnost v pondělí 8. října 1990 slavnostní mší v olomoucké katedrále sv. Václava. Mši Svatou sloužil arcibiskup olomoucký ThDr. František Vaňák jakožto velký kancléř CMBF. Dalšími sloužícími byli brněnský biskup Mons. Vojtěch Cikrle, světící biskupové Jan Graubner a Josef Hrdlička, generální vikář Erich Pepřík a představitelé semináře. Po bohoslužbě všichni povolání vyučující skládali slib a dostali od velkého kancléře kanonickou misi k vyučování na fakultě. Přednášet se začalo v úterý 9. října. Slavnostní začlenění CMBF do univerzity Palackého bylo vykonáno v pondělí 22. října 1990 ve velkém sále arcibiskupské residence za účasti mnoha vážených a fundovaných hostů v čele se zástupcem Svatého otce Mons. Giovannim Coppou. Souhlas udělil rektor, profesor dr. Josef Jařab. Následovaly slavnostní proslovy.²⁶⁵ Jako první děkan stanul v jejím čele ThDr. Vojtěch Tkadlík. Ten zažil již první poválečnou obnovu v roce 1945 jako mladý asistent, v roce 1968 se tak též angažoval ve věci její

²⁶² 17. 11. 1939 byly uzavřeny všechny České vysoké školy, včetně Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, 21. 2. 1946 přijalo prozatímní Národní shromáždění ČSR zákon č. 35/1946 sb. O obnovení university v Olomouci s fakultami – bohosloveckou, právníkou, lékařskou a filosofickou. Nová universita obdržela název Universita Palackého, 14. 7. 1950 vládní nařízení č. 112/1950 sb. O bohosloveckých fakultách zrušilo Cyrilometodějskou fakultu bohosloveckou v Olomouci.

²⁶³ Viz vzpomínky Patera Radovana Hradila, rozhovor nahrán 17. srpna 2014.

²⁶⁴ Viz FIALA, Jiří. *Univerzita v Olomouci (1573-2013)*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. s. 104 n.

²⁶⁵ Viz KOLEKTIV autorů. *Sborník na paměť obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty UP*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1991. s. 4-43.

obnovy.²⁶⁶ Za tajemníka fakulty ustanovil arcibiskup Vaňák k 15. říjnu 1990 dosavadního ekonoma arcibiskupství Mgr. Jaroslava Pečínku.²⁶⁷ Slavnostní řeč mimo jmenované pronesli také profesor dr. Jan Krucina, děkan teologické fakulty ve Wroclavi, dr. Vladimír Richter T. J., prof. teologické fakulty v Innsbrucku, PhDr. František Václav Mareš, profesor vídeňské university a student pátého ročníku bohoslovecké fakulty Jan Damián Němec O. P.

Po létech nesvobody bylo třeba reorganizovat diecézi, jmenovat nové děkany, na poutní místa znovu vrátit řeholníky, což je situace poněkud komplikovaná kvůli stáří řeholníků. Noviciáty byly během totality nemyslitelné. Obnovit náboženský život se vším, co k němu patří, potřeba navrátit se k poutním tradicím, to vše naznačovalo, že změny ve farnostech jsou nevyhnutelné. Během své svaté funkce musel Mons. Vaňák řešit široké spektrum problémů, mnohé z nich si vyžadovaly specifický přístup. Dochovalo se velké množství dokumentů a dopisů, které chodily k jeho rukám do jeho kanceláře. Tím, jak byla dána lidem svoboda projevu, se utrhla doslova lavina témat, ať už vážných nebo zcela bizarních, k vyřešení. Veřejnost měla pocit, že pan arcibiskup vše a ihned vyřeší. Šlo například o stížnosti na kněze, či stížnosti kolem přesunů duchovních,²⁶⁸ řešily se minulé kolaborace, stav a navrácení církevních památek, nové koncepce výuky na katolických školách a univerzitách, politická situace ve světě, ale i finanční půjčky, či drobné dary pro bezdomovce. Z dlouhého seznamu témat k projednání a řešení, ať už biskupských konferencí nebo kanceláře arcibiskupa, se jeví následující jako velmi podstatné.²⁶⁹

²⁶⁶ Viz KOLEKTIV autorů. *Cyriľometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci v letech 1990–2010*. Historická společnost Starý Velehrad, 2010. s. 13.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 49.

²⁶⁸ Věřící z Českého Těšína a Občanské fórum Lidové strany napsali 7. února roku 1990 panu biskupovi dopis: „*Chceme Vám napsat z našeho města – Českého Těšína. Dozvěděli jsme se, že nám překládáte na jiné místo našeho milého kněze Heňu Lorisza. Místo něho nastupují k nám zákonníci, řeholníci. Divíme se tomu, protože řeholníci v dřívějších dobách žili jen v kláštorech. Také jsme se dozvěděli, že tomu je tak i jinde. Řeholníci mají žít ve skromnosti, čistotě a pokoře. Zatím jim dáváte ty nejlepší místa. Snad proto, že si mají za naše peníze kupovat každým druhým rokem auta, jak tomu je u řeholníka P. Lobkowicze? Proč vyhazujete kněze? Slyšeli jsme, že provádíte nečistou politiku a až ji ukončíte, pak místo Vás nastoupí P. Lobkowicz, který již dnes vykládá, že Vás dali do úřadu komunisté, že jste skládal komunistům slib a až budete mít 75 let, tak půjdete. Uvědomte si, jak si na stáří špiníte ruce a pověst? Nastala doba míru a pokoje a za tím my věřící se stále dovídáme o Vašich překladech. Ptáme se, proč P. Lobkowicz se nevrátí do pražské diecéze, do které patří a o které u nás vždycky mluvil. Proč už není v klášteře, když u nás chodí v kutně. Zatím ho vidíme jezdit novým žiguli do Třince za svojí milenkou. Píšeme Vám proto, abychom Vás varovali. Jako starý člověk máte právo na úctu a ne na politické pikle ze strany řeholníků. Nenechávejte se ovlivňovat kýmsi a jedněte podle svého srdce.*“

²⁶⁹ Čerpáno bylo také z archivovaných ARCHIEPISCOPALIS CURIAE OLOMUCENSIS uložených v AAO, depozitář A1, vyhledáváno dle daných ročníků a měsíců.

V Bratislavě se konalo 6. září 1989 zasedání federálního výboru SKD PIT. V souvislosti s tímto se také uskutečnilo tajné jednání o zrušení SKD PIT, které tehdy vedli kardinál Tomášek, arcibiskup Sokol a biskup Vaňák. Bylo rozhodnuto o zrušení organizace, verdikt měl být vyhlášen na poradě ordinářů.²⁷⁰ Předsednictvu SKD PIT byl 4. prosince 1989 zaslán dopis s tímto zněním: „*Vzhledem k tomu, že odpadají zábrany svobodného církevního života, bylo by absurdní pokračovat ve Vaší činnosti. Proto Vás důrazně vyzýváme, abyste ukončili kanonicky protiprávní existenci SKD PIT. Musíte dát k dispozici významná místa získaná spoluprací s dřívější politikou státu vůči Církvi. Ztracenou důvěru a úctu můžete znovu získat obětavou a nenáročnou duchovní službou.*“
Podepsáni všichni biskupové a ordináři ČSR.

O den později se konala v Olomouci další porada biskupů a ordinářů ČSR, z ní vzešel dopis zasláný ThDr. Josefu Hromádkovi, náměstkovi předsedy federální vlády ČSSR. V něm naléhavě žádají, aby v duchu mezinárodních úmluv a Vídeňského dokumentu byl s okamžitou platností zrušen dozor nad církvemi a udílení státních souhlasů. Řeší se v něm také provizorně právní vztah mezi církvemi a státem při jmenování duchovních na duchovenská místa placená státem.²⁷¹ Na této poradě pánové diskutovali nad mnohými tématy, my se zde zaměříme na příspěvky Mons. Vaňáka. Ten oznamoval, že se ve Šternberku zařizoval klášter pro klarisky, stále připomínal potřebu nových bohoslovců a řeholního dorostu, navrhoval se nový seminární řád, jak pracovat v pastoraci, charitě. Důležité bylo navrátit řeholníky na Svatý Hostýn, Velehrad a jiná místa, jednalo se o semináři v Olomouci, bylo třeba, aby se kněží z „výroby“²⁷² vrátili do duchovní správy. Přítomní byli: J. E. František Vaňák – biskup Olomouc, J. E. Josef Koukl – biskup Litoměřice, J. E. Antonín Liška – biskup Praha, J. E. Karel Otčenášek –

²⁷⁰ „*Pramen uvedl, že se dne 6. 9. 1989 zúčastnil v Bratislavě zasedání Federálního výboru SKD PIT, na kterém byl projednáván okruh otázek souvisejících s další existencí SKD PIT. Dle pramene předchozí den, to je 5. 9. 1989 zasedalo předsednictvo Federálního výboru. Jednání předsednictva bylo účastníky jednání dne 6. 9. 1989 hodnoceno jako bitva o další postup v současné situaci. Původní rozhodnutí o zaslání dopisu ordinářům k jejich stanovisku ke SKD PIT, jehož koncipováním byl pověřen duchovní Dobiáš, bylo z popudu Hochmana odmítnuto všemi delegáty ze SSR a bylo rozhodnuto, že SKD bude nečinně čekat, až je sami ordináři zakáží. Teprve po zákazu ze strany ordinářů by byl odeslán nově koncipovaný dopis k vlastní obhajobě. V této souvislosti bylo mezi delegáty hovořeno o tom, že již proběhlo tajné jednání kardinála Tomáška, arcibiskupa Sokola a biskupa Vaňáka, na kterém mělo být o zákazu činnosti SKD PIT již rozhodnuto. Definitivní zákaz má být oficiálně vyhlášen na poradě všech ordinářů, jejíž termín bude stanoven.*“ Z uvedeného lze konstatovat, že činnost komunistického režimu v této oblasti byla svým způsobem na ústupu a lze očekávat jisté změny. (Dokument uložen: Historický fond Státní bezpečnosti (H): Přírůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98E, č. 0089.)

²⁷¹ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 105.

²⁷² Byli to kněží, kteří neměli státní souhlas k vykonávání duchovní správy, byli omezováni a živil se prací, kterou jim nařídil režim.

biskup Hradec Králové, dr. Karel Jonáš – kapitulní vikář Hradec Králové, prelát Ludvík Horký – kapitulní vikář Brno, kanovník Josef Kavale – kapitulní vikář České Budějovice, František kardinál Tomášek – omluven.

Termín další porady ordinářů byl stanoven na 6. března 1990 v Brně. Tam se mimo jiné řešily otázky vojenské služby kněží a bohoslovců, otázky trvalého jáhenství, vypracování nového pravdivého a nestranného dějepisu, možné zvýšení teologického studia na šest let, diskutovalo se o sloupu Panny Marie na Staroměstském náměstí v Praze, o soše P. Marie fatimské na Letenské pláni, řešily se náboženské svátky.

Jedním z ožehavých témat byla „*podzemní církev*“, tajná svěcení biskupů, kněží, ženatých mužů, ba i žen.²⁷³ Těmto otázkám se věnovalo i třetí zasedání Biskupské konference ČSFR, konané 19. a 20. června 1990 v Olomouci. Z počátku se zdálo, že přijetí tajně vysvěcených kněží a biskupů do veřejné služby se obejde bez problémů, ale situace byla nakonec jiná.²⁷⁴ Ve věci biskupa Davídka bylo nutno zjistit: - zda byl platně vysvěcen (po platné linii ano, světil biskup Bláha, otázka, zda bylo subjektivně platné, zda byl vůbec svěcení schopen přijmout), - zda dále platně světil (svědectví lékařky, která ho znala 25 let a tvrdila, že šlo o paranoidní psychózu, tedy neschopnost, svědectví bylo k dispozici, dále svědectví ženy, která se o něj starala až do smrti), - bylo potřebné zjistit vysvěcené ženy (které, kolik, jmenný seznam).²⁷⁵ Dále byla konstatována velmi problematická platnost svěcení biskupů Kredta (podezření na vážnou psychickou chorobu) a dr. Oravce (neuznával autoritu sv. Otce a II. Vatikánský koncil). Padl také návrh, zda by bylo možné přijmout „*bona fide*“ svěcené kněze jako jáhny. Bylo třeba se všemi, kterých se věc týkala, promluvit laskavě, otcovsky, ale rozhodně. Důležité bylo, aby se nevytvořila nová schizmatická církev a aby se zastavilo další tajné svěcení. Biskupové jednotlivých diecézí měli zajistit do příští konference patřičné písemné výpovědi a zápisy z vyšetření osob, kterých se tato záležitost týkala.²⁷⁶

V roce 1989, po nástupu ThDr. Františka Vaňáka na biskupský stolec, probíhal již třetí rok desetiletí náboženské a mravní obrody národa. Šlo o pastorační projekt vzešlý od některých členů podzemní církve, oficiálně vyhlášený Františkem Tomáškem

²⁷³ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.

²⁷⁴ Viz FIALA, Petr. HANUŠ, Jiří. *Skrytá církev – Felix m. Davídek a společenství Koinótés*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. s. 184-188.

²⁷⁵ Dnes je mnohými biskup Davídek považován za progresivistu, který předběhl dobu.

²⁷⁶ Viz FIALA, Petr. HANUŠ, Jiří. *Skrytá církev – Felix m. Davídek a společenství Koinótés*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. s. 184-188.

29. listopadu 1987. Každý jednotlivý rok se měl věnovat určité oblasti duchovního a veřejného života. Každý rok měl i své svaté patrony. Církev se postupně věnovala tématům týkajícím se službě životu, víře v moderním životě, posvěcování života a harmonického životního stylu, rodinného života, výchově a vzdělávání, tradicím, pravdě, spravedlnosti, práci, odpovědnosti. Pastorační práce se dále věnovala duchovní a tělesné kultivaci osobnosti, evangelizaci a modlitbě, v závěrečném roce pak Kristovi jako pánu dějin a otci budoucího věku. Velký ohlas tato akce sklídila první tři roky, postupně však ustupovala politickým událostem nového uspořádání světa.²⁷⁷

Tato léta zapadají do harmonogramu pastorační práce arcibiskupa Vaňáka, který velmi dbal na mravní ozdravení národa, upozorňoval na stoupající problém konzumerismu, zřizoval první pastorační centra. S tématy desetiletí náboženské a mravní obrody národa souvisí nové metody filmové sexuální výchovy na školách, taktéž neustále aktuální otázky interrupcí. Jeho pastorační návštěvy po farnostech jsou u pamětníků dodnes legendární. V rozhovoru pro slovenské noviny Literárny týždenník z 15. června 1990, v článku s názvem „O svobodě a dobru“, se arcibiskup zmínil o výchově mladých varhaníků a o tom, jak je pro farnosti tato věc důležitá. Pan arcibiskup chtěl také pověřit řád voršilek výukou a výchovou zbožných děvčat pro práci farních hospodyň a jeho přáním bylo zakládat penziony pro kněze ve výslužbě.²⁷⁸

Pan arcibiskup se také se velmi zajímal o navazování kontaktů s českými katolíky v cizích zemích, ti pak i posílali finanční dary pro obnovující se seminář a bohosloveckou fakultu. Sám arcibiskup vycestoval do USA a Kanady obnovit spolupráci s českými krajany.²⁷⁹ Dne 17. května roku 1990 přivítal v olomoucké katedrále Terezu z Kalkaty. Na společných fotografiích s matkou Terezou, uložených v archivu arcibiskupství, je znát vážnost okamžiků, ale patrná je i nemoc, která způsobovala utrpení. Stejně tak jsou v pozůstalosti uloženy fotografie s Martou Kubišovou, Markem Ebenem, Václavem Havlem, Tomášem Halíkem a kardinálem Tomášem Špidlíkem, v neposlední v řadě fotografie s papežem Janem Pavlem II., pořízené Jindřichem Štreitem.

²⁷⁷ Viz BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno, 2013. s. 100-101.

²⁷⁸ Rozhovor s P. Radovanem Hradilem absolvovaný při práci na katalogu k výstavě „Zahrada Františka Vaňáka“.

²⁷⁹ HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4. s. 8.

Dne 7. března 1990 obdržel dopis, kde žádal jistý Jan Neuls o audienci. Chtěl napsat televizní scénář o životě ThDr. Františka Vaňáka a do dopisu uvedl: „*Vídal jsem Vás přece v Rýmařově, i když jsem při tom nebyl viděn. Mám na mysli portrét kněze, byť tak vysoce postaveného, ale přesto především člověka, který tam pod horami pěstoval vinnou révu, se zalíbením pozoroval houf farských slepiček, vyprávěl výborné anekdoty...*“ Pokud by pan arcibiskup svolil, měl přijet na setkání i dramaturg Čs. televize Ostrava PhDr. Rudolf Bajer.²⁸⁰ K realizaci filmového dokumentu nedošlo, nicméně se osobnost otce arcibiskupa objevila v dokumentu Jana Špáty o Jindřichu Štreitovi s názvem *Mezi světlem a tmou*. Scénář dokumentu psal sám slavný fotograf a přítel ThDr. Vaňáka.²⁸¹

V pozůstalosti arcibiskupa jsou uloženy dokumenty z roku 1969 o návrhu na zřízení nové diecéze v Opavě.²⁸² Leží zde také dopis od dr. Josefa Zvěřiny z 12. září 1989, ve kterém popisuje tvorbu nové ústavy, navrhuje spolupráci s církevními odborníky, rozvádí úvahy o nezávislosti církve na státu a otázky jejího financování. Je s podivem, že se v pozůstalosti také nachází spousta dokumentů o světovém a církevním zednářství. Ať už od fundovaných odborníků, nebo jen od laiků a farníků. Dopisů a osobní korespondence je v pozůstalosti uloženo na stovky.

Pan arcibiskup udělil všem statečným kněžím olomoucké arcidiecéze vyznamenání a také žádal soudní rehabilitace duchovních. Projednávala se problematika pastorace vězňů, konaly se první kroky k obnově poutního místa Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor, které komunisté srovnali se zemí.²⁸³ Obnovovaly se katolické oddíly Junáka, aktuální bylo obnovování církevních nemocnic a návrat řeholních sester na tato pracoviště. Po létech zákazů bylo třeba vytvořit nové osnovy pro výuku náboženství a s tím i nové učebnice. Důležitým tématem bylo studium laiků na katolických univerzitách. Církev byla sice svobodná, ale ještě dlouho si ponese důsledky nesvobody a zotročení. Vidět to bylo právě na nedostatku kněží a formovaných a teologicky vzdělaných laiků. Posledně jmenovaní by mohli převzít úkoly, které jim náleží, a také

²⁸⁰ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.

²⁸¹ Viz HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta. s. 50-51.

²⁸² AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 105.

²⁸³ Základní kámen zdejšího kamenného poutního kostela byl položen v roce 1834 a roku 1841 byl kostel vysvěcen. V roce 1954 byly zde poutě komunistickým režimem zakázány a poutní místo chátralo. Devastace vyvrcholila 24. listopadu 1973, kdy byl kostel s přílehlými budovami odstřelen a srovnán se zemí.

část posláni kněží, kteří pro malý počet a vysoký věkový průměr nemohou zvládnout plné pracovní nasazení. Nasnadě byla i výchova ministrantů. Po sametové revoluci všeobecně chyběly bible, breviáře, misály, knihy s náboženskou tematikou a i plakáty. Pan arcibiskup bedlivě sledoval nabídky vydavatelů. Obnoveny byly trienální zkoušky, probíhaly rekolekce kněží a exercicie, se kterými měl Dr. Vaňák dlouholeté zkušenosti.²⁸⁴

Aktuálním tématem při biskupských zasedání byla vojenská služba bohoslovců a kněží. Zajímavé jsou zápisy z konferencí zabývající se nástupy nových bohoslovců do semináře a studií. Monsignor Koukl hodnotil mladé příchozí mnohdy jako duševně labilní, nevyrovnané. Dával to za vinu uspěchanému životu společnosti, materialismu ve městech i vesnicích. Mnozí adepti pocházeli z nevěřících rodin, mnohdy byli konvertité, také se pochybovalo o autenticitě doporučení farářů ke studiím. Pro vedení takovýchto adeptů bylo málo spirituálů. Požadovaly se psychologické testy.²⁸⁵

Zajímavá je korespondence týkající se žádosti o zapůjčení vzácného obrazu malíře Tiziana „Apollo a Marsyas“ na pětiset leté výročí mistrova narození do Washingtonu. Obraz patřil galerii v Kroměříži, tu řídil koncem léta roku 1990 pan Lukáš a spolu s restaurátory a historiky zapůjčení obrazu panu arcibiskupovi nedoporučil. Tou dobou je vzácný obraz zapůjčen v Benátkách. Obraz už také jednou v Americe byl, a to v roce 1986, což jistě povolila komunistická vláda s určitým benefitem. Ve věci se korespondovalo s kancléřem prezidenta republiky, tou dobou jím byl Karel Schwarzenberg. Nakonec žádost skončila negativním výsledkem pro americkou stranu.²⁸⁶

Shrnout tuto kapitolu můžeme hesly, kterými se ThDr. Vaňák řídil jak v životě, tak na arcibiskupském stolci a měl je ve svém erbu: „QUIS ET DEUS“ – Kdo jako Bůh, a „ERITIS MIHI TESTES“ – Buďte mi svědky.

²⁸⁴ Viz HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. s. 10.

²⁸⁵ Viz Zápisy z biskupských konferencí, uloženy AAO, depozitář A1.

²⁸⁶ AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F 5, p. č. 94.

8 Nemoc a smrt

Nepodařilo se zjistit, že by si ThDr. Vaňák během rýmařovského působení stěžoval na své zdraví, pamětníci nic takového nezaregistrovali, nicméně jeho sebezápor by nedal nic znát.²⁸⁷ Pravda je, že měl mnoho přátel z medicínských řad. S pány doktory rád hrál karty či jen diskutoval nad sklenkou dobrého vína o událostech tehdejšího světa a jeho vývoji. Ti mu zajisté, pokud by potřeboval, patřičné rady nebo léky poskytli. Jeho pověstná „vojenská disciplína“ mu pomáhala již od gymnaziálních let a rýmařovská fara jeho zdraví v tomto smyslu ještě utužila, neboť dlouhou řadu let neměla ve své výbavě koupelnu ani teplou vodu.

Jeho turistické výlety do jesenických hor za květenou se dají vyložit i z medicínského hlediska, neboť se velmi zajímal o léčivé účinky bylin, které se v přírodě daly najít. Několikrát se s ním na túry vydával i kardinál Tomášek, jak již bylo zmíněno, ale hlavně vyrážel do přírody s rýmařovskými turisty.

V pozůstalosti leží dva dopisy od přátel (z 21. 7. 1956 a 2. 5. 1982), ve kterých doporučují dr. Vaňákovi určité byliny či praktiky na zdravotní neduhy (vysoký krevní tlak, nízký tlak, zácpa, žlučník, revma, zánět močových cest, zvětšená předstojná žláza, onemocnění ledvin).²⁸⁸ Zde je patrné, že určitý náznak choroby, která v pozdějších letech propukne a způsobí smrt, se již mírně hlásil. Nutno podotknout, že množství zpovědních tajemství, osudů bratrů a sester ve víře, k tomu vnitřní napětí, neustálá sebekontrola, sledování ze strany komunistů, StB a v neposlední řadě i náročná práce u církevního soudu, to vše se muselo na zdravotním stavu doktora Vaňáka podepsat.

Do svých osobních zápisků si poznamenal: *„Každý jiný člověk může jít nepovšimnut, ale kněz ne! Pozorují nás oči andělů, svatých, lidí, stále nás pozoruje Bůh i ďábel. Veřejné mínění o duchovenstvu dělá každý kněz. Děti hledí na kněze jako na světce. Dobrý příklad žádají od kněze i domácí. Dobrý příklad dávat i nepřátelům i spolubratřím. Dobrý příklad ve vystupování, zdvořilosti, dobrý tón, jemnosti a takt.*

²⁸⁷ Už v semináři měl však strach o svůj život. Dokladuje je to záznam ze svých osobních poznámek z 5. ledna roku 1939: „Statutum Est Hominibus Mori. Kdy mně je stanoveno zemřít? Snad spíše, než se naději... Proto Memento Mori! Vykonal jsem generální sv. zpověď. Deo Gratias. Heslo do budoucna – Pertrausi Vit Benefaciendo! Milosrdenství Boží se mi ukázalo. Co to je chyb a nedostatků poklesků a nevěrností! Bůh však učinil přes celý účet čáru. Vše zapomenuto! Sv. Petr zhřešil, ale i hořce plakal. Pán mu odpustil. Vigilate Et Orate!“ Co bylo příčinou těchto úvah, se už dnes můžeme jen domnívat. Byl to zdravotní stav, nezvyklé chování či blížící se válka?

²⁸⁸ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.

*Dobrý příklad mezi kněžími. Ovládat užívání jazyka. (Co jsem někdy řekl, často mě mrzelo, ale co jsem mlčel, nikdy jsem nelitoval.) Dobrý příklad při oddechu, odpočinku. Chránit se nervozity. Vždy a všude dávat dobrý příklad.*²⁸⁹ Z těchto poznámek lze stručně odvodit – být vždy a všude ve střehu, neustále se kontrolovat a vlastně si nikdy neodpočinout a uvolnit se. Toto chování se musí zákonitě podepsat na zdraví i psychice člověka. Je to těžké kněžské břemeno, které si většina lidí vůbec neuvědomuje. Ještě v semináři si do soukromých poznámek mimo jiné poznamenal: „*Myslím, že příčinou duchovní strnulosti a ochablosti je nedostatek zkroušenosti srdce. Čeho jest nám do smrti třeba, to je zkroušenosti srdce a pokory.*“²⁹⁰ Tyto řádky by mohly u laiků navodit pocity smutku, melancholie a utrpení, ačkoliv jde o kající postoj v Písmu zachycený již žalmistou 51. žalmu. Korespondují však s postřehem, že na většině dochovaných fotografií, je zachycen František Vaňák velmi vážný, noblesní, ale bez úsměvu.

Na biskupský a následně arcibiskupský stolec nastoupil tedy již s vážnou chorobou. Krátce po listopadové revoluci navštívil Mons. Vaňák P. Mertu v Hulíně a žádal ho, aby vzal místo vyučujícího na obnovovaném církevním gymnáziu v Kroměříži. Pater Merta však nemohl z farnosti odejít, neboť probíhala rozsáhlá oprava místního kostela. Při pohoštění pil dr. Vaňák jen bylinkový čaj. Když stoupl na váhu, vážil jen 57 kilogramů.²⁹¹ Tento stav je patrný i na fotografiích z tohoto období. Jeho pracovní vytížení a vážnost úřadu nemoci nepřispívaly, zdravotní stav se zhoršoval.

V posledních měsících, kdy rapidně ubývalo Dr. Vaňákovi sil, často říkával: „*Nebudu pod věží katedrály, ale na Svatém Hostýně u Matky boží. Tam se každý zastaví. Kdo mě bude hledat pod věží?*“ Čím dál tím častěji se stávalo, že zavrával u oltáře. Bylo třeba načerpat nových sil, proto si po obědě chodíval odpočinout. Pracovat pak zase začínal mezi patnáctou a šestnáctou hodinou. Často trpěl bolestmi, velmi se ovládal, ale býval i nervózní a neklidný, což je vzhledem k závažnosti choroby pochopitelné. Na sklonku života, před odjezdem do Brna na slavnost biskupského svěcení, byl ve čtyři hodiny ráno odvezen na výměnu krve, aby cestu, liturgii a obřady vydržel.²⁹²

Dochován je oběžník arcibiskupství olomouckého z 9. července 1991 s titulem – *Na vědomí všem děkanským úřadům k modlitbám za nemocného pana arcibiskupa Mons.*

²⁸⁹ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

²⁹⁰ Viz AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.

²⁹¹ Osobní vzpomínky P. Mertu, zaznamenané při návštěvách Archivu arcibiskupství olomouckého.

²⁹² Z rozhovorů vedených s P. Hradilem.

ThDr. Františka Vaňáka. Podepsáni Josef Hrdlička, Jan Graubner, světicí biskupové. V pozůstalosti také leží dopis od Mgr. Jaroslava Pečínky (tajemník), ve kterém se řeší zahraniční léky pro pana arcibiskupa.

Když na veřejnost prosákly informace o tom, že je pan arcibiskup nemocen, spekulovalo se o rakovině jater, žaludku či prostaty. Z lékařských zpráv však vyplývá, že šlo o rakovinu pravé ledviny, s pozdějším prorůstáním nádorových buněk do okolních tkání. Po oslavách zlatého kněžství a kulatého životního jubilea na Velehradě, které absolvoval ze svých posledních sil, byl pan arcibiskup odvezen do nemocnice Města Albrechtice, kde pracoval jeho osobní lékař. Když se malinko zotavil, odjel na týden do Olomouce. Nemoc se však zhoršovala, a tak bylo nutné vrátit se do nemocnice. V posledních chvílích života odmítal tisíce léky a z jeho úst zazněla tato poslední slova: „*Tak půjdeme...*“ (zapsal P. Bohumil Měchura, dlouholetý a nejbližší přítel pana doktora Vaňáka).²⁹³

Po rozloučení v olomoucké katedrále byl ThDr. František Vaňák pohřben do hrobu na sv. Hostýně jako desátý arcipastýř olomoucký, který leží mimo dóm. V oběžníku curie tehdy stálo, že na všech farních budovách bude viset černý prapor až do jeho pohřbu, ve všech farnostech budou vyzvánět zvony přibližně 15 minut a ve vhodný den v každé farnosti bude sloužena zádušní mše svatá. Při pohřební mši v katedrále koncebrovali všichni přítomní kněží. Zemřelý Otec arcibiskup byl vystaven k osobnímu rozloučení v lodi olomouckého dómu od 7.30 do 9.00 hodin.

Z lékařských záznamů, které leží v archivních fondech, lze sestavit jistou chronologii nemoci a umírání:

- Datum prvních extrémních příznaků 10 měsíc 1989.
- První návštěva lékaře 24. říjen 1989. Řádně zjištěné a pokročilé onemocnění s diagnózou: Neoplasma Renix 1. DX. (MUDr. Josef Madek – komplexní hlášení ze 17. listopadu 1991).
- Navržený léčebný postup: Sympt. A, konservativní a chemoth. (MUDr. Vaněk Bohuslav).
- Chemoterapie provedena: onkologická ambulance Město Albrechtice. Datum zahájení: 24. říjen 1989. Preparáty: Vinblastin i. V., Provera p. o., Intron s. c.,

²⁹³ FÚ Horní Město, Farní kronika 1898 – dosud. S. 155.

Datum tohoto hlášení: 17. listopad 1991, přijetí doporučil s diagnózou tu renis 1. DX, MUDr. J. Poles.

- Pacient přijat 7. července 1991, MUDr. B. Vaněk.
- Propuštěn do domácího ošetřování 22. červenec 1991 (viz propouštěcí zpráva, MUDr. Vaněk Bohuslav).
- Rakovina ledviny, celková vyčerpanost (infusní + nutriční terapie).
- 14. září 1991 v sobotu o svátku Povýšení svatého kříže arcibiskup Mons. František Vaňák zemřel.²⁹⁴
- Opravený úmrtní list ze dne 3. října 1991. Původní vystavený list byl vystaven s chybou (špatné místo narození).
- Pohřeb 23. září 1991 Bystřice pod Hostýnem – sv. Hostýn – hřbitov. Předtím rozloučení v olomoucké katedrále.

Po smrti arcibiskupa Františka Vaňáka zvolil sbor konzultorů za administrátora olomoucké arcidiecéze světícího biskupa a dosavadního generálního vikáře Mons. Jana Graubnera.

8.1 Informace k onemocnění ThDr. Františka Vaňáka

8.1.1 Obecné informace o nádoru²⁹⁵

Nádor ledviny může být dle histologického posouzení různého typu a s různou mírou potenciálu zhoubného působení. Zhoubný nádor se liší od benigního (nezhoubného) vlastností nekoordinovaného překotného růstu nádorové masy v postiženém orgánu na úkor celého organismu, s možností prorůstat do okolních orgánů a působit organismu poruchy v metabolismu, chudokrevnost z okultních krevních ztrát, úbytek bílkovin spotřebováním na překotný růst tumoru, možné je i přidružení poruch srážlivosti krve ve smyslu mínus (krvácení do střeva, moči, ze sliznic, vykašlávání krve atd.) nebo plus (trombózy, embolizace). V souvislosti s chyběním bílkovin vznikají otoky – nejčastěji dolních končetin, nebo se tvoří „voda v plicích” což může s chronickou chudokrevností způsobovat dušnost a srdeční potíže – bolesti na hrudi, zvyšuje se riziko infarktu při ischemické chorobě srdeční. Také vlastní nádorové poškození výchozího

²⁹⁴ 14. září také zemřel T. G. Masaryk, a jak již bylo uvedeno, vedle rodného domu Františka Vaňáka stojí dodnes pamětní kámen věnovaný našemu prvnímu prezidentovi.

²⁹⁵ Tento popis a vyjádření jsme si nechali vypracovat MUDr. Františkem Horálkem, působícím v Nemocnici Milosrdných bratří, Polní č. 3, Brno. Osobně pana doktora Vaňáka také znal, neboť jeho otec, taktéž lékař, udržoval s doktorem Vaňákem kontakt.

orgánu může způsobit chronické potíže – ledvinnou nedostatečnost se známkami uremie, blokádu odchodu moči s příznaky koliky nebo krvácení do močových cest se vznikem chronické chudokrevnosti. Pokud nádor prorůstá do okolních orgánů (zejména tračnicku), může způsobit proděravění střeva nebo jeho patologické uzavření nádorovou překážkou a tím vznik ileózního stavu, což už je závažná komplikace, která vyžaduje operační řešení. Napojením silných žil ledvin na dutou žílu je umožněna časná invaze vyplavovaných nádorových elementů z ledviny do oběhu a tím šíření nádoru. Často se právě v oblasti vyústění renálních žil tvoří nádorový trombus, který buď dutou žílu zúží, nebo uzavře, nebo se v horším případě utrhne a ucpe některou plicní žílu pod obrazem plicní embolie.

Mezi další podstatné vlastnosti zhoubného nádoru patří šíření do organismu buď místně prorůstáním, nebo šířením řečištěm (krevním nebo mízním). V mízním systému bývají vřazeny do cesty lymfy uzliny jako filtry, na kterých se může dočasně šíření nádoru zadržet. Postižení uzlin při hodnocení nádorového onemocnění již znamená pokročilost či generalizaci nádoru. Cílovými orgány metastazování nádorů ledvin bývají nejčastěji játra, plíce, mozek, kosti s různě vyjádřenou možností poškození těchto zasažených orgánů – u kosti třeba patologická zlomenina, u mozku dle lokalizace široké spektrum různě vyjádřených neurologických příznaků od bolesti hlavy, ochrnutí končetin až třeba po demenci.

Nádor může vyrůstat z výstelky močových cest (pánvičky, močovodu, močového měchýře) nebo z vlastní tkáně (parenchymu) ledviny. Mezi nezhoubné nádory patří adenom ledviny, vazivové a tukové nádory a cysty ledvin, které již mohou být na pomezí zhoubných procesů, z nich se může nádor vyvinout (Bosniak IV-V)

Nejčastější forma zhoubného nádoru (Tumorenis, neoplasma ledviny – synonyma) je nádor ze světlých buněk ledviny označovaný Grawitzův.

Výskyt – častý v 6. až 7. dekádě – dlouhodobě (1–3 roky) bez příznaků, jen s možným hubnutím, chudokrevností a slabostí. Není významný dědičný faktor.

Indikace k operaci:

Stále jediným kurabilním postupem je operace – buď odnětí celé postižené ledviny, nebo při menším rozsahu parciální odstranění části ledviny. Obecně chemoterapie nebo ozařování má minimální terapeutický efekt. Hormonální terapie má podpůrný vliv. Neoperují se pacienti s vysokým operačním rizikem (kardiaci, přestárlí...)

nebo s prokázanou generalizací onemocnění. Tito pacienti jsou převedeni do paliativního režimu – analgetizace, hospicové péče.

8.1.2 Z pacientovy anamnézy²⁹⁶

Onemocnění zjištěno 10/1989 primárně již jako pokročilé TNM klasifikace T4N1M1 (veliký nádor pravé ledviny s prorůstáním do okolí – tračnicku a duté žíly, pozitivní uzliny a přítomné metastázy – ale nepíšou kde – možná infiltrace v pravé plíci?).

Léčen v Albrechticích. Zřejmě z počátku se snažili o neodjuvatní terapii cytostatiky Vinblastinem a podpůrnou hormonální léčbou Proverou. Dle interního vyšetření byl schopen pro rizika jen malého výkonu, takže i z tohoto hlediska operační řešení nebylo možné. V průběhu onemocnění docházelo k progresi a bylo postupováno paliativně. O tom svědčí pokles bílkovin, vznik otoků končetin, přítomnost tekutiny v pohrudniční dutině v kombinaci se zánětlivou infiltrací pravé plíce. Později se přidružuje chudokrevnost s nutností krevních převodů a plasmu, poklesy bílkovin a iontů s nutností opakované substituce, zhoršení ledvinných funkcí – asi při výpadku funkce pravé ledviny a obstrukci moči při zvětšené prostatě, bolesti asi nebyly výrazně – v preskripci nejsou anodyna. V přidružených onemocněních stojí za zmínku významné zvětšení prostaty s reziduem moči v močovém měchýři – musel mít výrazné potíže s močením, zejména v noci časté chůze na WC, ale nevyžadovalo to katetrizaci permanentním močovým katétre. K úmrtí došlo 11/1991 – dva roky přežití, což tomuto stádiu této choroby v průměru odpovídá.

Tuto kapitolu a celou práci můžeme uzavřít krátkým citátem z poznámek Dr. Vaňáka: *„Lodí života je kříž, žebříkem do nebe je kříž, klíčem od ráje je také kříž. „Ano, kříž a utrpení²⁹⁷ buď Vám loďkou života, kříž kž Vás vede k nebi a otevře Vám ráj! Amen.“²⁹⁸*

²⁹⁶ Také tento popis a vyjádření jsme si nechali vypracovat MUDr. Františkem Horálkem (viz pozn. pod čarou č. 165).

²⁹⁷ Viz *Salvifici Doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2 1984.*

²⁹⁸ AOO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.

Závěr

V původní magisterské práci jsme představili základní životopisná data ThDr. Františka Vaňáka, jeho studia, působiště a arcibiskupské působení v závěru jeho života. Jelikož podstatnou část života působil a strávil v Rýmařově, popsali jsme stručně historii toho koutu naší země, pro lepší uchopení problémů, se kterými se během své služby potýkal. Práce se dále věnovala jeho rýmařovským letům se záběrem na společensko-politickou situaci v dané periodě, na vývoj farního společenství, kultury kolem něj, sledovali jsme vývoj spirituality a osobnosti ThDr. Františka Vaňáka. Sestavili jsme také chronologický postup při práci na udržování a opravách církevních památek, připomenuli jsme významná životní jubilea. Použili jsme hlavně fondy Archivu arcibiskupství v Olomouci, kde je uložena jeho pozůstalost, báдали jsme ve farních a městských kronikách. Část práce jsme postavili na orálních záznamech vzpomínek pamětníků. Při práci na diplomové práci jsme si však uvědomili, že její rámec nestačí k tomu, co vše je možné ještě vybádat, nastudovat a popsat. Proto jsme chtěli dál v práci pokračovat a předložit nová fakta.

V této rigorózní práci jsme si hlavně dali za cíl prozkoumat další fondy, které ještě ve vztahu k této osobnosti a jejímu životu nebyly zkoumány a publikovány. Jde hlavně o archivy Státních bezpečnostních složek a dochované stranické archivy v Krnově a Opavě. Vyžádané materiály z archivu StB jsme procházeli několik měsíců. Kapacitně šlo o tisíce ofocených stran záznamů i fotografií, které se věnovaly nejen církevním záležitostem, ale i Chartě 77, sledovacím akcím, zahraniční politice Západu a Vatikánu z pohledu komunistické strany a jednotlivých soudruhů. Většinou je znát zapálenost až fanatismus autorů pro ideologii komunismu v boji s třídním nepřítelem. Archivy v Krnově a Opavě jsme navštěvovali vždy ve volném čase. Bádání šlo pomalu, neboť tyto fondy nejsou ještě řádně uceleny a popsány. Všeobecně bychom mohli konstatovat jistou chaotičnost.

Je nám známo, že existují určitě další zmínky o Františku Vaňákovi a jeho práci, například ve farních kronikách v jeho prvním působišti ve Frenštátě pod Radhoštěm. Bohužel při opakovaných pokusech spojit se s tamním duchovním správcem jsme neuspěli. Záznamy Církevního soudu v Olomouci jsou také polem neprozkoumaným, ale z pochopitelných důvodů i nepřístupným. Žijí také ještě současníci, kteří by mohli

životopis ThDr. Vaňáka obohatit o nové postřehy a zážitky, ale ukázalo se, že chcete-li použít záznam rozhovoru, vyzvaní aktéři odmítnou.

Rigorózní práce hlouběji vypovídá v první kapitole o původu rodiny, výchově a dětství Františka Vaňáka, o tom, že budoucího kněze formoval rodinný katolický duch. Druhá kapitola ukázala, jak vynikajícím byl František Vaňák studentem, formovaným výraznými osobnostmi tehdejší olomoucké teologické fakulty. První knězova působiště ve Frenštátě pod Radhoštěm a v Olomouci u sv. Michala se podařilo hlouběji otevřít pomocí faktů z osobního spisu a farní kroniky. Působení na Rýmařovsku jsme museli uvést popisem politické situací zde panujících, pro lepší pochopení vnějších determinant kněžského působení již ThDr. Františka Vaňáka. Třetí kapitolu jsme uzavřeli krátkým exkurzem o kněžském poslání. Ve čtvrté kapitole jsme se věnovali boji komunistické státní moci v čele s církevními tajemníky, jejichž tvrdost a krutost mnohdy neznala mezí, proti strukturám Církve i jednotlivým duchovním. V páté kapitole jsme se zaměřili na deskripci a přiblížení toho, jak režim pohlížel na ThDr. Vaňáka. Na jedné straně ho církevní tajemníci líčili jako ustrašeného, podlézavého, nebo držícího se stranou, na druhé straně jako inteligentního, úskočného, stojícího v opozici. Potvrdili jsme, že byl knězem zásadovým, pracovitým, neústupným, s vírou ve své poslání, poslušným papeži a Církvi. Jméno František Vaňák vždy figurovalo od konce pontifikátu Jana XXIII. na seznamech Vatikánu pro možné kandidáty na uprázdněné biskupské stolce, což svědčilo o jeho kvalitách. Jednáním o jejich obsazení jsme proto věnovali šestou kapitolu. Jakým byl ThDr. František Vaňák biskupem a následně arcibiskupem, jsme popsali v sedmé kapitole. Shrnuto – oddaným, noblesním, empatickým, ale také kritickým a přísným. Osmou kapitolu jsme věnovali nemoci a umírání pana arcibiskupa. I v tuto dobu s nasazením pracoval, ale také nesmírně trpěl. Nic však na sobě nedal znát, což svědčilo o jeho sebekázni a sebezáporu. Věren vzoru odkazu svého Pána, vzal na sebe pokorně svůj kříž a kráčel s ním oddaně až do konce své lidské pouti.

Životní anabáze ThDr. Františka Vaňáka se nám po bádání nyní otevírá úplně z jiného úhlu pohledu. Komunistická strana Československa a její politika, praktiky a záznamy ukázaly, jak těžký život vedli duchovní, kteří se nedali komunisty „zlomit“. Jejich inteligence, víra a z nátlaku plynoucí taktika obrany a boje byly vskutku na velmi vysoké úrovni. Našli se však i tací, kteří nátlak nevydrželi a s komunistickým režimem spolupracovali – to však rozhodně nebyl případ ThDr. Vaňáka. Aby nátlak ustál, osvojil si marxistickou ideologii, a tak byl pro střety s totalitní materialistickou ideologií skvěle

vyzbrojen. Pokud šlo o politickou sféru, snažil se ji naplnit křesťanským duchem. Rozhodně se nedá říci, že by jeho život byl životem průměrným s jen několika málo stěžejními dobovými zlomy. Jeho „životaběh“, jak svůj životopis sám nazval, se nám nyní jeví jako postupně se vyvíjející celek, odvíjející se od velmi vysoké úrovně intelektu, ale také vyvolenosti a troufáme si tvrdit svatosti dané a kontrolované Bohem. Svůj úkol na této zemi dozajista splnil a v mnohém i překonal, jeho odkaz tkví v jeho životě a činech. Nevzdělanost a neznalost, neukotvenost v kořenech, v historii, ztráta životních cílů, to jsou nešvary či problémy dnešních mladých lidí a nastupujících generací, nedobré „dědictví otců“. Nastupující generace by proto o ThDr. Vaňákovi měly mnohé znát, ať už poslouží jako vzor výjimečnosti, nebo varování před nebezpečím pramenícím z problematických politických systémů. Pojednání v této práci je tedy nutno chápat jen jako uvedení do problematiky, než jako úplný fakticko-historický příběh.

ThDr. František Vaňák byl člověk naprosto oddaný Bohu, církvi a člověku, a to i tomu nejubožejšímu. Vadila mu jakákoliv odlišnost od těchto zásad, ale byl nesmírně tolerantní, trpělivý a disciplinovaný. Pokud věřící nemohli do kostela, navštěvoval je osobně doma, lhostejno, byla-li v zima nebo pokud bydleli ve vzdálených okolních vesnicích. Z vybádaného plyne jeho vztah k socialismu, pracovitost, organizační schopnosti, kazatelský um, mariánská úcta, celibátní zásady... Vše vykresluje jeho osobu a osobnost, to, jaký vlastně byl.

Vzhledem k množství dochovaného a vybádaného materiálu může být v budoucnu uvažováno o ucelené monografii s bohatým obrazovým materiálem této vsutku obdivuhodné postavy katolické církve a polistopadového politického života, i když jde z pohledu nové doby o úsek krátký, nic méně velmi intenzivní a důležitý. Dalším možným cílem budoucí práce je přepis již zmíněných stovek kázání, příprav, katechezí a přednášek. Ty bude třeba utřídit do tematických celků a dle doby vzniku pro případné publikování, které by mohlo posloužit budoucím generacím duchovních, katechetů a učitelů náboženství.

Anotace – resumé

Příjmení a jméno autora: Mgr. et Mgr. HANUŠ Miroslav

Instituce: Katedra církevních dějin a církevního práva CMTF UP v Olomouci

Název práce: ThDr. František Vaňák a jeho doba

Počet stran: 113

Počet příloh: 17

Počet titulů použité literatury: 40

Počet pramenů: 36

Klíčová slova: ThDr. František Vaňák, kněz, biskup, duchovní, archiv, kronika, kázání, komunistická strana, církevní tajemník, státní bezpečnost, kádrová složka, Vatikán.

Resumé:

Cílem rigorózní práce bylo navázat na diplomovou práci „Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka“, obhájenou v roce 2016. Ta mapovala biografii Mons. ThDr. Františka Vaňáka se zaměřením na jeho prožitá léta v Rýmařově (1951–1989). Opírala se o písemné zdroje, archivní záznamy uložené v Archivu arcibiskupství v Olomouci, farní a městské kroniky a o přímá orální svědectví. Při bádání a psaní této práce bylo zřejmé, že je třeba prozkoumat další archivní fondy, a to Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově, Zemský archiv v Opavě a archivy Bezpečnostních složek v Kaničích u Brna a v Praze. Rigorózní práce se tedy opírá o tyto nově vybadané archivní záznamy, které dosud nebyly zveřejněny.

Práce je rozdělena do osmi kapitol. V první kapitole jsme se věnovali popisu rodiště a rodiny Františka Vaňáka. Ve druhé kapitole jsme se snažili sestavit chronologii studií. Třetí kapitola mapuje tři hlavní působiště kněžské služby Františka Vaňáka. Rýmařovské působení je rozděleno na dvě etapy s úvodem do politické situace zde. Čtvrtá kapitola nás uvádí do problematiky proticírkevní politiky státu a církevních tajemníků. Pátá kapitola s názvem „Očima komunistického režimu“ zpřístupňuje osobní kádrovou složku Dr. Vaňáka. Šestá kapitola mapuje jednání mezi státem a Vatikánem o obsazení uprázdněných biskupských stolců v bývalém Československu dle let, ve kterých jednání probíhala, jsou dochována a archivována. Sedmá kapitola se zabývá prací arcibiskupa Mons. ThDr. Františka Vaňáka na stolci v Olomouci. Toto působení je provázáno vážnou

nemocí a záhy končí smrtí otce arcibiskupa. Osmá kapitola tuto nemoc a smrt přibližuje s odkazem na odborné lékařské posudky.

Abstract – resumé

Surname and author name: Mgr. et Mgr. HANUŠ Miroslav

Institution: Department of Church History and Church Law CMTF UP in Olomouc

Name: ThDr. František Vaňák' and his Era

Number of pages: 113

Number of appendices: 17

Bibliography (number of titles): 40

Number of sources: 36

Keywords: ThDr. František Vaňák, priest, bishop, clergy, archive, chronicle, preaching, Communist Party, church secretary, state security, cadre component, Vatican.

Resumé:

The aim of the present doctoral thesis is to build on the M.A. thesis "Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka", defended in 2016. It maps out Mons. ThDr. František Vaňák's biography with a focus on his years spent in Rýmařov (1951–1989). It is based on written sources, records deposited in the Archives of the Archbishopric in Olomouc, parochial and city chronicles and direct oral testimonies. During the research and writing of this work, it has become obvious that further archive funds should be investigated, such as the Bruntál Regional State Archive in Krnov, the Zemský Archive in Opava, and the archives of the Security Departments in Kanice near Brno and Prague. This doctoral thesis is based on these archival records, which have not yet been published.

The thesis is divided into eight chapters. In the first chapter, we have dealt with the description of František Vaňák's birthplace and family. In the second chapter, we have tried to compose a chronology of his studies. The third chapter focuses on the three principal places where František Vaňák served as a priest. The section on his work in Rýmařov is divided into two periods and contains an introduction to the political situation in this town. The fourth chapter introduces us into the issue of anti-church politics of the state and the Church Secretaries. In the fifth chapter, which is entitled "In the Eyes of the Communist Regime", we are dealing with the personnel cadre materials the communist regime administered regarding his person. The sixth chapter maps the negotiations

between the state and the Vatican about the occupation of the vacant Episcopal See in former Czechoslovakia according to the years the negotiations were held, and the records are kept and archived. The seventh chapter deals with Archbishop Mons. ThDr. František Vaňák's work at the Archbishop's Seat in Olomouc. This period is marked by a serious illness and soon ends with the Archbishop's death. The eighth chapter focuses on this illness and death with a reference to the expert medical opinions.

Bibliografie

Archivní prameny:

AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/7.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/8.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/9.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/10.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/11.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál E5, p. č. 91/12.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 92/1.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 93.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál F5, p. č. 95.
AAO Olomouc, fond Pozůstalost arcibiskupa Vaňáka, depozitář A1, regál G5, p. č. 104.

Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 397.

Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 400.

Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově. Spisy ONV Rýmařov – Inv. č. 450. Sign. 460. Karton 401.

Zemský archiv Opava, složka SKNV – Zemský národní výbor, expositura Ostrava, kádrový spis č. 11–344.

Přirůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98E, č. 0089.

Přirůstek fondu Správa StB Ústí nad Labem z r. 1994: karton č. 98F, č. 0296.

Fond Historický fond Státní bezpečnosti (H): nad rámec evidencí dílčí informace ve svazku arch. č. H-713 (především v podsvazcích č. 15, 40).

Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 69/85.

Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 90/101.

Archiv Státních bezpečnostních složek H-713-40, 162/195

Fond Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (A 36): nad rámec evidencí dílčí informace v inv. j. 921, inv. j. 966, inv. j. 982.

FÚ Olomouc, sv. Michal, Farní kronika.

FÚ Rýmařov, Farní kronika 1950–1990.

FÚ Horní Město, Farní kronika 1898–dosud.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1945-1955, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 a.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1956-1959, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 b.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1960-1965, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 c.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1966-1969, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 d.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1970-1974, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 e.

MěÚ Rýmařov, Kronika města 1989-1991, AMMR, přír. č. 565/02, obor č. D/392 i.

Orální prameny:

Vzpomínky Mgr. Jiřího Karla, rozhovor proveden 6. září 2014

Vzpomínky Mgr. Otty Spitzera, rozhovor proveden 29. září 2014

Vzpomínky paní Ludmily Pudové, rozhovor proveden 1. června 2015

Vzpomínky Patera Radovana Hradila, rozhovor proveden 17. srpna 2014

Literatura:

BALÍK, Stanislav. HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2013. Vydání 2. ISBN 978-80-7325-311-0.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 13. vyd., (4. opr. vyd.). Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblické společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-56-1.

CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti, Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2001. Vydání 1. ISBN 80-7192-621-3.

CUHRA, Jaroslav. *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. ISBN 80-7285-008-3.

CUHRA, Jaroslav. *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. ISBN 80-85270-84-6.

DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků, (Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu)*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2008. Vydání 1. ISBN 978-80-7325-170-3

DŘÍMAL, Ludvík. *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc 2002. Vydání 1. ISBN 80-7266-107-8.

DUKA, Dominik. *Mariánská úcta*. In *Maria z Nazareta, plnost člověka a jádro Církve*. Trinitas, 2003. ISBN 80-86036-91-X.

FIALA, Petr. HANUŠ, Jiří. *Skrytá církev – Felix M. Davídek a společnost Koinótés*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1999. Vydání 1. ISBN 80-85959-39-9.

FIALA, Jiří. *Univerzita v Olomouci (1573-2013)*. 2., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3363-9.

GRAUBNER, Jan: *Kněžské osobnosti*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7266-335-4.

HANDKE, Jan Kryštof. *Jan Kryštof Handke: Vlastní životopis: 1694/1774*: Muzeum umění Olomouc, 23. června 1994–2. října 1994: Dům kultury v Rýmařově, 14. října 1994–13. listopadu 1994: Muzeum v Bruntále, prosinec 1994–leden 1995. Přípr. Leoš Mlčák. Olomouc: Muzeum umění, 1994, 48 s. ISBN 80-85227-13-4.

HANUŠ, Miroslav. *Pedagogicko-katechetický odkaz ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2017. UP v Olomouci, Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

HANUŠ, Miroslav. *Rýmařovská léta ThDr. Františka Vaňáka*. Magisterská práce obhájená v roce 2016. UP v Olomouci. Cyrilometodějská Teologická Fakulta.

HANUŠ, M. *Zahrada Františka Vaňáka*. Městské muzeum Rýmařov. 1. Vydání, 2017. ISBN 978-80-270-2582-4.

HRADIL, Radovan. *Budete mi svědky*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc, 2002. ISBN 80-7266-111-6.

CHAROUZ, Jindřich Zdeněk: *Biskup-Vyznavač Josef Karel Matocha. 1888-1961*. Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1991.

CHENAUX, Philippe. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989), od Lenina k Janu Pavlu II*. Rybka Publishers, 2012. ISBN 978-80-87067-41-3.

ICHA, Roman, KAREL, Jiří, PLESKÁ Leona, SCHNEIDER, Herbert: *Exodus tradiční německé majority Rýmařovska v letech 1945-6*. In *Střední Morava*. Roč. 7, č. 13. Olomouc: Memoria, 2001. ISBN 80-85807-92-0.

ICHA, Roman, KAREL, Jiří, SCHNEIDER, Herbert. *Těžké umírání na prahu míru – Rýmařovsko 1945*. In *Střední Morava*. Roč. 5, č. 9. Olomouc: Memoria, 1999. ISBN 80-85807-92-0.

JONOVÁ, Jitka. *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a "ilegální biskup": moravské působení Františka Tomáška*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2014. ISBN 978-80-86157-43-6.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha, Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

Katolická církev po únorovém převratu 1948 a komunistický jurisdikcionalismus v ČSR. Sborník. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc 2018. ISBN 978-80-904046-3-2.

KOLEKTIV autorů: *Sborník na paměť obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty UP*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1991.

KOLEKTIV autorů. *Quod bene notandum (liber secundus)*. 1. vyd. Bruntál: Sdružení J7K5/JeseKápě, 2016. ISBN 978-80-270-0372-3.

KUČERA, Martin. *Překypují radostí: ze vzpomínek na Jana Pavla II. v Olomouci a na Svatém Kopečku*. Olomouc: Pro Římskokatolickou farnost Svatý Kopeček vydala Matice cyrilometodějská s.r.o. v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-7266-401-6.

MÁDR, Oto a Jolana POLÁKOVÁ. *V zápasech za Boží věc: vzpomínky, texty a rozhovory*. Praha: Vyšehrad, 2007. Rozhovory (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-876-1.

MAREK, Miloslav. *Kaple V Lipkách*. 1. vyd. Rýmařov: Město Rýmařov, 2010. ISBN 978-80-254-8348-0.

MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Katedra politologie a evropských studií FFUP v Olomouci, 2000. ISBN 80- 86200-25-6.

Návštěvy Jana Pavla II. u nás. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2007. ISBN 978-80-7195-142-1.

OPATRŇÝ, Aleš, kolektiv autorů. *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. (Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška)*. Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav: *Maria – mateřská tvář Boha*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-949-2.

Salvifici Doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2 1984. 1. vydání Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519.

SUCHAN, Václav. *Brežněvův polibek smrti*. Czech News Center a. s. Vydání první, 2018. ISBN 978-80-87033-61-6.

VAŠKO, Václav. *Dům na skále 1/Církev zkoušená 1945–začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2004. ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2/ Církev bojující 1950–květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2007. ISBN 978-80-7192-892-8.

VAŠKO, Václav. *Dům na skále 3/ Církev vězněná 1950–1960*. Karmelitánské nakladatelství s. r. o., Kostelní Vydří 2008. ISBN 978-80-7192-893-5.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka Českých církevních dějin VII., Doba Československého katolicismu (1918-1949)*. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 2010. Vydání 1. ISBN 978-80-7266-350-7.

Periodika:

PŘÍKRYLOVÁ, Zdeňka. *Farní kostel sv. archanděla Michaela v Rýmařově, Kostely Tvrdkovska*, Rýmařovský horizont: čtrnáctideník regionu Rýmařovska. Rýmařov, 2013, č. 23. ISSN 1801-0415.

LAŠÁK, Tomáš. *Únor 1948*. Rýmařovský horizont. č. 4/2018. 23. 2. 2018. SVČ Rýmařov. ISSN 1214-4517.

Internetové zdroje:

HALÍK, Tomáš: *Stanovisko k mandátu kardinála Duky*. Dostupné na <http://halik.cz/cs/aktuality/novinky/clanek/428/> [citováno 16. 9. 2018]

SPURNÝ, Aleš, KADLEC, Ján: *Obec, kde se narodil arcibiskup Vaňák*. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/_zprava/obec-kde-se-narodil-arcibiskup-vanak--1346448 [citováno 24. 3. 2016].

ŠEBEK, Jaroslav: *Vznikající Československo upřednostňovalo reformní církve*. Dostupné na <http://www.katyd.cz/clanky/odpovedny/vznikajici-ceskoslovensko-uprednostnovalo-reformni-cirkve.html> [citováno 16. 3. 2017].

Seznam zkratek

AAO – Archiv arcibiskupství Olomouc

CČS – církev Československá

CT – církevní tajemník

ČBE – Česko-bratrská evangelická

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KCT – krajský církevní tajemník

KNV – Krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

NF – Národní fronta

OCT – okresní církevní tajemník

ONV – Okresní národní výbor

SKD PIT – Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*

STB – Státní bezpečnost

SÚC – Státní úřad pro věci církevní

VB – Veřejná bezpečnost

Seznam příloh

Krajský národní výbor v Olomouci
Telefon: 3145-3154

Zn.: 292/1-7/3-1951-I/4-Ve. V Olomouci dne 12. března 1951.

O p i s .

Arcibiskupská konsistoř
O l o m o u c i

Rýmařov, ustanovení administrátora.

Me Veši žádost ze dne 3/3 1951 čís. 1266 uděluji podle § 17
vlád. nař. č. 219/49 Sb. státní souhlas k ustanovení P. Františka
Panáka, kooperátora u sv. Michala v Olomouci administrátorem v
Rýmařově s to s platností od 11./3. 1951.

Církevní tajemník MNV :
H o r á k v. r.

./.

KOD HU VLAKRE FUSINE DO PRÁVNÍKA Z

Handbik 2701756

1) Státní souhlas k novému ustanovení administrátorem v Rýmařově (1951)

Zpráva o schůzi církevních pěték olomouckého kraje,
konané dne 8.12.1950 v Olomouci.

Schůzi zahájil a řídil s. Bělohávek. Přivítal přítomné a zástupce stát. úřadu pro věci církevní doktora Havelku a předal mu slovo.

S. Havelka ve svém referátu vysvětlil naši církevní politiku, zhodnotil naši práci i co jsme doposud vykonali jako dobrou. Podařilo se nám zlomit odpor církevní hierarchie-který před rokem velký a omezit její vliv.

Hierarchie dělala opozici proti církevním zákonům, nutila kněze podpisovat resoluce, ale nic jí to nepomohlo.

Provedli jsme proti hierarchii několik úderů, které na ni tvrdě dolehly.

První velký úder byl proveden v říhoštské kampani.

Druhý úder byl soustředění mužských řeholních řádů.

Třetí úder spočíval v reorganizaci bohosloveckého studia, kde bylo středisko reakce.

Čtvrtý úder spočíval v soustředění ženských řádů.

Pátý úderem bylo likvidování unionistické církve ve východním Slovensku.

Témto údery byly ořeseny pozice hierarchie a roste nám pokrokový směr mezi nižšími duchovními. Vycházejí nám vstříc i někteří vikáři, zvláště na Slovensku a i u některých biskupů jsou znatelně lepší výsledky. Rozbili jsme vliv církevní hierarchie.

Celkem možno říci, že byl u nás docílen přelom a že rozbili jsme pokus o zvrát.

Vatikánský rozhlas však vede dále duchovenstvo a věřící do boje proti nám. Bylo to na příklad v akci proti velehradskému sjezdu a v zápasu o bohoslovecké fakulty. Dává pokyny, aby mladí lidé se tajně školili na kněze. Je to vydání fakult, to jest vytvoření tajné hierarchie-jak ostatně se projevilo v procesu s devíti církevními hodnostáři, Zela/Chtějí vytvořili ilegální církve podzemní a doporučí tajné bohoslužby. - Nemůžeme počítat s tím, že by Vatikán se

v zápasu o bohoslovecké fakulty. Dává pokyny, aby mladí lidé se tajně školili na kněze. Je to vydání fakult, to jest vytvoření tajné hierarchie-jak ostatně se projevilo v procesu s devíti církevními hodnostáři/Zela/Chtějí vytvořit ilegální církev podzemní a doporučují tajně bohoslužby. Nemůžeme počítat s tím, že by Vatikán se vzdal boje. --Vývoj mezi kněžstvem je sice lepší, ale vyčkávají co udělají biskupové, nebo budouli ustanoveni noví ordináři.

Celková situace: Rozbili jsme pokus zapojit katolickou církev v celku proti nám, ale máme část věřících i duchovních, kteří budou tajně bojovat proti.

Naše další úkoly spočívají, především:

1. V nastávajícím sdružstevnování vesnice.
2. V zosřzení se poměry mezi státy socialismu a kapitalismu. Je možno počítat s vzestupem socialismu ale i s větším odporem proti.

Naše chyby-omyly:

Všichni doposud nepochopili celé dění. Názor, že reakce v církvi je vyřízena je omyl. Zvláště v olomoucké diecesi. Musíme dávat pozor, kde může reakce prorazit-na příklad v JZD-jako tomu bylo v Sovětském Svazu. Musíme zvýšit bdělost a ostrážitost.

Chceme aby duchovní pomáhali budovat vesnice. Někde se příliš uchýlili, na příklad v Táboře, kde nařídili kněžím, aby uzavírali v tomto směru závazky. Nemá se v kostelích mluvit o socialismu, nemá se stotožňovat socialismus s křesťanstvím. Politické projevy nepatří do kostela, kněz se nemá stát politickým agitátorem.

Otázka významu a hnutí vlasteneckých kněží.

Měli jsme perspektivu, že tak poroste toto hnutí až se domůže mocí Nesprávnou tendencí by bylo vytváření zvláštní organizace vlasteneckých kněží. To by vedlo k izolaci kněží od sebe. Poslání vlasteneckých kněží je to, aby působili na přesvědčování druhých kněží.

Hlavní úkoly:

1. Otázka hierarchie. Je potřeba do diecesí postavit vlivné kněze.

Upevňovat vliv na kněžstvo. Pořádat pravidelné porady všech kněží:
2. Bojovat proti vatikánské reakci a zničit ji. Rozbit reakční cen-
ra. Sledovat všechny rejdy a zničit je. Je nutno aby byla zaujata
oposice katolíků proti Vatikánu. Využít každé vhodné příležitosti.

Závěr:

Je nerovnoměrná situace v jednotlivých krajích. Nejohroženější
situace je v olomouckém kraji, hlavně v jižní části.
Co nám přinesl proces. Potvrdil správnost naší církevní politiki-
ky, potvrdil, že jsme nebojovali proti církvi ale proti zrádce-kulákům,
a Zela, a je třeba toto plně vyzvednout. Zela byl přímo kamarád ge-
stapácký. Byl zachycen moták který poslal Pospíšil Zelovi, kde vzpo-
míná jak spolu trávili štědrý večer v rodině jistého gestapáka.

Proces odhalil, že nešlo o víru, ale o velkostatky. Biskupové se
ve svých schůzích radili, jak čelit nové pozemkové reformě a prohlá-
sili, že neuznají zabírání půdy. Chtěli vyhlásit interdikl na Prahu a
poslance. Největším přítelem Berana byl Zenkl, který není věřícím.
Tato dvojice byla určena k tomu, aby vytvořila frontu proti lidové
demokracii. Byla zde vytvořena špionážní síť a teroristická.
Proces s Rankovičem ukázal, že měly být vyvolány náboženské bou-
ře v lidovědemokratických zemích. Vatikánský kardinál Tardini podep-
sal určitým lidem fakulty.

Poslední proces se musí stát úderem proti Vatikánu. Musíme roz-
vínout kampani mezi věřícími. Musíme hovořit se všemi duchovními
o procesu. Nežádáme odtržení od papeže, ale ukážeme na jeho činnost.
Rozmluvou budeme odvracet kněze od podzemní činnosti.
Zbývající centra reakce musíme rozbit.

Referát s. Horáka, krajského církevního tajemníka.

S. Horák přednesl výsledek naší práce na olomoucku. Nesmí se zapo-
mínat. Za Olomoucku.

mínat, že Olomouc je sídlem hierarchie. Arcibiskup Matocha ač ven nevy-
cházel, vykořádal vliv na venek. - Nesprávně si počínali naši funkcionáři
a počce novall církevní politiku.
Nejbližší úkoly.

Na Jesenicku zřídíme největší soustředění řeholnic. Klášter v
Hýžovišti přijde likvidovat. V Jeseníku bude ustanovena zmocněnkyně,
která bude mít na starosti všechny řeholnice.

Do 15. 12. 1950 ustanovíme agitátory mezi řeholnicemi v nemocnicích.
Naplánovali jsme školení řím. kat. duchovních. Reakční budeme po-
sít na školení do Želivý.

Sbírka na fond míru vynesla v olom. kraji přes 100.000 Kčs.
14. 12. uspořádáme v olomouckém kraji mírovou konferenci duchov-
ních. - Vytvoříme sbor kanovníků z řad vlasteneckých kněží.

Do 15. ledna provedeme dislokaci kněží.
Nenutit kněze do katolické akce. - Papež vyhlásil encykliku míru.
Zjištěno, že někde jsou zapůjčovány obrazy P. Marie do rodin a
tyto pak kolují.

Předseda KNV s. Teplý :

Připomínám předsedům ONV, aby navštěvovali schůze církevních
pětek a doplnili církevní oddělení spolehlivými lidmi.
S. Bělohávek:

Církevní politiku v okrese nedělá jen církevní tajemník, ale
celá církevní pětká. Musí dobře organizačně zajistit práce církevní
pětky tak aby tento orgán neřešil jen náhlé úkoly, ale šel se s
toto prací a stále ji sledoval. Je třeba využít hovorů s lidem k
církevní politice.

Je potřeba svolat delegáty a instruovat je. OAV vypracuje plán
schůzí. Delegáti a t napíší do tisku.

I-290/2-1951-S1.

30.7.1951.

Krajský národní výbor
církvní oddělení-
O l o m o u c.

Ve schůzi církvní pětky dne 23 t.m. bylo jednáno o jmenování osob určených k ovlivňování duchovních. Navrhujeme tyto:

K Dr. Vafňákovì v Rýmařovì: s. Jan Grheunek, předseda MNV v Rýmařovì, s. Karel Sklenář, místopředseda ONV v Rýmařovì.

K P. Halaškovì, Rýžovištì : s. Fiedler, předseda MNV v Rýžovištì, s. Matoušek, předseda městského výberu KSČ v Rýžovištì.

K děkanu Zelperovì ve Staré Vsi : Trampeta Josef, předseda MNV ve Staré Vsi

K P. Gemzovì v Horním Městì: Miroslav Pežár, předseda MNV v H. Městì.

Církvní tajemník:

Glech

3) Seznam osob určených KNV Olomouc k ovlivňování duchovních v okrese Rýmařov (1951)

Seznam důvěrníků.

- 1/ Albrechtice Michalev Martín, ~~Dobrávský~~ Gust.
- 2/ Dětrichov Frant. Dokládal, ~~Klabouk~~ Jos.
- 3/ Bedřichov Josef Beňg, Frant. Michálek,
- 4/ Dol. Moravice..... Frant. Hladký, Jakub Uhl,
- 5/ Břidličná Ant. Glacner, Doseděl Jan,
- 6/ Hor. Město Ant. Jemelka, Frant. ~~Kudela~~,
- 7/ Jamartice Karel Khyr,
- 8/ Jánušov Ferdinand ~~Pelka~~, *A. Kmitel.*
- 9/ Jiřkov Augustin ~~Otruba~~, *Amalješt*
- 10/ Lomnice Mikuláš ~~Nerepec~~ *ma*,
Miroslav Němeček,
- 11/ Hůzová Josef ~~Pořízka~~,
Ant. Švub,
- 12/ Rešov Rudolf ~~Matoušek~~,
- 13/ Ruda Bedřich ~~Makýča~~, Rudolf Bureš,
- 14/ Rýžoviště František ~~Černý~~,
- 15/ Stará Ves Jan ~~Záhorský~~,
- 16/ Tvrdkov Alois ~~Švancara~~.
- 17/ Stránské
- 18/ Velká Štáhle.....

Poradní:

*Obce klouby, za tím, tam je křehký
A důvěrníkem doba.*

4) Seznam církevních důvěrníků pro Rýmařovsko 3. 1. 1951 část 1

I-290.2-1951.3.1.-Sl.
Vyřizuje: Slezák.

3.1.1951.

Krajský národní výbor
církvní oddělení-
O l o m o u c.

Seznam církevních důvěrníků v okrese rýmařovském.

1. Rýmařov.-Božena M r á z k o v á, v domácnosti, členka KSČ.
2. Rýžoviště: Rudolf M a t o u š e k, krejčí, člen KSČ.
3. Stará Ves: Bedřich M a k y č a, trafikant, člen KSČ.
4. Ruda: Antonín Švub, cestař, člen KSČ.
5. Huzová: Miroslav N ě m e č e k, trafikant, předseda MNV,
člen KSČ.
6. Lomnice: Mikuláš W e r e p e c h a, zemědělec, JZD, KSČ.
7. Janušov: Jan K o n š e l, krejčí, člen KSČ.
8. Horní Město: Antonín J e m e l k a, krejčí, předseda MNV, KSČ.
9. Břidličná: Antonín G l a c n e r, dělník, předseda MNV, č. KSČ.
10. Dětřichov: František D o k l á d a l, dělník, KSČ, referent ON

Církevní tajemník:

Odbor pro věci církevní rady krajského národního výboru v Olomouci

Telefon 3145-3149, 3051-3054

cír.k.457/56-Ka

12. března

6.

V Olomouci dne 195

všem okresním církevním tajemníkům.

Zjistili jsme, že OCT požívají na farách nadměrné množství alkoholu a shazují tak nejen sebe, ale především státní správu. Upozornuji Vás znovu, že je třeba se takových věcí vystríhat. Napříště z každého zjištěného faktu, kdy se OCT na faře opije, vyvodím nejpřísnější důsledky.

Za správnost:

Hubičková

Vedoucí odboru pro věci církevní:
Evžen Černý V.T.

5) Oběžník KNV v Olomouci ke konzumaci alkoholu okresními církevními tajemníky na farních úřadech katolické církve (1956).

o s t r a v a

číslo zprávy: 9772
přijato dne: 7.11.1974
zpracováno dne: 0910 hr

191

tajne
pilne
c.j.: os/2-01712/1-74

Ministerstvo vnitra

Dosr - XI.

čj. VV-0346/1/44

Přílohy

federalní ministerstvo vnitra
10. správa, 5. odbor

p r a h a

rozsíření kapituly apostolské administratury v olomouci - zpráva

na vaše telefonické dožadání k rozšíření kapituly a prerozdelení funkcí, jak navrhuje biskup v r a n a, máme tyto připomínky: zásadně nesouhlasíme s tím, aby se stal kanovníkem thdr. františek vaňák, a to z důvodu, že patří mezi tzv. "černou hierarchii". vatikan jej prosazoval jako kandidata na biskupa, z čehož je možno usoudit, že má jejich plnou důvěru. vaňák v roce 1968 byl členem arcidiecézního výboru díla koncilové obnovy v olomouci. nesouhlasí s densním zřízením.

k thdr. vaclavu medkovi nemáme připomínek a souhlasíme s jeho jmenováním kanovníkem.

thdr. josef polášek se projevuje jako obojetník, je důvěrníkem biskupa, na jedné straně pracuje v skd, ale jen proto, aby získal "důvěru" státní správy, před duchovními kritizuje tuto organizaci, že je zbytečná a poslední získané poznatky k jeho osobě jej charakterizují jako nepřitele našeho zřízení. s jmenováním za kanovníka souhlasíme jen v tom případě, že bude místo vaňáka jmenován nam přijatelný thdr. jaroslav kuřil, nebo prof. koťiša a karel z našeho kraje.

v prerozdelení funkcí, t.j. jmenovat generálním vikářem ota-kara trtilka, kanclerem eduarda hurníka, arcijáhnem františka gavlase a probostem bernarda pfeřovské-ho, nemáme námitek.

k thdr. vaňákovi jsme vám zaslali podrobnou charakteristiku dne 25.9.1970 pod naším c.j. os-02634/5-69 k vašemu c.j. os-0036/vz-3-70.

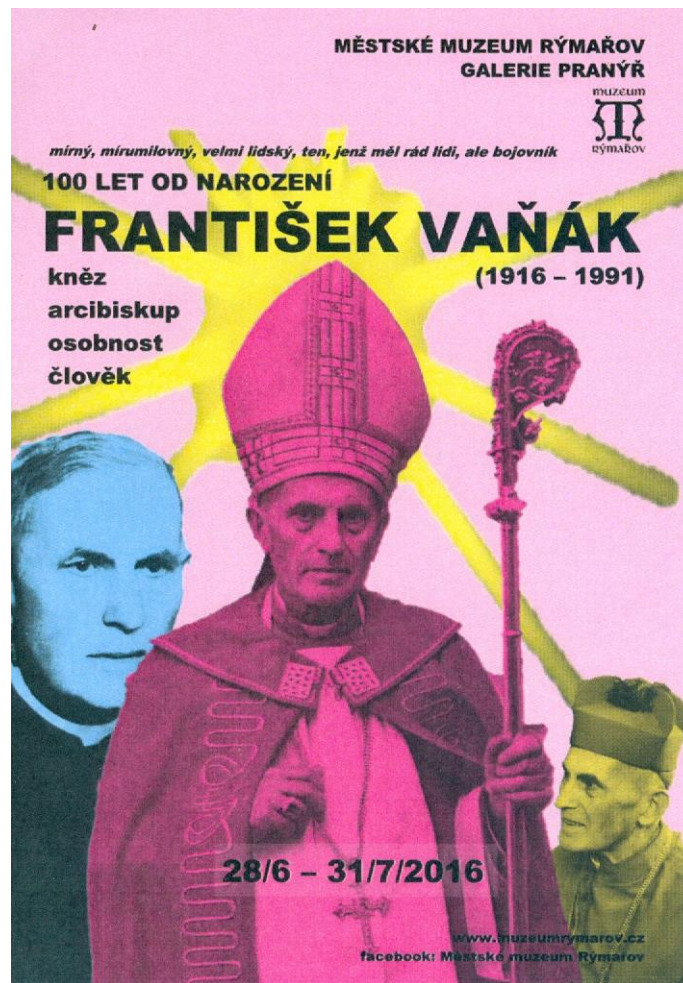
pro případ potřeby můžeme zpracovat podrobnější charakteristiku k poláškovi.

zpracoval: mjr. miksa josef

národní správa stb ostrava:
ppřk. paukert / 2247
233

Pozn. 120 m

6) Nesouhlas expozitury StB v Ostravě se jmenováním ThDr. Františka Vaňáka kanovníkem (1974).

7) Plakátek k výstavě 100 let od narození Františka Vaňáka (Rýmařov, 2016)

Městské muzeum Rýmařov zve na výstavu

Zahrada

Františka Vaňáka

vernisaž 4. 11. v 16 hodin
výstava 4. 11. – 3. 12. 2017

Rýmařov

8) Plakátek k vernisáži výstavy uspořádané u příležitosti vydání publikace *Zahrada Františka Vaňáka* (Rýmařov 2017)

FRANTIŠEK VAŇÁK, jáhen

dovoluje si oznámiti, že bude na svátek svatých
Cyrila a Metoděje dne 5.července 1941.

VYŠVĚCEN NA KNĚZE

v metropolitním chrámu Páně sv.Václava v Olomouci.

PRVNÍ MŠI SVATOU

bude obětovati v neděli dne 13.července 1941 ■
o 10 hod. ve farním chrámu sv.Jana Křtitele v Luké.

Olomouc

července 1941

Vojtěchov

9) Oznámení Františka Vaňáka o kněžském svěcení, 1941

Za hlasem Tvým, Pane, jsem šel,
dej síly duši mé.

Požehnání
všemohoucího Boha
budiž s Vámi vždycky.

František Vaňák
novokněz

Vojtěchov-Luká 1941

Maria, královno apoštolů,
získávej nám hodně svatých kněží.

10) Vizitka novoknězova, 1941

11) Procesí se svatými ostatky – kostel sv. archanděla Michaela Rýmařov (nedatováno)

12) Fr. Vaňák (vlevo nahoře) s rodinou (nedatováno)

13) Jáhenské svěcení (Fr. Vaňák čtvrtý zleva, nedatováno)

14) V semináři (Fr. Vaňák sedící vpravo, nedatováno)

15) Mladý kněz s rodiči (nedatováno)

16) Vánoce na rýmařovské fáře (nedatováno)

16) Návštěva krajanů v USA, 1990

17) Arcibiskupem, 1991